

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra klasické filologie

Zuzana Švoncevá

Kult svaté Brigity Švédské v tradici latinské literatury
The cult of Saint Bridget of Sweden in the tradition of latin
literature

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

Obor: Latinská filologie - ukrajinská filologie

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci

2014

Zuzana Švoncová

Velmi děkuji Doc. PhDr. Luboru Kysučanovi, Ph.D. za vedení práce, za důležité rady
a podnětné připomínky

Obsah

1. ÚVOD.....	5
2. BIOGRAFICKÝ MEDAILON SVĚTICE.....	7
2.1. Proces kanonizace.....	19
3. KULT SVATÉ BRIGITY ŠVÉDSKÉ.....	23
3.1. Modlitby Tajemství spásy.....	23
3.1.1. Překlad modliteb Tajemství spásy.....	24
3.1.2. Další skutečnosti kolem Tajemství spásy.....	34
3.2. Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele.....	35
3.2.1. Klášter ve Vadsteně.....	36
3.2.2. Současný život ve Vadstenském klášteře.....	39
3.3. Propagátoři Brigitina kultu.....	40
3.3.1. Osobnost Matouše z Krakova.....	45
3.3.2. Matoušovy formální žádosti o kanonizaci sv. Brigity.....	47
3.3.3. Podoba a struktura Matoušovy formální žádosti.....	54
3.3.4. Matoušovo dílo po hagiografické stránce.....	57
3.3.5. Osobnost Tomáše Štítného.....	65
4. IKONOGRAFIE A BRIGITIN KULT V EVROPSKÉM VÝTVARNÉM UMĚNÍ.....	72
ZÁVĚR.....	92
ANOTACE.....	95
RESUMÉ.....	96
SUMMARY.....	96
BIBLIOGRAFIE.....	97
PŘÍLOHY.....	101

1. ÚVOD

Osobností svaté Brigity Švédské jsem se již zabývala ve své bakalářské práci, která nesla název Svátá Brigita Švédská a české země ve světle písemných pramenů. V bakalářské práci mi šlo o to, podat čtenáři jakýsi kompletní obraz této světice. Zaměřovala jsem se na část životopisnou, překladatelskou a posléze na Brigitinu tradici na Svitavsku a Litomyšlsku.

Ve své diplomové práci, která se jmenuje Kult svaté Brigity Švédské, se rozhoduji ve zkoumání o osobě svaté Brigity pokračovat. Zprvu se mi zdálo toto sousto příliš velké. Domnívala jsem se, že co mělo být o mystičce řečeno, už řečeno bylo. Naštěstí se moje obavy brzy rozplynuly. A já se ponořila do bádání o Brigitě Švédské zase trochu jinak. Znovu se tedy vrátím k životnímu fascinujícímu příběhu této světice.

Celou práci rozdělují do tří velkých oddílů. V prvním oddílu představuji čtenáři biografický medailon světice. Jde o představení Brigitiny osoby od dětství až po smrt. Snahou nebylo podat pouze nezábavné biografické údaje, ale nevynechat důležité detaily a zajímavosti z životní poutě světice. Podkapitola tohoto prvního oddílu se zabývá procesem kanonizace. Pokud čtenáři chci nabídnout celistvý obraz kultu svaté Brigity, nemůžu si dovolit vynechat proces kanonizace. Protože doba jeho trvání se vskutku odehrávala velmi dlouho, a bez úspěšného svatořečení světice by dnes pravděpodobně žádný Brigitin kult ani tradice neexistovaly.

V centru celé mé práce stojí velká kapitola o kultu svaté Brigity Švédské. Zde se snažím ze široka ukázat čtenáři to, co je z tradic a kultu světice nejzajímavější. V první podkapitole se zaobírám souborem Brigitiných modliteb Tajemství spásy. Uvádím, jak se Brigitě těchto modliteb dostalo a dodávám obecnější informace. V další podkapitole překládám tyto Brigitiny modlitby z latiny do češtiny, aby měl čtenář představu o tom, jakým stylem světice psala. V poslední podkapitole vztahující se k modlitbám svaté Brigity zmiňuji některé méně známé nevyřešené otázky ohledně modliteb Tajemství spásy a jejich autorství.

V dalším menším celku podkapitol přidávám část s názvem Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele. Zde šlo o to přiblížit, jak takový řád, jenž Brigita založila, ve středověku fungoval, za jakých podmínek do něho mohly ženy vstupovat a v jakém duchu tam žily. V následující podkapitole hovořím o nejstarším klášteře Brigitina řádu ve švédské Vadsteně, o tom, jakou měl strukturu, kdo zaujímal místo první abatyše,

jak klášter prosperoval a proč zde činnost brigitek později zanikla. V poslední podkapitole tohoto bloku seznamuji čtenáře s tím, jak se ve Vadstenském klášteře žije řeholnicím dnes, o slibech a pravidlech, které musí dodržovat, i o tom, jak vypadá jejich běžný den.

V dalším bloku se podrobně zabývám nejzasloužilejšími propagátory Brigitina kultu. Zmiňuji Karla IV., který celý proces seznamování Brigity s Evropou započal. V následné podkapitole už jmenovitě hovořím o postavě Matouše z Krakova, který, dle mého názoru, sehrál v Brigitině příběhu obrovskou roli, ačkoli jí pomáhal až posmrtně. V dalších dvou podkapitolách detailně rozebírám Matoušovo dílo po stránce formální a strukturální. Nahlížím na to, jak mistrně zpracovává obhajobu pravosti Brigitina díla. Poslední část tohoto oddílu věnuji částečně středověké mystice, ale hlavně osobě Tomáše Štítného, který se taktéž velkým způsobem zasloužil o to, aby bylo Brigitino dílo uvedeno mezi čtenáře v českých zemích, ale i v celé Evropě.

Závěrečnou kapitolou informuji čtenáře o ikonografii a kultu svaté Brigity v evropském výtvarném umění. Snažím se na konkrétních příkladech různých uměleckých děl, na kterých je vyobrazena Brigita, ukázat, kam všude se Brigitin kult rozšířil a v jaké míře.

Ze sekundární literatury pak hojně čerpám z děl Františka Ekerta *Církev vítězná*, Augusta Franzena *Malé církevní dějiny*, Drahomíry Breedveld-Baránkové *Brigitské traktáty*, Jana Menšíka *Počátky staročeské mystiky a Jany Nechutové Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Rozhodně bych s překladem nepokročila bez nenahraditelného *Latinsko – českého slovníku* Františka Novotného.

Cílem mé práce není hovořit pouze o jedné části Brigitina života, mým cílem je podat ucelenou představu o této ženě, jejíž kult se nás dotýká až do dnešní doby. Nešlo mi pouze o zachycení událostí, k nimž došlo za Brigitina života, snahou bylo ukázat i na události vztahující se k světicí, jež se táhly další století, přiblížit ducha doby a odkrýt to, co se nám z tradic a kultu mystičky zachovalo dodnes.

2. BIOGRAFICKÝ MEDAILON SVĚTICE

Svatá Brigita Švédská, mystička, kterou časově řadíme do středověku, zakladatelka nového brigitského řádu, neúnavná poutnice, ale také věrná manželka, matka osmi dětí a žena nesmírné mravní síly. Těmito přívlastky se dá jen zlehka přiblížit neskutečně bohatý život švédské světice, která je v současné době některými označována dokonce jako patronka Evropy.

Podle Františka Ekerta (1899, s. 98) se svatá Brigita narodila v roce 1302 na otcovském statku Findstadu v blízkosti jihošvédské Uppsaly. Jiní autoři, Hanns Michael Schindler a Vera Schaubert (1994, s. 375), uvádějí jako rok Brigitina narození rok 1303. František Press (1998, s. 69) hovoří o tom, že Brigita měla v podstatě velké štěstí, protože se narodila do vznešeného rodu, který byl navíc spřízněn s královskou rodinou. Její otec byl velmi ctěnou osobností, zastával pozici člena královské rady a náležel k těm nejzámožnějším a nejvlivnějším mužům celého Švédska. Drahomíra Breedveld-Baránková (2008, s. 22) hovoří o Brigitiných rodičích jako o velice bohabojných a zbožných občanech. Dokonce Birger, Brigitin otec, se vydal podle rodinného zvyku na dvě poutní cesty, jednu uskutečnil do Santiaga de Compostela a druhou do Jeruzaléma.

Narození Brigity předcházejí podivné události (Breedveld-Baránková, 2008). Ingeborg, Brigitina matka ztroskotala v těhotenství na moři, zázrakem jako jediná přežila. Poté se jí v noci zjevila Panna Maria a oznámila jí, že přežila pouze díky tomu, že čeká výjimečné dítě, které je darem z nebes. Breedveld-Baránková ve své knize (2008, s. 24) cituje I. Collijna, který popisuje ještě jednu podivuhodnou náhodu, která se udává v momentě Brigitina narození, tedy zjevení Panny Marie knězi, kdy je informován o tom, že se Birgerovi narodilo dítě, jehož hlas uslyší celý svět.

Nedlouho po narození Brigity zemřela její matka a dítě bylo dáno na výchovu zbožné příbuzné. František Press (1998, s. 69) se zmiňuje o tom, že dítě začíná mluvit až ve třech letech, ale zcela převyšuje vrstevníky svého věku, protože se vyjadřuje plynně, v celých větách a inteligentně, projevuje silnou zbožnost a v sedmi letech zažívá svou první duchovní vizi. Od té doby až do konce života ji provází tato zjevení Ježíše a jeho matky Marie, kteří jí svěřují nejrůznější poselství prorockého a duchovního rázu a také naučení pro celý svět. František Ekert (1899, s. 98 - 99) nás informuje o dívčině dětství takto: „Nejsladší radost působily jí modlitby a rozmluvy o věcech náboženských. Když jí bylo

deset let, slyšela jednou kázání o hořkém umučení Páně a byla do hlubin duše dojata. A příští noci spatřila ve snách Spasitele na kříži krvácejícího; i otázala se ho prostomyslně: „Ach Pane, kdožpak zranil tě tak ukrutně?“ a dostala odpověď: „Všickni ti, kdož lásky mé k lidem si neváží a mnou pohrdají.“ Tento sen nevymizel jí nikdy z paměti a ze srdce. Od té doby libovala si v rozjímání o utrpení Páně a bývala jím až k srdci dojata.“

S další Brigitinou životní etapou nás seznamuje Breedveld-Baránková (2008, s. 25). Roku 1316, tedy v Brigitiných pouhých čtrnácti letech, se její otec usmyslí svou dceru provdat za mladého šlechtice Gudmarsona, který pocházel z německého urozeného rodu. Brigita tedy musela kvůli otcovu rozhodnutí opustit domovinu a vejít do manželství, které si tehdy dost možná nedokázala představit ve spojení s duchovním způsobem života, k němuž se cítila od raného dětství být povolána. Ale o svatební noci uzavírá se svým manželem slib čistoty. Brigita nyní zastává zcela novou pozici, stará se o luxusní dům a nespočetné služebnictvo, přijímá urozené hosty, přes to všechno však stále žije v skrytu svůj skromný duchovní život v tělesném sebeumrtvování a modlitbě, na hostinách pije místo vína vodu, místo pečeně jí prostý chléb, pod šatem nosí žíněnou košili a spánek tráví na rohožce místo pohodlného lože.

Brigita později vstupuje do třetího řádu sv. Františka. Manželský život se také ubírá duchovní cestou. Brigita učí manžela modlit se a odříkávat mariánské hodinky. Vyvíjejí charitativní činnost, opravují a také stavějí nové nemocnice, ve kterých navštěvují a ošetřují raněné a nemocné, sytí chudé a na památku obřadu Zeleného čtvrtku jim myjí nohy, také podporují chudé dívky, kterým dávají věno, aby mohli dojít sňatku (Breedveld-Baránková, 2008).

František Ekert (1899, s. 99) o Brigitině vztahu k manželovi Ulfu Gudmarsonovi hovoří jako o nerušené svornosti a upřímné manželské lásce. Píše, že se k němu chovala velice laskavě, přiměla ho k tomu, aby se zřekl karbanu a nadbytečného přepychového majetku a přijímal více svátosti. Oba manželé povzbuzovali se navzájem k dobročinným skutkům, utvrzovali se v bázni Boží a dávali služebnictvu i svým poddaným příklad dobrého života křesťanského svými řečmi i činy. Především pak Brigitě velmi záleželo na náboženské výchově služebnictva.

Podle tvrzení životopisců manželé naplnili své manželství mnoha dětmi. Shauber a Schindler nás informují o tom, že Brigita porodila hrdému otcovi celkem osm potomků, čtyři syny a čtyři dcery (1994, s. 375). František Press toto sdělení doplňuje o skutečnost, že pouze pět z těchto osmi dětí zůstalo na živu (1998, s. 69). Rozdílnou

informaci nám podává František Ekert, který se zmiňuje pouze o smrti dvou dětí (1899, s. 99). Breedveld-Baránková píše o Brigitiných dětech toto: „Během téměř třicetiletého manželství, které bylo podle pramenů naplněno láskou i vnitřním spřízněním obou manželů, se Ulfovi a Brigitě postupně narodilo osm dětí. Nejstarší prameny podávají zprávu o všech Brigitiných dětech a jmenují se v následujícím pořadí: synové Gudmar, Bengt (oba zemřeli ještě v dětském věku), Karel (Karl), Birger a dcery Marta, Ingeborg, Kateřina (Katarina) a nejmladší Cecílie (Cecilia), jejíž narození stálo matku téměř život. Brigita se snaží dát svým dětem nejlepší křesťanskou výchovu a dobré vzdělání (2008, s. 26). František Ekert o Brigitě jako o matce hovoří takto: „Dětem svým byla Brigita matkou výbornou. Sama učila je horlivě se modliti, zlé náruživosti přemáhati a Boha nade všecko milovati. A snahy její byly provázeny požehnáním Božím; děti rozvíjely se utěšeně a činily rodičům křesťanským mravy svými radost.“(1899, s. 99) „Nejznámější ze všech dětí je pravděpodobně Kateřina (Katarina Ulfsdotter, asi 1331-1381), která se stává matčinou pomocnicí v Římě a později první abatyší domovského brigitského kláštera ve Vadsteně. Dnes je v rodném Švédsku rovněž uctívána jako svatá“ (Breedveld-Baránková, 2008).

Brigitu však čekala další významná událost v jejím životě. Vera Shauber a Hanss Michael Schindler nás informují o tom, že se ve věku třiceti dvou let stala vychovatelkou u krále Magna Erikssona a měla u dvora velký vliv (1994, s. 375). Obširněji se k této události z Brigitina života vyjadřuje Breedveld-Baránková v knize *Brigitské traktáty*, a hovoří o tom, jak si v roce 1335 bere švédský král Magnus Eriksson za manželku vlámskou princeznu Blanku, dceru vévody Jana z Flander. Při této příležitosti vznáší požadavek k Brigitě, která je jeho vzdálenou příbuznou a všichni k ní chovají velikou úctu a váženost, aby se stala mladé královně dvorní dámou a vychovatelkou. Královu nabídku Brigita přijala a zůstala na královském dvoře téměř šest let, během kterých se jí také narodily nejmladší děti a také stihla absolvovat s manželem pár poutních cest na různá svatá místa (2008, s. 26).

Zbožné Brigitě ale tento úřad neprospívá. Pro její náboženskou horlivost není na královském dvoře místo, často je terčem posměchu a její napomínání nepadají na úrodnou půdu, její vidění jsou považována za výmysly a výplody fantazie (Ekert, 1899). „Sám král Magnus tázával se často syna jejího Birgera: „Co asi zdálo se opět naší tetě, matičce tvojí, dnes v noci o nás?“ V takovém ovzduší nebylo ovšem jemnomyslné Brigitě volno; i opustila po několika letech královský dvůr a vrátila se do tiché domácnosti své (Ekert, 1899).“

Breedveld-Baránková se k této situaci vyjadřuje podrobněji, píše, že poté, co se Blance narodil druhý potomek, Brigita, rozčarována a pohoršena životem na královském dvoře, na svou funkci rezignuje. Právě revelace, adresované mladému královskému páru, v nichž Brigita kromě jiného kritizuje marnivost královny či přelétavost a hříšnou žádostivost krále, tvoří část osmé knihy Brigitiných zjevení – *Liber celestis imperatoris ad reges (Kniha nebeského vládce králům)*, (2008, s. 27).

Protože prostředí na královském dvoře nesevřelí ani Brigitě a ani Ulfovi, začíná jejich život zase směřovat k službě druhým.

Společně zbudovali dům křesťanské lásky, ve kterém se starali o nemocné a nemajetné staré lidi. Brigita tyto nemocné krmí, podává jim léky, ošetřuje je, slouží jim, myje je a líbá jim nohy. Brigitin manžel se díky ní učí latinsky a změnila ho dokonce natolik, že se vzdává světské slávy, na manželčinu radu skládá veškeré své úřady a hodnosti a zavazuje se do služeb Božích (Ekert, 1899).

Protože žila svatá Brigita v době středověku, kdy se velmi často v rámci dobrého duchovního života podnikaly nejrůznější poutě na všemožná svatá místa, patří k jejímu životu neodmyslitelně právě tyto návštěvy určitých poutních míst. Pouť, jakožto cesta k určitému poutnímu místu, má pro věřící obrovský význam. Mnoho věřících vnímá takovou pouť jako počin odevzdání se. Pouť je většinou putováním pěšky za určitými místy, která jsou považována za svatá, tedy mají podle věřících zvláštní význam. Poutě nevykonávají pouze křesťané, ale také hinduisté, židé, buddhisté a muslimové. V křesťanské Evropě se poutě nejčastěji podnikaly v den svátku patrona místního kostela nebo chrámu.

Poutními cestami dokládala Brigita svou obrovskou zbožnost. Jakou těmto cestám přikládala důležitost, nám později dokazuje její ikonografie a patronace, která jí byla přidělena v římském martyrologiu¹. Světice je jako patronka všech poutníků vyobrazována s brašnou a poutnickou holí (Breedveld-Baránková, 2008).

Je známo, že ze švédských tradičních poutních míst Brigita poctila svou návštěvou i se svým manželem hrob sv. Botvida mučedníka, také doputovali do Norska, k ostatkům sv. Olafa, mučedníka a krále (Breedveld-Baránková, 2008). František Ekert sděluje skutečnost, že Santiago de Compostela ve Španělsku je v této době nejslavnějším poutním místem v západní Evropě, kam nespočetné zástupy z řad věřících každoročně putují ze všech zemí, aby uctili ostatky sv. Jakuba apoštola. I Brigita a její choť, kníže

¹ Seznam mučedníků

Ulf podnikají v letech 1338-1340 tuto pouť ze Švédska do Španělska a při té příležitosti také vykonali návštěvu známých hrobů světic a svatých ve Francii, Německu a severní Itálii (1899, s. 100). Breedveld-Baránková píše o tom, jak při zpáteční cestě vážně onemocní Brigitin manžel Ulf. Svěťice se za svého muže vytrvale modlí a neustále ho dnem i nocí ošetřuje. Brigita má u hrobu sv. Diviše v Arrasu vidění, při němž ji osloví právě sv. Diviš a zaručuje jí, že se její manžel uzdraví. A skutečně se Ulf uzdraví, díky čemuž se manželé vydávají na další cestu. Kníže Ulf je po svém vyléčení a hlubokými dojmy z cest zasažen natolik, že se společně se svou ženou dohodnou, že vstoupí do kláštera a setrvají takto až do konce života (2008, s. 27).

Donald Attwater píše, že v roce 1344 Brigita přichází o svého milovaného manžela, který v cisterciáckém klášteře v Alvastře blaženě zemřel (1993, s. 82).

Ekert se zmiňuje o tom, že po smrti Brigitina chotě se svěťice oddala s ještě větší intenzitou kajícímu životu. Zcela se zřekla knížecího stavu, oblékla se do hrubého roucha, konala milosrdné počiny, postila se čtyřikrát za den, v pátek pila jen vodu a jedla pouze chléb, celé hodiny klečela před obrazem ukřižovaného Ježíše, zpovídala se každý den, každý den krmila dvanáct hladových a sloužila jim, v nemocnicích krmila nemocné a ošetřovala raněné (1899, s. 101). Breedveld-Baránková (2008, s. 29) cituje I. Collijna, který nás informuje o tom, že velmi brzy po Ulfově smrti se naplňuje Brigitino vizionářské poslání. V této době totiž zažije své první vidění, ve kterém je Kristem nazvána jeho nevěstou a prostřednicí:

„Mulier, audi me, ego sum Deus tuus, qui tecum loqui volo....Noli ...timere, quia ego sum omnium conditor, non deceptor, non enim loquor tecum propter te solam, sed propter salutem aliorum...quia tu eris sponsa mea et canale meum et audies et videbis spiritualia et spiritus meus permanebit tecum usque ad mortem.“²

„Ženo, poslouvej mě: Já jsem tvůj Bůh, který si s tebou přeje mluvit.... Neboj se, protože já jsem Stvořitel všeho, žádný podvodník. A nehovořím s tebou kvůli tobě samotné, ale kvůli spáse jiných...Staneš se mou nevěstou a mou prostřednicí, uslyšíš a uvidíš skryté věci a můj duch s tebou zůstane až do tvé smrti.“

Povaha Brigitiných vizí se časem různě vyvíjela. Její vize z dětství, které měla v sedmi a v deseti letech, jsou podle Breedveld-Baránkové prvním dokladem charakteristické pasionální orientace. Revelace v dospělosti často zažívala na veřejnosti v podobě extází. Brigita byla předurčena k duchovnímu poslání, ke kterému ji Kristus

² I. COLLIJN, Acta et processus canonizacionis beate Birgitte, Uppsala, 1924-1931. 80-81s.

postavil jako svou nevěstu. Tento motiv je klíčový a prostupuje celé její dílo. Nesmíme však chápat slovo nevěsta špatně, nejde zde o naznačení mystické transcendentní lásky, ale spíše o významné vizionářské proctví. Brigita se má stát zprostředkovatelkou boží vůle na zemi a velvyslankyní Boha (2008, s. 30). Brigita tedy s věkem dále duchovně rostla, hlouběji se ponořovala do tajemství víry a její vidění a zjevení ji navštěvovala stále častěji. Ekert hovoří o tom, jak slýchávala vnitřní hlasy, které ji informovaly o stavu tehdejší církve, tyto hlasy jí osvětlovaly nejrůznější spleťtité situace. Také vídávala tajemství vtělení Syna Božího (1899, s. 101). Pro nás je nesmírně důležité, že si Brigita tato svá vidění pečlivě zaznamenávala a dávala je svým zpovědníkům, mnichu cisterciáckého kláštera v Alvastře Petrovi³ a kanovníku Matějovi, aby je překládali do latiny, a dostávala se tak mezi lid. Díky této jejich spolupráci se nám dnes po Brigitě zachovalo osm skvostných knih vizí nevyčísitelné historické i duchovní hodnoty.

Fakt, že k ní přicházely tyto vize, pro ni ze začátku nebyl vůbec jednoduchý. Brigita si nebyla jistá sama sebou. Breedveld-Baránková zmiňuje, že se Brigita svých vizí ze začátku bála a domnívala se, že je to mámení Dábla. Když zjevení přicházela v častějších intervalech, požádala Brigita o pomoc kanovníka katedrály v Linköpingu a doktora svatého písma, mistra Matyáše⁴ (2008, s. 30). Tento muž se stal jednou z nejdůležitějších postav Brigitina života. Zastával pozici Brigitina věrného rádce, a všeobecně byl považován za jednoho z nejvzdělanějších středověkých, švédských bohoslovců. V neposlední řadě mezi nimi vzniklo silné přátelské pouto, které se už nikdy nerozvázalo. Mistr Matyáš Brigitu provázel celou dobu, kterou nyní trávila v rodné zemi, taktéž stál u zrodu jejího díla. Matyáš poctivě zaznamenával její zjevení, ona sama mu je předříkávala k zapisování. Taktéž je autorem slavné úvodní části, která je už od první textové verze umístěná v prologu první knihy Brigitiných *Revelací*.

Matyáš, tento věrný pomocník, Brigitě poradí, aby učinila další zásadní krok svého života. Upozorňuje ji totiž, že ještě stále nesplnila svůj slib, který dala manželovi. Měla tedy odejít do cisterciáckého kláštera v Alvastře v linköpingské diecézi, a to proto, aby tu měla prostor pro tvorbu svého vizionářského díla.

Nakonec zde strávila celé čtyři roky. Svůj čas dále věnovala, jak už dříve, umrtvování těla a přísným půstům, ale taky pokračovala v zaznamenávání zjevení, která

³ Petr Olafsson

⁴ Mathias Övidsson (Mathias Lincopensis)

k ní přicházela stále častěji. Právě v této době se v Brigitině blízkosti objevuje další klíčová postava, muž jménem Petr Olafsson, věrný přítel, zpovědník, cisterciácký mnich a později i převor. Tento muž, podobně jako Matyáš, má Brigitu doprovázet s menšími odlukami až do konce života. Brigita si tohoto muže vyhledala sama, na základě toho, co jí sdělil Bůh v jedné z jejích vizí. Petr sám popisuje jejich setkání v první knize Brigitina života *Vita*. Hovoří o tom, že Brigita neměla v klášteře dobrou pověst, píše, že ji považovali za šílenou vdovu, která je spíše poblouzněná než vyvolená. Na její zjevení se pohlíželo výsměšně a s nedůvěrou, a stejně tak na Brigitu pohlížel i Petr, ale pouze do doby, kdy znenadání vážně onemocněl. Tehdy se zděsil a velmi rychle se uzdravil, ale až poté, co Brigitě slíbil, že jí pomůže se zaznamenáváním jejích vidění a s překladem do latiny (Breedveld-Baránková, 2008).

Toto Petrovo odmítavé chování nám demonstuje, jak Brigita nebyla společností příliš chápána ani přijímána. V postoji k Brigitiným vizím se jednalo o zdrženlivost a upjatost zejména z mužské strany. S tímto faktem se Brigita setkává celý život, ženy jako mystičky byly zkrátka vylučovány z veřejného duchovního života intelektuálů, a to i přesto, že Brigita byla jediná žena, která byla během čtrnáctého století formálně svatořečena a také byla první ženou, která se stala zakladatelkou vlastního řeholního řádu.

Schauber a Schindler uvádějí rok 1346, ve kterém Král Magnus Eriksson dal mystičce darem jeden ze svých početných statků ve Vadsteně v jižním Švédsku (1994, s. 375). Stejný rok uvádí i Breedveld-Baránková, zmiňuje se i o tom, že právě na tomto pozemku má být v budoucnu zbudován první brigitský klášter. Mezi léty 1346 - 1349 se Brigitě zjevila Řehole sv. Spasitele (*Regula salvatoris*), jež měla být využívána jako model pro potřeby nového řádu, který měl být zasvěcen Panně Marii. Řád měl být řádem ženským. Šlo o kontemplativní Řád nejsvětějšího Spasitele (*Ordo sanctissimi salvatoris*), později známější pod názvem brigitský řád. V čele stojí abatyše, která představuje Pannu Marii. Řehole sv. Spasitele je jednoznačně spojena s Brigitinou duchovností, tedy s nábožností ke svaté lidskosti Ježíše Krista a roli Panny Marie, protože ona ji často navštěvovala ve vizích a zprostředkovávala jí boží vůli. O založení řádu píše i Ekert: „Jednou byla Brigita u vidění napomenuta, aby založila nový řád. I zbudovala ve Vadsteně v biskupství Linköpingském dvojí klášter ženský pro šedesát jeptišek, a mužský pro třináct kněží, čtyři jáhny a osm bratří laiků. Úhrnný počet řeholníků a řeholnic v obou kláštorech měl připomínat součet třináct apoštolů a sedmdesát

učedníků Páně. Oba kláštery stály pod řízením a poslušenstvím abatyše a spravovaly se řeholními pravidly sv. Augustina. Hlavním účelem řeholníků a řeholnic bylo uctívati hořké utrpení Božského Spasitele, k němuž Brigita již od dětství nejněžnější úctu měla. Nová tato řeholní družina nazvána jest „řádem Spasitele světa.“ Brigita sama vstoupila do ženského kláštera Vadsténského a dávala všem řeholním sestrám dojemný příklad kajícího a lásky k trpícímu Vykupiteli“ (1899, s. 101-102).

Breedveld-Baránková ještě doplňuje, že text řehole, jež Brigita nadiktovala Petrovi a mistru Matyášovi, byl mnohokrát opraven, než došlo k jeho schválení. Šlo o složitou cestu plnou mnoha vyjednávání, ale Brigitin řád byl schválen papežem Urbanem V. v roce 1370. Nestalo se tomu však tak, jak by si Brigita představovala, protože papež vše povolil na základě augustiniánské řehole, kterou měla řehole Brigity jen doplňovat. Celou Reguli salvatoris schvaluje už jiný papež, Urban VI. v roce 1378, tedy o celých osm let později. Řehole sv. Spasitele je posledním spisovatelským počinem svaté Brigity z jejích vizí zaznamenaných na švédském území (2008, s. 30).

František Press hovoří o další Brigitině cestě, tentokrát do Říma. Tímto počinem uposlechla příkaz Ježíše, který se jí zjevil v jedné z vizí (1998, s. 70). Breedveld-Baránková píše o tom, jak Brigita ihned uposlechla tuto výzvu:

„Vade Romam, ubi platee strate sunt auro et sanguine sanctorum rubricate, ubi compendium, id est brevior via, est ad celum propter indulgencias, quas promeruerunt sancti pontifices orationibus suis. Stabis autem ibi in Roma, donec summum pontificem et imperatorem videbis ibidem insimul in Roma et eis verba mea nunciabis.“⁵

„Jdi do Říma, kde jsou ulice dlážděny zlatem a rudé krví světců, odkud vede zkratka, to je kratší cesta, do nebe díky odpustkům, které si svými modlitbami zasloužili svatí pontifikové. A tam v Římě setrváš až do doby, dokud neuvidíš v Římě papeže a císaře pospolu a dokud jim neoznámíš moje slova.“

Brigita se cítí po tomto příkazu rozčarovaná. Muselo to pro ni být ohromně těžké, navíc její snahy o změny v švédské církvi nikdo nerespektoval a stejně tak i volání po reformě řeholních řádů zůstává bez odezvy. Taktéž výprava za papežem do Avignonu s žádostí o uznání řehole a jejích *Revelací* končí bezvýsledně. V neposlední řadě si

⁵ I. COLLIJN, Acta et processus canonizacionis beate Birgitte, Uppsala, 1924-1931. 94 s.

Brigita také svým chováním zneprátelila velké množství švédské aristokracie a vztahy mezi Brigitou a králem už také nejsou nejpevnější. Ostatně velmi se vyhrcoje celá církevní i politická situace, rokem 1337 se Anglie ocitá ve stoleté válce s Francií, celou Evropou se line strach z černého moru a papež se schovává v avignonském exilu. Brigita teď tedy, ať chce nebo ne, stojí před úkolem dosáhnout úředního uznání řehole svého řádu a na Kristův příkaz přimět papeže k návratu do Říma (Breedveld-Baránková, 2008).

František Press k Brigitině pobytu v Římě udává rok 1349, ve kterém se do Říma vydala, ve věku čtyřiceti šesti let. V Římě také už zůstala do konce života a její vlast se jí dočkala až po její smrti. V počátcích se cítila velmi sklíčeně z toho, v jakých špatných a pokleslých mravech se lid nachází kvůli absenci papeže, který sídlil od roku 1309 v Avignonu. Brigita ale nezahořkla a pustila se do napomínání k pořádku, díky čemuž se kolem ní opět vytváří velký okruh nepřátel. Ona se však nebojí, neboť je jí neustále připomínáno, že je pod ochranou Nejvyššího a že dělá správnou věc. Nicméně Brigita se nevyhýbá ani kritice význačných osobností. Tyto kritiky pro svou štiplavost a nevybíravost jsou opláceny krutou nenávisí a nesmírnou touhou po pomstě. Se svými nejbližšími žije život chudé poutnice, někdy dokonce nemá ani jídlo, tak si musí stravu obstarat žebrotou, což muselo pro ženu z vysokých kruhů být jistě velkým sebezapřením (1998, s. 70).

Ekert v souvislosti s Brigitou a Římem zmiňuje na rozdíl od Presse rok 1346, kdy Brigita dostává pokyn, aby vyrazila do Říma v doprovodu svých zpovědníků. Vydat se do věčného města znamenalo také navštívit památná místa, hroby apoštolů Petra a Pavla a mnoha dalších Kristových mučedníků. Na těchto místech Brigita hořce plakala a zbožně se modlila k nebesům. Později šťastně navštěvovala svatyně každý den, také veřejné nemocnice a poutnické domy, kde nemocným a chudým sloužila s křesťanskou láskou. Světice taky vystavěla dům pro poutníky a žáky švédské, protože do té doby neexistoval v Římě žádný speciální ústav, kde by našli poutníci z nejsevernějších křesťanských zemí přístřeší (1899, s. 102). Brigita ze začátku využívá v Římě pomocnou ruku a pohostinnost kardinála Hugona de Beaufort, bratra papeže Klementa VI., který jí i jejím nejbližším půjčuje rezidenci nedaleko od baziliky San Lorenzo in Damaso a dnešního Palazzo della Cancelleria. V tomto místě, v malé soukromé kapli později kolem roku 1354 vzniká *Sermo angelicus*, což je text jitřních hodin ke chvále Panny Marie pro řeholnice Brigitina řádu. Roku 1350 se k Brigitě připojuje její dcera Kateřina. Ta se mezitím stihla vdát za šlechtice Eggarda Lyderssona van Kyren a podle matčina

příkladu s ním taktéž uzavřela slib čistoty o svatební noci. Jejich šťastné manželství netrvá dlouho, protože šlechtic rok po svatbě umírá, Kateřinu manželova smrt velmi zasáhla, zřekla se svého společenského postavení a došla k závěru, že chce dále setrvat v Římě, aby mohla být matce k ruce a ve všem jí pomáhat. Někdy kolem roku 1354 musí Brigita opustit hostitelův dům a stěhuje se do paláce zámožné římské vdovy nedaleko Campo dei Fiori. Tato vdova Francesca Papazzura chová k Brigitě náklonnost a poskytuje jí i jejím zpovědníkům vše, co potřebují. V tomto domě zůstane Brigita téměř dvacet let, dokonce zde i umírá. Později se tento dům nazývá Casa di S. Brigida a stává se hlavním sídlem brigitského řádu v Římě (Breedveld-Baránková, 2008). Zdá se nám úžasné, že přesto, že už Brigita není zrovna mladého věku, přesto vykonává i z Říma další poutnické výpravy.

Ekert nás o tom informuje, Brigita navštívila také Porciunkulu⁶ a hroby sv. Františka i sv. Kláry v Assisi. Brigitě se znovu dostávalo častých zjevení o nešťastném stavu současné křesťanské společnosti. Pod vlivem těchto vidění se neostýchala veřejně kárat a napomínat vysoké hodnostáře. V této aktivitě můžeme sledovat jistou podobnost s Kateřinou Sienskou. Brigitě bylo za její ostrý jazyk vyhrožováno, nicméně snášela vše velmi vyrovnaně (1899, s. 102). Breedveld-Baránková se o této situaci vyjadřuje podobně:

„Brigitiny kritiky vyvolávaly mezi Římány takovou nenávist, že ji někteří dokonce chtěli upálit za živa nebo prohlásit za heretičku a čarodějnici. Brigitu v této bouřlivé době od obvinění z čarodějnictví zachránil v podstatě její urozený původ a dobré konexe mezi duchovenstvem i světskými vládci.“ (2008, s. 36).

Brigita by si asi těžko poradila bez svých přátel. Ti jí pomáhali a podporovali ji, jak jen to bylo možné, samozřejmě pro ně byla vzorem a mnohé se od ní naučili.

O těchto význačných osobnostech se zmiňuje i Breedveld-Baránková. Píše, že k nejlivnějším Brigitiným přátelům patřil příslušník výsadní římské rodiny, vévoda ze Spoleta a Noly Niccolò Orsini a také švédský šlechtic Magnus Petri, jenž po nějaké době vstoupil do Brigitina řádu a zastával post generálního zpovědníka. Brigita se také přátelila s královnou Johanou Neapolskou a také s Alfonsem Pechou, který se stal posledním Brigitiným učitelem a duchovní oporou. Spolu s Brigitou obývali její dům

⁶ Porciunkula je vžitě jméno pro kapli Panny Marie Andělské, čtyři kilometry od Assisi v Umbrii ve střední Itálii.

i její přátelé z dřívějších dob, někteří pobýli vždy jen určitou dobu, jako např. převor Petr z Alvastry nebo Magnus Petri, a jiní Brigitu už nikdy neopustili, jako třeba dcera Kateřina nebo mistr Petr ze Skänninge. Brigita počítala do své rodiny i služebnictvo a také hosty, kterým poskytovala střechu nad hlavou. Samozřejmě tito přátelé dodržovali spolu s Brigitou i přísný způsob života, který vyžadovala její nekompromisní řehole (2008, s. 37).

Press píše o tom, že v té době Brigita vyvíjela největší snahu o to, aby se papež vrátil do Říma. Svého dosáhla teprve v roce 1367, kdy se papež Urban V. opravdu vrátil. Naplnilo se i zjevení, které Brigita zažila a které říkalo, že se Brigita osobně setká s českým králem a císařem Karlem IV. Ale lidská srdce jsou nenapravitelná, a tak se papež znovu odebral do Avignonu, ačkoli ho Brigita důtklivě varovala Ježíšovým poselstvím. Brigita totiž papeži prorokovala, že pokud se do Říma nevrátí, pak zemře. Tak se to skutečně stalo (1998, s. 70). Ekert píše o Urbanovi V., že ještě před tím, než zemřel, dosáhla od něj Brigita církevního schválení řádu i kláštera Spasitele světa (1899, s. 103).

Brigitu ale čekala další nelehká výzva. Přestože byla již požehnaného věku, měla šedesát osm let a byla zesláblá, Bůh jí zjevil nový úkol. K tomuto zjevení dochází v květnu roku 1371. Kristus Brigitě přikazuje, aby se okamžitě vydala na další pout', tentokrát do Svaté země⁷. Pro Brigitu to musel být opět veliký vnitřní souboj, protože ve Vadsteně se zrovna začal budovat její první klášter a ona si z celého srdce přála být u toho a také se již konečně naplno oddat řeholnímu životu.

Breedveld-Baránková o tom píše: „Koncem roku se pak Brigita vydává na dalekou cestu do Jeruzaléma, spolu s Alfonsem, dcerou Kateřinou, syny Karlem, Birgerem a dalšími přáteli. Cestou se zastavují v Neapoli, aby navštívili královnu Johanu a uppsalského arcibiskupa a vykonali povinnou návštěvu u dvora. V Neapoli umírá Brigitin syn Karel. Během cesty se dále poutníci zastavují dvakrát na Kypru, kde Brigita poprvé promlouvá před shromážděným lidem (2008, s. 39).“ Ekert zmiňuje i jejich nesnáze, např. jak se jim o skálu rozbila loď a všechna jejich zavazadla pojmul moře. Brigita s celým průvodem putuje po památných místech, kde se dělo vykoupení světa a na místech, kde zemřel Ježíš, hořce plakala. Navštívila Nazaret, Hebron a Betlém. Po návštěvě Betléma se na jaře roku 1373 vracejí do Itálie, cestou ještě navštěvují poutní

⁷ Izrael

místa na Sicílii a v Apulsku, cestou však vážně onemocněla a stonala několik měsíců zimnicí (1899, s. 103).

Svou nekonečnou oddanost druhým dokazuje i tím, že sotva se jí trochu ulevilo, ihned se vrátila k obvyklým kajícím skutkům a znovu začala navštěvovat chrámy v Římě, ačkoli mohla jen stěží chodit. Svě vlastní tělesné bolesti považovala za malicherné, a proto se více zaměřovala na rozjímání o utrpení Kristově, modlila se k jeho svatým ranám, v Kristu hledala spásu a přála si co nejvíce trpět, aby se přiblížila Bohu. Pět dní před tím, než zemřela, se jí zjevil Bůh a oznámil jí hodinu, kdy si pro ni přijde smrt. Zároveň jí také sdělil, že se nemusí bát pekla ani očistce, protože ji čeká věčná sláva. Brigita se nechává vyzpovídat, přijímá poslední pomazání a Tělo Kristovo. Dala sbohem svým milovaným, synu Birgerovi a dceři Kateřině, prosila je, ať zůstanou dobrými lidmi. Pak rozkázala, aby ji položili v zíněném rouchu na zem, a když kněz v jejím pokoji skončil bohoslužbu, tak naposled promluvila: „Otče, v ruce Tvé poručím ducha svého.“ A takto zemřela v Kristu 23. července 1373, měla sedmdesát jedna let. Její tělo bylo pochováno v chrámě sv. Vavřince při klášteře klarisek v Římě. Její pohřeb se stal něčím nevídaným. Jelikož se během života a při svém dlouhém pobytu v Římě starala o nespočet lidí, byl zástup lidí na tomto pohřbu obrovský. Především se k jejímu tělu přišli poklonit chudí lidé, protože k těm byla Brigita nejštedřejší. A tak se už v den jejího pohřbu událo několik zázraků (Ekert, 1899).

V prosinci je vypraven slavný průvod s Brigitinými ostatky do rodného Švédska. Průvod směřuje severně, východní trasou přes Montefalco, prochází také přes Čechy a Moravu, kde má být přepaden bandity, ale zachráněn, a poté má pokračovat přes Polsko až do švédské Vadsteny (Breedveld-Baránková, 2008). Tak byla tělesná schránka Brigitina uložena v klášteře, do něhož vstoupila i Kateřina, aby dokonala svůj život blízko milované matky. Později se začalo dít mnoho zázraků, a tak zatoužili věřící, duchovní, ale dokonce i švédský král, aby byla Brigita prohlášena za svatou. Tohoto úkolu se ujala Kateřina a vypravila se do Říma, ovšem přes veškerou snahu se nedožila chvíle svatořečení své matky. Kateřina umírá dvacátého třetího března 1381. Brigitu prohlašuje za blahoslavenou papež Bonifác IX. roku 1391. Za svatou byla Brigita prohlášena až papežem Martinem V. (Ekert, 1899).

2.1. Proces kanonizace

O tom, že Brigita žila pestrý život, není nejmenších pochyb. Ale mnoho událostí se ještě mělo stát i po její smrti, než se kruh uzavřel. Mluvíme zde o složitém a zdoluhavém procesu svatořečení, který se zpomaloval nejen kvůli dobovým událostem, ale i kvůli nevoli Brigitiných odpůrců, kterých, ačkoli už Brigita nežila, existovalo pořád velké množství. Neznáme důvody, které tyto osoby vedly k tak zarputilému vystupování proti Brigitě a jejímu dílu, ale je patrné, že to mohlo být z důvodu veřejné kritiky, kterou Brigita zaměřila proti mnohým, nebo i z prostého důvodu, kterým byla skutečnost, že Brigita byla ženou.

„Ačkoli se totiž bezprostředně po Brigitině smrti začalo jednat o její kanonizaci⁸, a o význačné příznivce budoucí světice nebylo nouze, k jeho dovršení nedochází bez peripetií. Brigitino svatořečení se stává dílem několika papežů, a ne jeden významný učenec podrobí Brigitino vizionářské dílo důkladnému zkoumání.“(Breedveld-Baránková, 2008).

Situace se mění v zajímavou v momentě, kdy se začínají dít kolem Brigity zázraky. Ty se objeví už s rokem 1374, kdy mají být převezeny Brigitiny ostatky do místa jejího rodiště. Po udání se prvních zázraků zahajují Brigitini přívrženci propagační akci za její kanonizaci. Tato kampaň probíhá ještě v Itálii, v městě Montefalco za podpory Brigitiny dcery Kateřiny a syna Birgera. V tomto městě také probíhá první šetření Brigitiných zázraků. Samozřejmě se do této kampaně zapojují i věřící ze Švédska. Propagátoři Brigitina kultu ručně opisují její zjevení jako iluminované rukopisy, zásluhou čehož se pověst o Brigitině svatosti a božské inspiraci jejich zjevení šíří po celé Evropě (Breedveld-Baránková, 2008).

Donald Attwater shrnuje budoucí události kolem kanonizačního procesu svaté Brigity těmito větami: „V době její kanonizace a na kostnickém a basilejském koncilu bylo mnoho sporů o její pravověrnost; někteří teologové pochybovali o jejích viděních a víře, jiní mínili, že její líčení bylo autentické a v souladu s náboženskou doktrínou.“(1993, s. 82).

Další zázraky na sebe nenechávají dlouho čekat, na pouť ke hrobu světice do švédské Vadsteny se vypravuje nespočet věřících, a odehraje se tu mnoho zázračných uzdravení. S přibývajícimi zázraky roste i počet těch, kteří toto veškeré dění považují

⁸ V křesťanství jde o proces zahrnutí do kánonu svatých, tedy kanonizaci ve vlastním slova smyslu (svatořečení).

za falešné, a veřejně prohlašují, že by Bůh zajisté nesvětil takovéto vizionářské dílo ženě. Kanonizační proces se začíná hýbat, když dcera Kateřina přichází na osobní audienci za papežem Řehořem XI., který se navrátil z Avignonu, aby mu sama předala žádost o matčinu kanonizaci. Tímto Kateřininým počinem započalo prověřování Brigitiných zázraků, učiněných ve Švédsku, i jejího života. Z těch, kteří stáli na straně Brigity, a plně podporovali její svatořečení, bychom mohli jmenovat císaře Karla IV. a královnu Johanu Neapolskou. Papež považoval za nezbytně nutné tuto záležitost detailně prozkoumat, proto sestavil komisi vzdělaných teologů a kardinálů, aby pomohli s prošetřením Brigitiny řehole a jejích zjevení. V této komisi se ocitl i muž jménem Alfonso z Jaénu. Právě on se snažil Brigitu obhajovat svým spisem *Epistola solitarii ad reges (List samotáře králům)* napsaný v roce 1375. Dodatečně byl list zařazen do souborného díla světice jako úvod k osmé knize *Revelací*. Spis se zabývá tématem, jak rozeznat vize seslané Duchem svatým od svádění ďáblem (Breedveld-Baránková, 2008).

Situace na půdě církve je nestálá. V březnu roku 1378 umírá papež Řehoř XI., na jeho místo nastupuje papež Urban VI. Volba nového papeže se neobešla bez komplikací, někteří ji prohlašují za vynucenou a odmítají papeže uznávat. Stejného roku v září si francouzská většina zvolila svého papeže, Francouze Klementa VII. Ve hře se tedy objevují dva papežové, z nichž ani jeden nehodlá uvolnit místo tomu druhému. V západní církvi tak dochází k rozkolu, který se také často označuje jako Velké církevní schizma⁹ (1378-1417), (Breedveld-Baránková, 2008).

Situace v celé Evropě je napjatá, přesto se papež Urban VI. rozhoduje nadále pokračovat v kanonizační kauze Brigity Švédské. Dne 15. prosince sestavuje zcela novou vyšetřovací komisi, která se má chopit oficiálního vyšetřování nefalšovanosti jejích zjevení. V této věci se roku 1379 objevuje muž jménem Ludovicus Alfonsi z Cabezou, který předkládá padesát jedna článků shrnujících Brigitino dílo a život a který také později vystupuje jako mluvčí Kateřiny Švédské. Kateřina zemřela v březnu roku 1381. Výsledku svého úsilí se tedy nedočkala, ale alespoň jí byly uděleny důležité buly

⁹ „Otázka legitimacy papežů je dodnes nejasná a tak zůstane navždy. Oba papežové byli nadto tak hluboce přesvědčeni o své vlastní legitimitě a o nepravoplatnosti druhého, že považovali za vážný závazek svědomí bránit všemi způsoby své papežství a potírat protivníka. Na požadavek, který jim byl později často kladen, aby se dobrovolně vzdali papežské hodnosti a tím uvolnili cestu k jednotě církve, odpovídali non possumus, zřejmě jim to připadalo ve svědomí jako zrada na pravé a platné apoštolské poslušnosti. Tak se vysvětluje dlouhé trvání a urputnost schizmatu - udržel se 40 let. Následky rozkolu byly hrozné. Celé křesťanstvo rozštěpilo se na dvě potírající se poslušnosti, protože každý papež dával protivníkovy stoupence do klatby a nikdo nemohl zůstat nezúčastněný, octlo se prakticky v klatbě celé křesťanstvo. Církev se octla v nejtěžší krizi, jakou kdy zažila.“(Franzen, 1988)

na podporu matčina řádu. S ohledem na vážnou politickou situaci však papež s jakýmkoli dalšími kroky týkající se Brigitiné kanonizace váhá.

Situace se dále zamotává. Přestože měl papež Urban V. snahu v procesu pokračovat, výsledek se nedostavil, neboť papež roku 1389 umírá. Na jeho místo přichází papež Bonifác IX., celá historie se znovu opakuje, papež vybírá novou komisi kanonizačního procesu Brigity Švédské. Na straně Brigitiných přívrženců se v komisi objevuje kardinál Adam Easton. Jde o vzdělaného anglického benediktýna, jehož přínos ve věci Brigitiny kanonizace spatřujeme především v sepsání spisu *Defensorium sanctae Birgittae (Obrana svaté Brigity)*. Díky tomuto muži, ale i díky snahám všech předešlých zabývajících se problematikou pravosti Brigitina díla, dochází 7. října roku 1391 k slavné kanonizaci této ženy papežem Bonifácem IX. a také prorocké texty této světičky jsou oficiálně uznány za pravověrné (Breedveld-Baránková, 2008).

Církevní schizma však trvá i nadále. V roce 1415 žádá král Zikmund současného papeže Jana XXIII., aby svolal koncil do Kostnice, aby bylo schizma ukončeno, a obě strany se konečně smířily. Při této příležitosti předstupují před koncil i legáti z Norska, Dánska a Švédska. Tito vyslanci totiž upozorňují na skutečnost, že ne všechny země v době schizmatu vyslovily souhlas s papežstvím Bonifáce IX., tudíž ne všechny země souhlasily se svatořečením Brigity Švédské. Proto na concilu vznášejí požadavek nového potvrzení Brigitina svatořečení (Breedveld-Baránková, 2008).

Veliký zlom přichází s rokem 1416, kdy papež Jan XXIII. opět úředně schvaluje bulou *Mare magnum* Brigitin řád i řeholi. V době konání kostnického concilu se objevuje velký oponent Brigitina díla, slavný učenec a pařížský kancléř Jean Gerson. Představuje se v procesu jako silný hráč, který krom jiného předkládá svůj spis *De probatione spirituum (O zkoumání duchů)*.

Breedveld-Baránková o něm doslova píše: „Ostře napadá pravověrnost Brigitina vizionářství, které považuje za nebezpečné a výstřední fantazírování domýšlivé ženy. Sv. Brigitu spolu s Kateřinou Sienskou činí zodpovědné za papežské schizma a za současnou rozpolcenost uvnitř církve (2008, s. 46).“ S rokem 1417 účastníci concilu v Kostnici zvolili novým papežem kardinála Odo Colonna. Ten je později znám pod jménem Martin V. Po volbě papeže se situace na církevní půdě uklidňuje a problém s církevním schizmatem se zdá být po dlouhých čtyřiceti letech u konce. Nový papež plní prosbu švédského krále Erika a v roce 1420 naposledy stvrzuje platnost kanonizační buly Bonifáce IX.

Příběh ale stále není u konce, pře o pravost Brigitiných zjevení kulminuje rokem 1434 během basilejského koncilu. Na Brigitino dílo se valí nová vlna kritiky, a to ke konkrétním úryvkům, které přítomní shledávají jako heretické¹⁰. K těmto bodům řadí např. výraznou úctu k Panně Marii, teorie vtělení, a kritizování papežů a kněží. Těchto heretických pasáží naleznou v Brigitině díle sto dvacet tři. Na Brigitině straně stojí Jan Torquemada, španělský dominikán, jenž před koncil předkládá spis *Defensiones quarundam articulorum rubrorum Revelationum S. Birgittae (Obrana některých článků z Revelací sv. Brigity)* se snahou hájit pravost díla. Vše se zdá být marné a zbytečné, protože komise kardinálů v roce 1437 vydají zákaz vydávání a šíření Brigitiných *Revelací*. O tři roky později Brigitin zastánce Jan Torquemada získává titul kardinála, vyjadřuje nesouhlas s postojem svého předchůdce kardinála Ludvíka d'Allemand z Arles a úředně vydává potvrzení pravosti Brigitiných *Revelací* (Breedveld-Baránková, 2008).

V neposlední řadě se o Brigitě zmiňuje ještě papež Benedikt XIV. ve své práci o beatifikaci a svatořečení *De servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*. Doslova říká: „Zmíněná zjevení (tj. sv. Brigity, sv. Kateřiny Sienské a sv. Hildegardy), i když jsou schválena, nesmíme a nemůžeme měřití vírou katolickou, nýbrž jen lidskou podle pravidel opatrnosti, dle níž jsou ona zjevení pravděpodobná a hodná zbožné víry.“¹¹

Tak po zdoluhavé cestě, kde za Brigitu bojovalo mnoho vzdělanců, konečně uznali ji samotnou i její tvorbu. Uběhla století, ale na Brigitu se nezapomnělo. To potvrzuje i papež Jan Pavel II., který ji 1. 10. 1999 prohlásil za patronku Evropy a zdůvodnil to slovy: „Svým hlubokým procítěním tajemství Krista a Církve se zapojila v mimořádně kritickém okamžiku dějin Církve do budování jejího společenství. Z Brigity vyzraňuje prorocká síla. S jistou otevřeností hovoří ke knížatům a papežům. V zájmu mravní obrody křesťanstva a duchovenstva nešetří přísnými napomenutími.“ Papež v následujícím měsíci, 13. 11., sloužil ekumenickou bohoslužbu k její cti za účasti i dvou arcibiskupů luteránské církve Švédska a Finska a také za přítomnosti členů švédské královské rodiny. Novou patronku Evropy vyzdvihl jako tu, která „chápala církev jako společenství věřících, místo, kde přebývá Duch Svátý.“¹²

¹⁰Hereze, kacířství či blud označuje původně takový teologický názor, který „volí“ nebo si „vybírám“ určitý odlišný pohled, který je neslučitelný s obecnou vírou dané církve, tj. ortodoxií.

¹¹ Benedikt XIV., *Opus de servorum Dei beatificatione et beatorum canonizatione*, III, 53, 15, Řím 1787; přel. S. M. Braitto, O. P., in: *Tajemná slova. Zjevení a vidění svaté Brigity Švédské*, str. 7.

¹² Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=3194> [cit. 11. 1. 2014]

3. KULT SVATÉ BRIGITY ŠVÉDSKÉ

3.1. Modlitby Tajemství spásy

Nyní se podrobněji zaměříme na tvorbu svaté Brigity Švédské, konkrétně na překlad souboru latinských Brigitiných patnácti modliteb s názvem *Tajemství spásy*, jehož jsem autorkou.

Jde o soubor patnácti modliteb, které se vztahují k umučení a všem ranám Krista, které jí zjevil Bůh v kostele sv. Pavla v Římě. Tuto pobožnost odsouhlasila a schválila Svatá kongregace, a také ji doporučilo posvátné Collegium de propaganda fide, stejně jako papež Klement XII.

Brigita ve svých zjeveních úpěnlivě prosila Krista, aby jí řekl, kolik ran utrpěl při svém umučení. Ježíš jí dal takovouto odpověď: „Moje tělo bylo ztrýzněno pěti tisíci čtyřmi sty osmdesáti ranami. Chceš-li je uctít, modli se denně po celý rok patnáctkrát modlitbu Otče náš a Zdravas Maria s patnácti modlitbami, jimž tě naučím. Tak do roka pozdravíš všechny mé rány.“

A dodal příslibení: „Kdo bude tuto pobožnost denně vykonávat po celý rok, obdrží následující milosti: Vysvobodí z očištění 15 duší svého rodu, 15 hříšníků z jeho rodu bude obráceno, 15 spravedlivých z jeho rodu bude utvrzeno v milosti, modlící se tuto pobožnost dosáhne prvního stupně dokonalosti, 15 dní před jeho smrtí mu dám své drahocenné Tělo, aby skrze mne věčně nelačnil, a svou drahocennou Krev, aby věčně nežíznil. Předtím mu udělím hořké slzy zkroušenosti a lítosti nad všemi jeho hříchy a jejich dokonalé poznání. Postavím před něho znamení svého vítězného kříže k pomoci a ochraně proti léčkám a útokům nepřátel. Před smrtí přispěchám se svou milou Matkou, abych dobrotivě pohlédl na jeho duši. Ve svém náručí přivedu do věčných radostí jeho duši, kde jí dám pít ze studnice svého Božství, jehož neposkytnu v takové míře těm, kteří nekonali tuto pobožnost. Kdokoli žil třicet i více let ve smrtelném hříchu a učiní předsevzetí, že bude tuto pobožnost vykonávat a skutečně tak učiní, tomu odpustím všechny jeho hříchy. Budu ho hájit proti pokušením jeho pěti smyslů. Nedopustím, aby zemřel náhlou smrtí, a jeho duši zbavím všech trestů. Zjednám mu vše, oč bude moji Matku prosit. Žil-li dosud dle své vlastní vůle a měl by zítra zemřít, prodloužím mu jeho život, aby vše napravil. Kdo by této pobožnosti naučil jiné a ji rozšířil, toho radost

a zásluha bude bez konce. Kde se budou modlit tyto modlitby, tam budu přítomen svou milostí.¹³

3.1.1. Překlad modliteb Tajemství spásy

Oratio Prima První modlitba

O IESU CHRISTE, aeterna dulcedo te amantium, iubilus excedens omne gaudium et omne desiderium, salus et amator peccatorum, qui delicias tuas testatus es esse cum filiis hominum, propter hominem homo factus es in fine temporum. Memento omnis praemeditationis et intimi moeroris quem in humano corpore sustinuisti instante saluberrimae Passionis tuae tempore in divino Corde praeordinato.¹⁴

Ó Ježíši Kriste, věčná sladkosti tebe milujících, blaženosti vyčnávající nad všechnu radost a všechnu touhu, spáso a milovníku hříšníků, který jsi pověstný tím, že tvým blahem je být se syny lidskými, protože ses učinil pro člověka člověkem při naplnění časů. Pamatuj na všechny předtuchy a nejvnitřnější zármutky, které jsi snášel v lidském těle, když nastal čas tvého spasitelného umučení předurčeného v božském Srdci.

Memento tristitiae et amaritudinis, quam in anima, teipso testante, habuisti, quando in ultima cena Discipulis tuis Corpus et Sanguinem tuum tradidisti, pedes eorum lavisti, ac dulciter eos consolando, imminentem Passionem praedixisti.

Vzpomeň na smutek a na trpkost, kterou jsi měl, podle tebe samotného, v duši, když jsi při poslední večeři vydal svým učedníkům své Tělo a Krev, umyl jsi jim nohy, a sladce těšíc je předpověděl blížící se Umučení.

Memento omnis tremoris, angustiae, et doloris, quem in tuo delicato corpore ante Passionem crucis tuae pertulisti, quando post trinam orationem et Sanguinem sudorem a Iuda tuo discipulo tradebaris, ab electa gente capiebaris, a falsis testibus accusabaris, a tribus iudicibus iniuste iudicabaris, in electa civitate, in Paschali tempore, in florida corporis iuventute innocenter damnabaris, veste propria exuebaris, et vestibus alienis

¹³ Dostupné z: <http://brigitta.blog.cz/0903/modlitba-svate-briditty> [cit. 9. 1. 2014].

¹⁴ Latinský text podle pramene MERLO HORSTIUS, Jacobus. *Paradisus Animae Christianae*, dostupné z: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Filius/StBrigid.html> [cit. 14. 4. 2014]. Z latiny přeloženo autorkou této diplomové práce.

induebaris, colaphizabaris, oculis et facie velabaris, alapis caedebaris, ad columnam ligabaris, flagellabaris, spinis coronabaris, arundine in capite feriebaris et innumerabilibus aliis calumniis lacerabaris.

Pamatuj na hrůzu, na soužení a bolest, kterou jsi vytrpěl ve svém skvostném těle před Umučením na kříži, když jsi byl po trojí modlitbě v krvavém potu od svého učedníka Jidáše zrazen, od vyvoleného národa chycen, falešnými svědky obžalován, třemi soudci neprávem souzen, ve vyvolené obci, ve velikonoční době, v kvetoucí mladosti těla odsouzen, svlečen z vlastního oděvu, oblečen do oděvu cizích, políčkován, zakryt v tváři i na očích, pohlavky bit, k sloupu uvázán, bičován, korunován trním, třtinou do hlavy tlučen a jinými nepočítatelnými úklady drásán.

Da Domine Deus mihi, quaeso, ob memoriam harum ante crucem tuam Passionum veram ante mortem meam Contritionem, puram Confessionem, dignam satisfactionem, ac omnium peccatorum remissionem. Amen.

Dej mi Pane Bože, prosím, kvůli památce na muka před tvým Umučením na kříži, před mou smrtí Sklíčenost, poctivé Vyznání, důstojné ospravedlnění a odpuštění všech hříchů. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio sekunda

Druhá modlitba

O IESU, mundi fabricator, quem nulla dimensio vero in termino metitur, qui terram palmo concludis, recordare amarissimi doloris tui quem sustinebas cum Iudaei sanctissimas manus tuas ad crucem obtusis clavis primo afflixerunt, et ad perforandum delicatissimos pedes tuos, cum non esses conveniens voluntati eorum, dolorem super dolorem vulneribus tuis addiderunt, et sic te crudeliter distraxerunt et extenderunt in longum et latum crucis tuae, ut dissolverentur compages membrorum tuorum.

Ó Ježíši, stvořiteli světa, kterého nic nezměří a neohraničí, který dlaní vymezuješ (obsahuješ) zemi, vzpomeň si na nejtrpčí bolest, kterou jsi vytrpěl, když Židé prvně tvé přesvaté ruce ke kříži otupenými hřeby přibili, a (k) proražení tvých nádherných nohou,

když jsi nesouhlasil s jejich vůlí, bolest na bolest k ranám tvým přidávali, a tak krutě tě roztáhli a rozepjali na délku i na šířku, že spojení tvých údů bylo vymknuto.

Deprecor te per huiusmodi sacratissimi et amarissimi in cruce doloris

memoriam ut des mihi timorem et amorem tuum. Amen.

Prosím tě, pro památku této přesvaté a nejtrpčejší bolesti na kříži, dej mi svou bázeň a lásku. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio tertia Třetí modlitba

O IESU, caelestis medice, recordare languoris, livoris, et doloris, quos in alto crucis patibulo levatus, passus es in omnibus dilaceratis membris tuis, quorum nullum in statu recte permanserat, ita ut nullus dolor similis tuo dolori inveniretur, quia a planta pedis usque ad verticem capitis non fuit in te sanitas, et tamen omnium doloris immemor, Patrem pro inimicis pie exorasti, dicens: <<Pater, ignosce illis, quia nesciunt quod faciunt.>>

Ó Ježíši, nebeský lékaři, vzpomeň si na skleslost, sinalost a bolest, které jsi vytrpěl při zdvižení kříže do výše, napnutý a rozsápaný na všech svých údech, z nichž žádný nezůstal stát přímo, že neexistovala žádná bolest podobná tvé bolesti, protože od chodidla nohy k temeni hlavy nebylo na tobě zdravé místo, avšak nepamětlivý všech bolestí zbožně jsi prosil za nepřátele říkající: „Otče, odpusť jim, protože oni nevědí, co dělají.“

Per hanc misericordiam et ob memoriam illius doloris, concede, ut haec

memoria Passionis tuae amarissimae sit omnium peccatorum meorum

plena remissio. Amen.

Pro toto milosrdenství a na památku této bolesti, dovol, aby tato památka tvého přetrpkého Umučení přispěla k odpuštění všech mých hříchů. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio quarta Čtvrtá modlitba

O IESU, vera libertas angelorum, paradusus deliciarum, memento moeroris et horroris quos sustinebas cum omnes inimici tui quasi leones ferocissimi te circumsteterunt et colaphizationibus, conspuitationibus, unguentionibus, ceterisque poenis inauditis te molestaverunt.

Ó Ježíši, pravá svoboda andělů, ráji rozkoší, vzpomeň si na děs, který jsi snášel, když tě obstoupili všichni nepřátelé jako nejdivočejší lvi a trápili tě políčkováním, pliváním a ostatními neslýchanými trápeními.

Per has poenas et per omnia contumeliosa verba, durissimaque tormenta, quibus te Domine Iesu Christe, omnes inimici afflixerunt, deprecor te ut liberares me ab omnibus inimicis meis visibilibus et invisibilibus[1], et dones me sub umbra alarum tuarum ad perfectionem salutis aeternae pervenire. Amen.

Pro tato trápení a pro všechna hanlivá slova a nejtvrďší útrapy, kterými tě, Pane Ježíši Kriste, všichni nepřátelé trápili, prosím tě, vysvobod' mě od všech mých nepřátel viditelných i neviditelných, a dej mi ve stínu tvých křídel dojít k dokonalosti a věčné spáse. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio quinta Pátá modlitba

O IESU, speculum claritatis aeternae, memento illius moeroris quem habuisti quando in speculo serenissimae maiestatis tuae conspexisti praedestinationem electorum tuorum per merita tuae Passionis salvandorum et reprobationem malorum per sua demerita damnandorum, et per abyssum miserationis tuae, qua nobis perditis peccatoribus et desperatis tunc condoluisti, et quam latroni in cruce exhibuisti dicens. << Hodie mecum

eris in Paradiso.>> Rogo te pie Iesu [ut] facias mecum misericordiam in hora mortis meae. Amen.

Ó Ježíši, zrcadlo věčné skvělosti, vzpomeň si na onu truchlivost, kterou jsi měl, když jsi spatřil v zrcadle své nejjasnější vznešenosti předurčení tvých vyvolených, kteří zásluhami tvého Umučení budou spaseni a zavržení špatných, kteří pro své viny budou odsouzeni, a pro hlubinu tvé útrpnosti, kterou se ti zzelelo nás ubohých a beznadějných hříšníků a kterou jsi ukázal lupiči na kříži řka: „Dnes se mnou budeš v ráji.“ Prosím tě, dobrotivý Ježíši, abys mi dal milosrdenství v hodině mé smrti. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio sexta Šestá modlitba

O REX amabilis et amice totus desiderabilis, memento illius moeroris, quem habuisti quando nudus et miserabilis in cruce pependisti, et omnes amici et noti tui adversus te steterunt, et nullum consolantem inveniebas, nisi solum dilectam Genetricem tuam in amaritudine animae suae tibi fidelissimae astantem, quam Discipulo tuo commendasti, dicens, <<Mulier, ecce filius tuus.>>

Ó králi líbezný a všemi toužený příteli, vzpomeň si na onu truchlivost, kterou jsi zakusil, když jsi nahý a žalostný visel na kříži, a všichni přátelé a tví známí k tobě stáli odvráceně, a nenalezl si žádnou útěchu, jen svou samotnou drahou Matku stojící vedle tebe nejvěrněji ve své hořkosti duše, kterou jsi svěřil svému Učedníku říkajíc: „Ženo, hle tvůj syn.“

Rogo te, piissime Iesu, per gladium doloris, qui tunc eius animam pertransivit, ut compatiaris mihi in omnibus tribulationibus et afflictionibus meis corporalibus et spiritualibus, et da mihi consolationem in tempore tribulationis, et in hora mortis meae. Amen.

Prosím tě, nejoddanější Ježíši, pro meč bolesti, který tehdy pronikl její duši, abys se mnou soucítil ve všech mých trápeních a sklíčenostech tělesných i duchovních, a dej mi útěchu v době soužení a v hodině mé smrti. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio septima

Sedmá modlitba

O IESU, fons inexhaustae pietatis, qui ex intimo dilectionis affectu in cruce dixisti: <<Sitio.>>, scilicet salutem generis humani, accende, quaeso, cordium nostrorum desideria ad omne opus perfectum, et sitim carnalis concupiscentiae, aestum mundanae delectationis in nobis penitus refrigera et exstingue. Amen.

Ó Ježíši, prameni nevyčerpatelné zbožnosti, který jsi řekl z nejvnitřnější lásky na kříži: „Prahnu (žízním)“, totiž po spáse lidského rodu, rozpal, prosím, touhu našich srdcí k veškerému dokonalému dílu, a uhas žízeň tělesné touhy, a ochlad' v nás zcela horkost světských požitků. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio octava

Osmá modlitba

O IESU, dulcedo cordium, ingensque suavitas mentium, per amaritudinem aceti et fellis, quam pro nobis degustasti, in hora mortis nostrae, concede nobis Corpus et Sanguinem tuum digne percipere ad remedium et consolationem animarum nostrarum. Amen.

Ó Ježíši, líbeznosti srdcí a nezměrná lahodnosti duší, pro trpkost octa a žluči, kterou jsi pro nás okusil, dopřej nám důstojně přijmout v hodině naší smrti tvé Tělo a Krev k vyléčení a útěše našich duší. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio nona Devátá modlitba

O IESU, regalís virtus, iubílusque mentalís, memento angustíae et dolorís quem passus es, quando prae mortís amarítudine et Iudaeorum insultatione cum magna voce te a Deo Patre derelictum clamasti, dicens : <<Deus meus, Deus meus, ut quíd dereliquísti me?>> Per hanc angustíam peto a te, ut in angustíis nostrís non derelinquas nos, Domine Deus noster. Amen.

Ó Ježíši, královská sílo a jásoťe mysli, vzpomeň na soužení a bolesti, které jsi vytrpěl, když před hořkostí smrti a s posměškem Židů jsi opuštěný zakřičel mocným hlasem k Bohu Otci slova: „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ Pro toto trápení žádám tě, abys nás v našich souženích neopustil, Pane, náš Bože. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio decima Desátá modlitba

O IESU, Alpha et Omega, vita et virtus in omni tempore, recordare, quod a summo capite usque ad plantam pedis te pro nobis in aqua Passionis demersisti.

Ó Ježíši, Alfo a Omego, živote a sílo v každém čase, vzpomeň si, jak ses pro nás ponořil od vršku hlavy až k chodidlu do vody Umučení.

Propter latitudinem et longitudinem vulnerum tuorum, doce me, per veram caritatem, custodire latum mandatum tuum, nimis peccatis demersum. Amen.

Pro šířku i délku tvých ran, nauč mě, ponořeného nadmíru v hříších, pro pravou lásku dodržovat tvé obšírné přikázání. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio undecima

Jedenáctá modlitba

O IESU, abyssus profundissima misericordiae, rogo te propter profunditatem vulnerum tuorum, quae pertransierunt medullam ossium ac viscerum tuorum, ut me submersum in peccatis emergas, abscondasque me in foraminibus vulnerum tuorum a facie irae tuae, donec pertranseat furor tuus, Domine. Amen.

Ó Ježíši, nejhlubší propasti milosrdenství, žádám tě pro hloubku tvých ran, které pronikly do morku kostí a tvých vnitřností, abys mě topícího se v hříších vylovil a ukryl mě v otvorech tvých ran, Pane, dokud z tvé rozhněvané tváře nezmizí tvůj vztek.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio duodecima

Dvanáctá modlitba

O IESU, veritatis speculum, signum unitatis, caritatisque vinculum, memento multitudinis innumerabilium vulnerum tuorum, quibus a summo capitis usque ad imum pedis vulneratus fuisti, et sanctissimo Sanguine tuo rubricatus, quam magnitudinem doloris in virginea carne tua pertulisti pro nobis! Pie Iesu quid ultra debuisti facere et non fecisti?

Ó Ježíši, zrcadlo pravdy, znamení jednoty a pouto lásky, vzpomeň si na nespočetné množství svých ran, které jsi měl všude od vršku hlavy až po dolní končetinu, a byl jsi zbarvený svou nejsvětější Krví, bolest jaké velikosti jsi pro nás snesl ve svém ctnostném těle! Milosrdný Ježíši, co jsi měl dále udělat a neudělal jsi?

Scribe, quaeso, o pie Iesu, omnia vulnera tua in corde meo pretiosissimo Sanguine tuo, ut in illis legam dolorem tuum et mortem, ut in gratiarum actione usque in finem iugiter perseverem. Amen.

Zapiš, prosím, spravedlivý Ježíši, všechny své rány nejvzácnější Krví do mého srdce, abych v nich četl tvou bolest a smrt, abych neustále setrval ve vzdávání díků až do konce. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio decima tertia Třináctá modlitba

O IESU, leo fortissime, Rex immortalis et invictissime : memento doloris quem passus es cum omnes vires cordis et corporis tui penitus defecerunt et inclinato capite, <<Consummatum est,>> dixisti.

Ó Ježíši, lve nejstatnější, nesmrtelný a nepřemožitelný Králi, pamatuj na bolest, kterou jsi vytrpěl, když všechny síly tvého srdce i těla z nitra od tebe odpadly, a se skloněnou hlavou jsi řekl: „Dokonáno jest.“

Per hanc angustiam et dolorem miserere mei cum anima mea in ultima consummatione exitus spiritus mei ansiata fuerit et conturbata. Amen.

Pro tuto tíseň a bolest smiluj se nade mnou, když můj duch a moje duše bude při dokonání posledního odchodu úzkostná a zarmoucená. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio decima quarta Čtrnáctá modlitba

O IESU, unigenite altissimi Patris, splendor et figura substantiae eius, memento obnixae commendationis, qua Patri spiritum commendasti, dicens : <<In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.>> Et lacerato corpore, rupto corde cum valido clamore, patefactis visceribus misericordiae tuae pro nobis redimendis, expirasti.

Ó Ježíši, jednorozený nejvyššího Otce, jasnosti a obraze jeho podstaty, buď pamětlivý vytrvalé oddanosti, kterou jsi Otci svěřil ducha říkajíc: „Do tvých rukou, Pane, odevzdávám svého ducha.“ A s rozdrásaným tělem, zlomeným srdcem a se silným výkřikem jsi odkryl útroby svého milosrdenství, za naše vykoupení jsi duši vypustil.

Per hanc pretiosissimam mortem precor te, Rex sanctorum, conforta me ad resistendum diabolo, mundo, carni et sanguini, ut mundo mortuus tibi vivam, et in novissima hora exitus mei suscipe ad te revertentem spiritum meum exulem et peregrinum. Amen.

Pro tuto nejcennější smrt tě prosím, Králi svatých, posilni mě k odporu d'áblu, světu, tělu a krvi, abych světu odumřel a tobě žil, a v poslední hodině mého odchodu vezmi k sobě mého smířeného ducha jako vracejícího se poutníka. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

Oratio decima quinta Patnáctá modlitba

O IESU, vitis vera et fecunda, memento supereffluentis et abundantis effusionis Sanguinis tui, quem tu sicut de botro expressum copiosissime effudisti, quando in cruce torcular solus calcasti, et lancea militari perfosso latere nobis sanguinem et aquam propinasti, ita ut nec minima gutta in te remaneret, et demum quasi myrrhae fasciculus in altum suspensus fuisti, et delicata caro tua evanuit, et liquor viscerum tuorum exaruit, et medulla ossium tuorum emarcuit.

Ó Ježíši, pravá a plodná révo, vzpomeň si na svou Krev hojně vytékající a proudící, kterou jsi přehojně prolil jako vylisovaný hrozen, když jsi sám byl na kříži pošlapán jak v lisu, a dal jsi nám pít krev a vodu z boku propíchnutého vojenským kopím, tak aby ani nejmenší kapka v tobě nezůstala, a teprve nyní jsi visel ve výšce jako svazek myrhy, a půvabné tělo zaniklo, tekutina z útroh úplně vyschla a morek tvých kostí zvadl.

Per hanc amarissimam passionem tuam et pretiosi Sanguinis effusionem, pie Iesu, precor te, suscipe animam meam in agone mortis meae. Amen.

Pro toto tvé přehořké umučení a prolití drahocenné krve, prosím tě, dobrý Ježíši, zachyť mou duši v zápasu mé smrti. Amen.

Pater noster. Ave, Maria.

Otče náš. Zdravas Maria.

O DOMINE IESU CHRISTE, Fili Dei vivi, suscipe hanc orationem in amore illo superexcellenti, in quo omnia vulnera tui sanctissimi Corporis sustinuisti, et miserere mei famuli tui, et omnibus peccatoribus, cunctisque fidelibus tam vivis quam defunctis da misericordiam, gratiam, remissionem et vitam aeternam. Amen

Ó Pane Ježíši Kriste, Synu živého Boha, přijmi tuto modlitbu v lásce k onomu výtečnému, ve kterém jsi snesl všechny své rány na nejsvětějším těle, a smiluj se nade mnou, tvým sluhou, a nad všemi hříšníky a věrnými, jak žiješ, tak i umíráš, a dej nám milosrdenství, vděčnost, odpuštění a život věčný. Amen.

3.1.2. Další skutečnosti kolem Tajemství spásy

Existuje také další tvrzení o modlitbách Tajemství spásy, jejichž autorství je přisuzováno právě svaté Brigitě Švédské, zakladatelce brigitského řádu, a to názor, který říká, že autorem těchto modliteb není Brigita. Hovoří se o tom, že tento malý soubor patnácti modliteb složili po její smrti angličtí mystici brigitského řádu, a to s největší pravděpodobností v patnáctém století. Objevují se nejrůznější verze těchto modliteb, velmi často se liší i jejich pořadí.¹⁵

To se nám ovšem jeví diskutabilní, protože samotné modlitby rozjímají meditativním způsobem o Kristově utrpení a smrti, logicky tedy musely modlitby postupovat podle sledu události Kristova umučení.

Modlitby *Tajemství spásy* se staly velmi oblíbenými zejména v pozdním středověku a zaujímaly své místo v mnoha středověkých modlitebních knížkách. Tyto Brigitiny modlitby plnily dvojí úmysl. Na čtenáře měly mít účinek katechetický a kající. Svou katechetickou funkci modlitba splňuje tím, že nás informuje o událostech Kristova utrpení a smrti, čímž čtenáři v podstatě připomíná sled událostí z evangelia. Jde tedy o jakousi část výchovnou, která čtenáře upozorňuje, aby nezapomínal na Bibli. Druhá funkce modlitby, tedy kající funkce, je uspořádána tak, aby čtenáře donutila k většímu pocitu smutku za jeho hříchy, a motivovala ho tak, aby toužil po větší lásce k Ježíši. Tyto dvě funkce modlitby do sebe velmi dobře zapadají.

¹⁵ Dostupné z: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Filius/StBrigid.html> [cit. 10. 1. 2014]

V některých verzích těchto modliteb byly připojeny sliby, které měl hříšník odpřisáhnout, často se lišily ve formě i v počtu. Tyto sliby nejsou přisuzovány svaté Brigitě a nemají absolutně žádnou církevní hodnotu. Nicméně v určitých modlitebních knihách se objevují dodnes, a to i přes to, že Kongregace Svatého officia zakázala jejich zveřejňování.¹⁶

Více než zajímavá se nám ovšem zdá být otázka autorství Brigitiných modliteb. Obecně se má za to, že Brigitě byly modlitby nadiktovány Bohem. Jiní tvrdí, že byly sepsány až v patnáctém století, tedy velmi dlouhou dobu po její smrti.

Možná ale jde o pouhé slovíčkaření, protože jak nás upozorňuje Breedveld-Baránková, Brigitino dílo nebylo nikdy napsáno „autorkou“ samotnou, ale vždy nadiktováno k přepisu jejím zповědníkům a posléze přeloženo do latiny. Podle pramenů Brigita sama studovala latinu, jejím prvním učitelem byl Nicholas (Nils) Hermansson (asi 1326-1391), který byl do Brigitina a Ulfova domu přizván také jako učitel jejich potomků; později se stal biskupem v Linköpingu (2008, s. 31).

Otázka Brigitina autorství zůstane asi navždy diskutabilní, protože středověk neměl ještě tak dobrý systém citačních norem, který existuje v naší době. A člověk by se mohl akorát tak domnívat, zdali je autorem textu ten, kdo ho diktuje, nebo ten, kdo ho zapisuje.

3.2. Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele

Jedním z Brigitiných zásadních posláních bylo založit nový řád Spasitelův (Ordo S. Salvatoris), jehož organizace by se zcela lišila od dosavadních řádů. Již roku 1346 stojí první klášter tohoto řádu pro šedesát sester ve Vadsteně a při něm oddělený konvent pro třináct kněží mnichů, čtyři jáhny a osm bratří laiků. Byla to vesměs symbolická čísla: celkový počet všech členů takového dvojitého kláštera měl být sedmdesát dva, což je počet učedníků Páně; třináct kněží mělo připomínat dvanáct apoštolů se svatým Petrem, čtyři jáhni byli stanoveni podle počtu čtyř západních církevních učitelů.

Celý klášter i ve své mužské části byl podřízen abatyši z úcty k Panně Marii, které byl poslušný sám Boží Syn Ježíš Kristus. Jen pochopení středověku v jeho lásce k ženě, kterou miloval a ctil středověký věřící člověk v Panně Marii, způsobí, že nezasneme, když čteme, že v době svého rozšíření měl tento řád v Evropě na osmdesát klášterů, jež

¹⁶ Dostupné z: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Filius/StBrigid.html> [cit. 10. 1. 2014]

šířily v celém svém okolí nejen víru, nýbrž i kulturu a civilizovanost. Většina těchto klášterů zanikla v době reformace a dnes existuje jen několik ženských brigitských klášterů.¹⁷

3.2.1. Klášter ve Vadsteně

Klášter se začal budovat na popud sv. Birgity v roce 1346. Umožnil to především dar krále Magnuse Erikssona. Ten daroval klášteru pozemky a královský palác postavený původně ve 13. století. Také jeho finanční dar umožnil vybudovat ambit¹⁸ – ovšem stavební práce začaly až v roce 1369 a klášter byl zcela dostavěn až po Birgitině smrti.¹⁹

Roku 1384 se slavnostně otvírá první Brigitin klášter. Obytný prostor mužů i žen byl oddělený. Uprostřed klášterního komplexu se nacházel prostý kostel. V počátcích stavebních prací se jednalo o malý dřevěný kostelík, ale při závěru prací byl odhalen v roce 1430 nový velkolepý kostel. Brigita měla ze svých vidění přesně do detailu propracovanou představu, jak má klášter i kostel vypadat, a stejně tak byla předem stanovena organizace kláštera.

První abatyší se nestal nikdo jiný než dcera Birgity, Kateřina, která takto mohla být blízko místa matčina věčného odpočinku a zároveň mohla spravovat odkaz matčina díla, tedy starat se o správný chod kláštera a dohlížet na dodržování řehole. Jeptišky měly za úkol, krom služby duchovní, také službu nemocným a také šily šaty. Mužská část kláštera se zase věnovala pastorační službě, svátosti smíření²⁰ a kázání. Klášterní oděv jeptišek se od doby, ve které žila Kateřina, tedy mluvíme zde o čtrnáctém století, až do dnešní doby vůbec nezměnil. Sestry brigitky nosí šedý oděv s bílým a černým závojem a bílou korunu zdobenou pěti červenými tečkami, které měly symbolizovat pět ran Kristových.

Vadstenský klášter se stává poměrně rychle velmi významným a vyhledávaným poutním místem. Putují sem zejména poutníci ze severských zemí, ale i poutníci z větších dálek. Mnoho králů a královen si tento klášter velmi oblíbí a nešetří pro něj hojnými dary. I díky tomuto klášter bohatne.²¹ V době jeho největšího rozkvětu mu

¹⁷ Dostupné z: <http://revue.theofil.cz/krestanske-osobnosti-detail.php?clanek=791> [cit. 12. 1. 2014]

¹⁸ Křížová chodba, kvadratura či ambit je architektonický prvek používaný při stavbě církevních staveb.

¹⁹ Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0042.php> [cit. 13. 1. 2014]

²⁰ Svátost smíření, někdy též svátost pokání, obvykle známá a označovaná jako svatá zpověď je jednou ze svátostí katolické, pravoslavné a anglikánské církve, jejichž prostřednictvím křesťan vyznáním vlastních hříchů může dojít smíření s Bohem a církví.

²¹ Dostupné z: <http://birgitta.vadstena.se/> [cit. 13. 1. 2014]

patřilo asi 800 farem.²² Za těmito hodnotnými dary se skrývala touha zajistit si do budoucna pohřeb zde v klášteře, aby duše došla věčného míru a odpočinku v blízkosti světice. Pokud bychom tuto situaci trochu nadsadili, tak bychom mohli říci, že záměrem většiny bylo zajistit si tímto počinem vstupenku do ráje.

Často v této době také docházelo k tomu, že urození mužové dávali své nejmladší dcery do kláštera. Většinou to ale trvalo velmi dlouho, než se dívky do kláštera dostaly. Vadstena velmi rychle rostla a stejně rychle bohatla. Ve Švédsku se stala jedním z největších vlastníků půdy. Brigitské kláštery se zakládaly po celé Evropě, ve Finsku, v Anglii, v Estónsku, Holandsku, Polsku, Dánsku, v Itálii a Německu. Na konci středověku existovalo takovýchto opatství dvacet sedm.

Obecně se ti, kdo vstupovali do kláštera, zavazovali ke třem základním slibům, které převážně platily pro většinu řádů. Jako první slibují slib chudoby. To znamená, že při vstupu do kláštera nesmí nic vlastnit. Druhým slibem se zavazují k cudnosti, musejí se tedy zdržet pohlavního styku. Posledním slibem se zavazují k poslušnosti představené kláštera, v případě brigitského řádu, k poslušnosti abatyši.

Kromě modlitby, službě nemocným a šití šatů se sestry věnovaly také výuce dětí a opisování knih, protože knihtisk byl vynalezen až v patnáctém století. Knihy v této době byly velmi drahé. Díky usilovné opisovačské práci bratrů a sester z brigitského kláštera měla Vadstena ve středověku jednu z největších knihoven v celém Švédsku. Bohatá a vzácná klášterní knihovna dnes obsahuje 1400 svazků.

Život sester Brigitina řádů nebyl jednoduchý, abatyše je budila ve čtyři hodiny ráno, aby se shromáždili k modlitbě. Dost často trpěli zimou, protože jejich cely neměly dveře a ani v zimě nebyl prostor nijak vytápěný. Jejich postele byly vycpané slámou.²³ V této přísnosti vidí mnozí teologové onu odhodlanou Kristovu výzvu: „Kdo chce přijít za mnou, zapřít sám sebe.“²⁴ Ovšem nesmíme se mylně domnívat, že by se jednalo o nějaká extrémně fanatická pravidla. Důkazem čehož je nám například toto tvrzení: „Zvláštní známkou Brigitina ducha je rozumnost a umírněnost. Světice se ve svých postech a umrtveních nikdy nedává zavést na bludné cesty těch, kteří ničili své tělo více, než bylo třeba, jako by právě toto ničení hmotné stránky člověka bylo cílem duchovního snažení. O řeholi, kterou dala svému řádu, praví, že je vedena duchem lásky, pokory a rozumné umírněnosti, a čteme-li například takovou kapitolu o koupání, vidíme na první

²² Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0042.php> [cit. 13. 1. 2014]

²³ Dostupné z: <http://birgitta.vadstena.se/> [cit. 13. 1. 2014]

²⁴ Mt 16,24.

pohled, jak se světice liší od mnoha současných malicherných asketů, kteří alespoň zdravým lidem zakazovali jakékoliv koupání jakožto nedostatek ducha umrtvenosti. Brigita dovoluje koupel nejen nemocným, nýbrž i zdravým, aby si uchovali své zdraví, které je právě tak darem Božím jako svatost života.²⁵

Život jeptišek po budíčku pokračoval odchodem do kostela, poté jejich den plyne dál v duchu práce a modlitby. Denní program je rozvržen tak, aby neměly ani chvíli pro sebe. Jejich pokrm je podáván pouze dvakrát denně, ale zase jde o větší množství. Každé toto jídlo mělo údajně trvat až dvě hodiny. V jejich jídelníčku nechyběly ryby, maso, polévky a vejce. Jídlo se muselo konzumovat mlčky, a až u druhého chodu se četlo některé z biblických čtení.²⁶

Sestry brigity čekal zajímavý osud. Jak už to v dějinách bývá, mění se vlády, režimy i vládové. Zde se vše mění příchodem reformace²⁷.

Po přijetí reformace ve Švédsku se řada klášterů ruší. Ten ve Vadsteně přežil o něco déle, protože si vysloužil renomé vynikajícího ústavu pro výchovu mladých šlechticů. Přesto se v roce 1595 jeho historie uzavřela. Řádové sestry byly vypovězeny do Polska, kde poslední z nich zemřela v roce 1638.

Klášter se mění ve špitál a invalidovnu pro válečné veterány. Kostel nadále sloužil svému účelu, a ačkoliv prošel několika přestavbami, zachoval si středověký ráz. Kromě ostatků svaté Brigity je v něm umístěn také hrob vévody Magnuse Vasy.

Sestry brigity ale neopustily Vadstenu navždy. V roce 1935 se vrátily a založily poutní dům. V roce 1963 otevřely nový klášter, podléhající mateřskému klášteru v Holandsku. Teprve v roce 1991 se klášter zcela osamostatnil.

Nastala však paradoxní situace. Ačkoliv ve Vadsteně existuje klášter, jenž patří řádu, který svatá Brigita založila, jsou její ostatky uloženy v jiném kostele, který patří odlišné církvi. Nutno ovšem podotknout, že v současném nábožensky otevřeném Švédsku to nikoho zásadně nepobuřuje.²⁸ Nový brigitský klášter se velikostí nemůže měřit se svým předchůdcem, za návštěvu ovšem stojí.

Klášter svaté Birgity ve Vadsteně na břehu jezera Vättern je živou legendou. Brigitynky, sestry svaté Brigity, jsou přesvědčeny o tom, že jejich zakladatelka má

²⁵ Dostupné z: http://revue.theofil.cz/krestanske-osobnosti-detail.php?clanek=791#_ftn6 [cit. 13. 1. 2014]

²⁶ Dostupné z: <http://birgitta.vadstena.se/> [cit. 13. 1. 2014]

²⁷ Reformace byl proces v křesťanské církvi s těžištěm v 16. století, s cílem nápravy poměrů a návratu ke křesťanství, nezátíženému tradicí.

²⁸ Dostupné z: <http://www.horydoly.cz/turiste/svedska-patronka-svata-brigita.html> [cit. 13. 1. 2014]

dodnes moc promlouvat k lidem, kteří hledají smysl života a pátrají po něm v odkazu jejího díla. Jedna z Brigitiných hlavních zásad říkala, že nic není znesvěceno, všechno je svaté v přítomnosti Boha. Proto musíme otevřít srdce celému světu.²⁹

O tom, jak je ve Švédsku Brigitin kult stále živý a všudypřítomný, nás může přesvědčit i trochu legrační skutečnost, že její jméno a portrét jsou umístěny dokonce i na poklopech kanálů.³⁰

3.2.2. Současný život ve Vadstenském klášteře

O tom, že kult svaté Brigity Švédské nezaniká, nás přesvědčuje skutečnost, že Brigitské kláštery stále existují, a dokonce stále existuje i ten nejstarší a nejslavnější ve Vadsteně, ve kterém se život od časů Brigity změnil jen mírně.

V současné době žije v klášteře ve Vadsteně dvanáct sester. Každá má samostatný pokoj s postelí, skříní na šaty, psacím stolem a židlí. Pokoj má čtrnáct metrů čtverečních. Ke klášteru přibyla nová kuchyň, kopírovací místnost, obývací pokoj a také specializované dílny.

Pokud se dnes chtějí ženy připojit k sestrám brigitynkám, musejí nutně dosáhnout věku dvaceti pěti let. Pokud vydrží v klášteře prvních osm let, pak prošli základním testem a po slibu čistoty, chudoby a poslušnosti se stávají jeptiškami. Pokud se rozhodnou po těchto osmi letech, že řeholní život není pro ně, musejí činit pokání a řád opustit. Dozvídáme se, že k tomuto rozhodnutí dospělo od založení kláštera pouze šest osob. Abatyši si sestry vybírají každých šest let. Na své osobní volno mají čas pouze v noci a to jednu a půl hodiny. Mluvit smí pouze od 12:15 do 13:00 hod. Neměly by opouštět klášter, pouze v případě, kdy je to nezbytně nutné, například pokud potřebují vyhledat služby lékaře. Na televizi se nedívají, pouze třikrát týdně sledují zprávy, aby byly informované. Na svou službu si nestěžují, žijí rády v tichu a podle jejich slov je naplňuje život v tichosti spolu s největším přítelem Ježíšem.³¹

Detailní rozpis sester brigitynek nás seznamuje s jejich denním řádem: 6:35 individuální meditace, 7:20 chvály a nácvik sboru, 8:00 snídaně v tichu, poté práce všeho druhu v pensionu a klášteře, 11:45 oběd, 13:00 práce, výuka, 15:40 káva, 16:00 duchovní

²⁹ Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0042.php> [cit. 13. 1. 2014]

³⁰ Dostupné z: <http://www.horydoly.cz/turiste/svedska-patronka-svata-brigita.html> [cit. 13. 1. 2014]

³¹ Dostupné z: <http://birgitta.vadstena.se/> [cit. 13. 1. 2014]

čtení, 16:25 nešpory³², 17:15 svaté přijímání, 18:45 večere při hlasitém čtení, volný čas, 21:00 závěr bohoslužeb.³³

V klášterním hostinském domě nabízejí jeptišky každému návštěvníkovi, který hledá duchovní i tělesný klid, prostor, ve kterém se může ztišit a v nerušeném klidu se pokoušet najít smysl života. Příchozí s nimi mohou i diskutovat. V hostinském domě (penzionu) se lze za nevelký peníz (alespoň na švédské poměry) ubytovat.³⁴

3.3. Propagátoři Brigitina kultu

Kult svaté Brigity se velmi rychlým tempem šířil celou Evropou. Díky tomu se brzy dostal i do českých zemí.

Zásadní roli v této úloze zastával bezesporu král a císař Karel IV., i celý jeho dvůr, protože se s Brigitou osobně seznámil a dokonce spolu měli udržovat korespondenci. Neudivuje nás proto fakt, že se císař snažil uvádět ve známost její kult ještě v době, kdy žila. Stejně tak i po její smrti náležitě využíval své vysoké politické pozice a snažil se přispívat k tomu, aby byla svěřice kanonizována.

Breedveld-Baránková cituje Collijna, který tvrdí, že prvním místem setkání Brigity a Karla IV. nemohlo být žádné jiné místo, nežli Věčné město³⁵. K tomuto setkání došlo roku 1368, kde byla císaři i papeži Brigita představena. Otce vlasti³⁶ dokonce Brigita zahrnuje do svého díla, určuje mu dvě kapitoly svých *Revelací*, a to konkrétně padesátou a padesátou první kapitolu z osmé knihy. Záznamy z procesu Brigitina svatořečení hovoří o Karlu IV. v několika pasážích. Jedním z těchto materiálů je Karlův dopis (*Tenor litterarum imperatoris Alamanie*) určený pro papeže Řehoře XI. ze dne 9. září 1377. V tomto listě žádá o Brigitinu kanonizaci. Císařovo jméno v souvislosti s Brigitou ještě zaznívá v dalších kanonizačních listech od švédských šlechticů (*Littera supplicatoria*), kteří prosí jeho a papeže o to, aby byl proces co nejdříve zahájen. Taktéž se o Karlově úloze dočítáme naposledy z finálního přehledu procesního záznamu (*Summarium processus*) ohledně svědectví o zázracích, které svěřice vykonávala

³² Nešporami se nazývá odpolední či podvečerní pobožnost.

³³ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/index.asp> [cit. 13. 1. 2014]

³⁴ Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0042.php> [cit. 13. 1. 2014]

³⁵ Řím

³⁶ Karel IV.

po smrti. Karel IV. sehrál svou úlohu výborně, a těmito nemalými počiny položil základy podpory Brigitina kultu v českých zemích, díky čemuž mohl na tyto základy navázat jiný velký muž středověku, Matouš z Krakova (2008, s. 48-50).

V časech, kdy se udává proces Brigitina svatořečení, a kdy jsou její proroctví a zjevení prověřována, se začíná o její kult zajímat čím dál více lidí. Mnoho významných osobností si chce nechat obstarat opis Brigitina díla. Mezi tyto učené osobnosti patřil např. wormský biskup, který měl obstarat opis *Revelací* pro císaře, dále pak pověřenec z francouzského dvora, člen královské rodiny, minoritský bratr Petr z Aragogie, také vyslanci královny ze Sicílie a Kypru, poslové španělské královny, teolog Petr z Burgundie, Římané, Janované, Vratislavští a posel křižovníků z Pruska.

Magnus Petri, generální zpovědník brigitského kláštera ve Vadsteně, píše na konci čtrnáctého století velmi slavný list k obraně Brigitiných *Revelací* (*Epistola contra calumpniantes sanctissimas revelaciones beate Birgitte - List proti křivým žalobcům nejsvětějších zjevení sv. Brigity*), ve kterém upozorňuje na muže, vyslance pražského učení (nuncius studii Pragensis), jenž si měl v Římě nechat na vlastní náklady opatřit opis Brigitiných vidění. Dvě důležitá fakta určují, o jakého muže šlo. Podle dobových pramenů šlo o pražského mistra a diplomata, jenž se dostal do papežské komise v roce 1378 a měl spolu s ostatními členy prověřit pravověrnost Brigitina vizionářského díla. Taktéž o rok později vede pražské univerzitní poselstvo k papežské kurii v Římě, aby papeže přesvědčil o králově a arcibiskupově věrnosti. Tímto velvyslancem byl mnohostranný Matouš z Krakova, který si právě při těchto svých povinnostech mohl nechat opatřit opis díla sv. Brigity (Breedveld-Baránková, 2008).

Breedveld-Baránková ve své knize zmiňuje názor C. - G. Undhagena, editora první knihy Brigitiných *Revelací*, který si myslí, že k velkému opisování Brigitiných zjevení muselo dojít kolem roku 1380. Z tohoto tvrzení by vyplývalo, že pražská univerzita měla k dispozici Brigitino dílo už počátkem osmdesátých let čtrnáctého století a to považujeme i na středověké poměry za velmi rychlý posun informací. O toto vše se zasloužil Matouš z Krakova, který svou činností, o které se dále zmíníme, plně podporoval šíření Brigitina kultu a uváděl ji do všeobecného povědomí (2008, s. 48 - 49).

Matouš z Krakova tedy v šíření Brigitina kultu navázal na práci Karla IV. Díky tomu, že ho ustanovili členem papežské vyšetřovací komise, měl dostatek času, aby zjevení důkladně prozkoumal a prověřil jejich pravost. Krom toho k šíření Brigitina kultu v českých zemích velmi přispělo Matoušovo postavení, díky tomu, že na pražské univerzitě zastával pozici profesora, tak mohl o Brigitě přednášet, a právě přes studenty

se stalo vizionářské dílo obecně známé, oblíbené a rychle se rozšiřovalo. Ale nešlo pouze o studenty, i učitelé se koncem čtrnáctého století zabývají Brigitinými *Revelacemi* a zkoumají je jako aktuální vědecké a literární téma.

Tak jak se dílo opisovačskou činností šířilo v Římě, stejně tak se i na konci čtrnáctého století rozšiřuje v Praze. Opis si nechává zhotovit i význačný muž Jindřich Totting z Oyty, učitel Matouše z Krakova a příslušník pražské artistické fakulty. Jan Kropáč (Johannes Cropacz), pravděpodobně student pražského učení, v roce 1394 kupuje jeden kus Brigitiných *Revelací*, později v roce 1396 a 1400 kupuje další dva opisy (Breedveld-Baránková, 2008).

„Tyto rukopisy tvoří významnou část tzv. pražské redakce Brigitina díla, z níž vůbec nejstarším dochovaným exemplářem je dnes rkp.³⁷ pražské Metropolitní kapituly, sign. 187, f. 2ra-34vb, pocházející z r. 1392. Právě v tomto kodexu, na pravé straně předního volného listu, se nachází proslulá poznámka o králi Václavovi IV., který si Brigitina zjevení údajně oblíbil natolik, že patřila vedle bible k jeho nejmilejší četbě (Breedveld-Baránková, 2008).“

C. - G. Undhagen vyslovuje domněnku, že Matouš z Krakova, který měl Brigitino dílo kvůli funkci, kterou zastával, dokonale prostudované, se rozhodl na obsahové i formální stránce textu provést revizi. To by znamenalo, že se stal autorem výše uvedené pražské redakce zjevení.³⁸

Breedveld-Baránková se k tomuto názoru ani nepřiklání, ani ho nevyvrací. Zaměřuje se spíše na to, s jakou jistotou si Matouš stojí za pravostí díla, ačkoli z mnoha stran stále zaznívá kritika. Věděl však, že ačkoli dílo poskytnul českým zemím, že to nestačí, protože vzdělaní lidé, v jejichž prostředí se pohyboval, bezpochyby vládli latinou, nicméně to neznamena, že si dílo mohlo dostat k prostému středověkému člověku. S tímto se Matouš z Krakova náležitě vypořádal, když poprosil o překlad do staročestiny Tomáše Štítného. Tomu se sice ze začátku do této práce nechtělo, pak se ale přimluvila jeho dcera Anežka a Tomáš setřásl veškeré pochyby. Tomáš ze Štítného uvádí Matouše z Krakova ve svém prologu ke *Zjevení svaté Brigity* jako úctyhodnou osobu a záruku svého překladatelského počínu (2008, s. 51).

Máme-li se zaměřit na tvorbu Matouše z Krakova, která se týká svaté Brigity, budou nás zajímat dva jeho spisy. První spis se týká Matoušovy účasti na svatořečení světice, a nazývá se *Proposicio super canonizacione beate Brigite (Proposice ke*

³⁷ rukopis

³⁸ C. - G. Undhagen, General Introduction, in: *Revelaciones*, I, Upsala 1978, str. 32n.

svatořečení svaté Brigity). Druhý spis se jmenuje *De passione Cristi ex Relevacionibus b. Brigide*, zde jde o výbor z Brigitiných zjevení o Kristově umučení. Hodné podivu se nám zdá, že tyto spisy, jež náleží k nejvýznačnějším pramenům pro poznání Matoušova chápání Brigitina kultu, nebyly do dnešního dne vydány. Existuje ještě jeden Matoušův dokument, který se vztahuje k Brigitinu kultu, jde o list *Exhortatio ad observantiam (Vybídnutí k dodržování řeholních pravidel)*, který Matouš adresoval sestřám brigitkám do kláštera ve Vadsteně pravděpodobně někdy v letech 1397-1401. Tento dopis byl reakcí na vnitřní rozpory uvnitř Brigitina kláštera v 90. letech 14. století. A přesto, že Švédsko není od českých zemí blízko, tak z textu tohoto listu jasně plyne, že Matouš velmi dobře věděl o situaci, která panuje v klášteře.

Tím, že byl Matyáš z Krakova zařazen do první papežské vyšetřovací komise, nabyl na vážnosti. Jeho úkol propagovat kult svaté Brigity nepochybně souvisí s jeho kanonizační propozicí, jejíž sepsání mělo vyvrátit nebo uznat hodnověrnost a věroučnou korektnost Brigitiných zjevení. Papež Řehoř XI., jenž započal úřední jednání o kanonizaci sv. Brigity, v roce 1378 zemřel. Spor týkající se Brigity je opět na nějakou dobu odložen. Přesto se nový papež, Urban VI., i přes ne zrovna svěží ovzduší na půdě politické a církevní, staví k Brigitině kauze čelem. Po vzoru svého předchůdce dává dohromady druhou vyšetřovací komisi, ve které se shledávají nejvzdělanější mužové středověku (Breedveld-Baránková, 2008).

Breedveld-Baránková cituje C. - G. Undhagena, který zmiňuje, že zprávu o této vyšetřovací komisi zaznamenal Magnus Petri ve svém listu *Epistola contra calumpniantes*:

„Revelace svěřil zmíněný papež Urban nejvýznačnějším mužům a vynikajícím osobnostem tohoto světa, svým kardinálům a mistrům teologie, zde zapsaným v následujícím pořadí: kardinálovi z Nocery; kardinálovi z Korfu; kardinálovi z Anglie; kardinálovi z Orsiniů, bratru pána Latina, římského šlechtice; kardinálovi z Janova a kardinálovi z Manupelle; dále také orvietskému biskupovi, mistru theologie, který podal ve veřejné konsistoři za přítomnosti papeže Urbana druhou propozici ke svatořečení paní Brigity; panu Janovi z Lignana, vynikajícímu doktoru obojího práva; panu Janovi z Basileje, mistru svatého Písma; dále panu Alfonsovi, dřívějšímu biskupu z Jaénu, který sepsal úvodní list ke Knize králů; mistru Augustinovi z Říma, z řádu sv. Augustina a mistru theologie; mistru Matouši z Krakova, který podal před tímtež

papežem Urbanem čtvrtou kanonizační proposici; dále panu Ludvíkovi, licenciátu obojího práva, a mnohým jiným, které zde neuvádím, abych text neprotahoval.“³⁹

Matouš jako popularizátor Brigitina kultu se řadí do druhé fáze vyjednávání ohledně svatořečení, která se udávají v době, kdy papežský stolec spravuje Urban VI. Matoušovo jméno je často zařazováno do společnosti jiných známých osobností spojených s kanonizací. Z těchto mužů jmenujeme Alfonse z Jaénu, který shodou okolností zastával svou funkci i v první papežské komisi za působení Řehoře XI. Alfons sehrál v procesu kolem Brigitina svatořečení zásadní roli, a to také jako propagátor jejího kultu, protože v roce 1377 seřadil kompletní Brigitinu tvorbu do tzv. první Alfonsovy redakce.

Další muž, s nímž se spojuje Matoušovo jméno, je kardinál Adam Easton. Působil jako benediktýnský mnich, později si dělá doktorát z teologie. Brigita ho velmi zajímala, informoval se o ní už v šedesátých letech čtrnáctého století. Ovšem přes velikou úctu, kterou k světici choval, se s ní velmi pravděpodobně nikdy nesešel. Svou propagátorskou činnost v našich očích nejvíce naplňuje, když se zásadním způsobem angažuje v závěrečných vyjednáváních kanonizačního procesu v roce 1391 za působení Urbanova nástupce Bonifáce IX., a sepisuje apologetický spis *Defensorium sanctae Birgittae (Obrana svaté Brigity)*. Neodpustíme si nezmínit zajímavé okolnosti tohoto díla. V osmdesátých letech čtrnáctého století našli Adama Eastona spolu s dalšími pěti kardinály z přípravy domnělého spiknutí proti papeži Urbanovi VI. Všechny tyto obviněné osoby čekal žalář. Tehdy se prý Adam přimlouval a modlil k Brigitě. Zavázal se, že pokud se dostane z vězení, tak se ještě přičinlivěji vrhne do vyjednávání Brigitina procesu. Adam Easton se samozřejmě z vězení dostal ven živ a zdrav. To se bohužel nepoštěstilo zbylým pěti kardinálům. Adam si byl jistý, že přežil díky zásahu Brigity. Po svém propuštění tedy vytvořil výše zmíněný spis a ten poslal papeži Bonifácovi IX. Toto dílo velmi zamíchalo kartami, protože papeže přesvědčilo, díky čemuž se proces urychloval. Spis byl natolik sugestivní a čtivý, že si ho velmi považovali všichni obdivovatelé svaté Brigity a také brigitský řád.

Velmi podivnou se zdá skutečnost, že ačkoli Matouš z Krakova jako propagátor Brigitina kultu vykonal velmi mnoho, kanonizační dokumenty o jeho činech v Urbanově komisi a v Brigitině procesu neříkají vůbec nic. Dost možná je tím důvodem skutečnost, že tyto materiály se upínají k protokolárním řízením, která se odehrávala v letech 1379-

³⁹ C.-G. Undhagen, Une source du prologue, str. 223 (XIII-XV.)

1380, a že šlo převážně o záznamy výslechů svědků, ustanovovací listiny a formální verze Brigitina života. Jednalo se tedy spíše o úřední materiály, než o poutavé líčení událostí (Breedveld-Baránková, 2008).

To, že Matouše z Krakova nezmiňují v kanonizačních dokumentech, mu nikterak neubírá na popularitě, protože vejde ve známost později. Odehraje se totiž basilejský koncil roku 1435, kde Matouš přednáší *Prolog* španělského kardinála Jana Torquemady. Tímto přednesem pronáší Matouš excelentní obhajobu pravosti Brigitiny tvorby. K tomuto dílu sloužil jako zdroj apologetický list, jehož autorstvím se pyšnil Magnus Petri. Dílo se stalo velmi oblíbeným a vešlo ve známost natolik, že později bylo přidáváno do většiny výtisků Brigitiných zjevení, pocházejících z Ghotanovy *editio princeps* z roku 1492.

3.3.1. Osobnost Matouše z Krakova

Přestože jsme se o Matoušovi z Krakova zmiňovali již výše, nemůžeme o něm nepodat obšírnější informace, protože se jedná o jednoho z nejvýznamnějších propagátorů Brigitina díla v českých zemích a v Evropě obecně.

Jana Nechutová hovoří o tomto muži takto: „Byl jedním z nejvýznamnějších reformních teologů 14. století v evropském měřítku. Jeho národnost byla německá, pocházel z krakovské rodiny městského notáře. Studoval na Karlově univerzitě, kde roku 1367 dosáhl hodnosti mistra svobodných umění, po roce 1378, kdy se stal bakalářem teologie, několikrát zastával úřad děkana artistické fakulty, v roce 1384 je zmiňován jako mistr teologie. Asi v roce 1379 byl v čele poselstva k papeži Urbanovi VI. a tehdy v Římě před papežem přenesl (dodnes nevydané) kázání *De sanctis apostolis Petro et Paulo*. Během svých teologických studií sepisoval tehdy běžné a povinné biblické komentáře. Do roku 1390 zůstával v Praze a vyučoval na univerzitě. Vedle univerzitního působení má význam jeho kazatelská činnost – byl kazatelem v Týnském chrámu a kázal lidu i kléru⁴⁰.“ (2000, s. 212)

Psával také postilly⁴¹, např. *Sermones de tempore*, *Sermones de sanctis* a *Sermones de passione Christi*. Po návratu z Krakova se vydává na cestu do Heidebergu, tam se v roce 1396 stal rektorem místní univerzity. Na jeho kontě je celkem sedmdesát

⁴⁰Duchovenstvo.

⁴¹Středověký název pro souvislý výklad liturgického biblického textu ("čtení") nebo později pro celou sbírku takových výkladů.

spisů, ty nejzajímavější byly záhy překládány do češtiny a němčiny, a to především v letech 1391 - 1394.

Matouš zastával reformní názory a konciliarismus⁴². S těmito postoji nepochybně souvisí spis *De praxi Romane curie* (často také citován jako *De squaloribus Romane curie*). Jedná se o pamfletický traktát, který ovšem nenapsal Matouš sám, ale kolektiv autorů. Je zde patrná inspirace z pražského prostředí, dílo v mnohém ovlivňuje české reformní hnutí a husitské myšlení. Dílo nemá za cíl znevážit nebo zpochybnit papežský úřad, naopak papežský stolec je respektován a chápán jako zákonná hlava církve, ale autoři spíše míří konkrétně na papeže Bonifáce IX. Toto téma samozřejmě jde ruku v ruce s tehdejšími závažnými problémy, se svatokupectvím. Tímto problémem se Matouš zabývá v díle *Dialogus rationis et consciencie de communione sive de celebracione misse* z roku 1388.

Za zmínku ještě stojí Matoušův spis *De modo confitendi et de puritate consciencie*. Jde o psychologické dílo zabývající se svátostí smíření, otázkou svědomí a jiných problémů. Stejnému tématu je věnován i spis *Speculum puritatis et mundicie*. Nás však nejvíce zajímají dvě díla již zmíněná, a to *Revelaciones beate Brigitte de Swecia de passione Cristi* a *Proposicio pro canonizacione Brigitte*, která jsou vzorovým zrcadlem dobové spirituality (Nechutová, 2000).

O Matoušovi z Krakova se v dobrém slova smyslu vyjadřuje i další velký propagátor Brigitina kultu Tomáš Štítný ze Štítného. Jan Menšík ve své knize *Počátky staročeské mystiky* cituje Tomáše Štítného, který o Matoušovi říká toto:

„A šlechtný mistr Matúš z Krakova, i ten jest muž nematný, toho známy, a jest mistr svatého Písma, ješto ty kniehy tak zpořiezené do Prahy přinesl a slúžil jé jako jiné svaté vdově, slovútnú učiniv službu na svatej mši ke cti Bohu v jejé meno Bohu Otcí předrahou obět krve a těla jeho Syna v kostelnie svátosti na oltáři obětuje. A toť jest i mně se dalo, ponúklo mne, abych k tvěj vuóli, má milá dci, počal ty kniehy psáti česky, zdalíť snad i po nás budú někomu k užitku.“ (2006, s. 117)

Jan Menšík také doplňuje informaci o díle Matouše z Krakova. Domnívá se totiž, že traktát *Revelaciones beate Brigitte de Swecia de passione Christi* (v Pelpinském kodexu na 1. 205a – 210a) vznikl v Janově, za Matoušova pobytu v roce 1385. Podle svědectví kardinála de Turrecremata předložil Matouš papeži čtvrtou propozici (nachází

⁴² Jde o myšlenkový proud v rámci západního křesťanství, který pokládá za nejvyšší autoritu všeobecný sněm (koncil) a nikoli papeže, který se za jistých okolností musí koncilu podřídít. Hnutí se rozvinulo za velkého západního schizmatu ve 14. století a vyvrcholilo na koncilech v Kostnici a v Basileji.

se v rukopise metropol. Knihovny v Praze, sign. O XXXII, *Propositio facta pro canonisatione electae sponsae Christi Brigidae de Swecia per magistrum Mathaeum de Cracovia*) při svatořečení svaté Brigity. Kromě toho bývá Matouš z Krakova uváděn jako tvůrce kázání o svaté Brigitě, které je zařazeno do díla *Onus mundi, aliquae revelationes quarti libri celestium revelationum sancte Brigitte*. (2006, s. 117)

3.3.2. Matoušovy formální žádosti o kanonizaci sv. Brigity

V následující kapitole se zabýváme propozicemi ke svatořečení Brigity Švédské. Propozici můžeme definovat jinými slovy jako plán. A kanonizační propozice chápeme jako úřední žádosti přednesené v papežově přítomnosti. Tyto žádosti vznikly podle přísných předpisů po tom, co byl úředně jmenován prokurátor procesu. V případě Brigity Švédské se jednalo o Ludvíka z Cabezony, jenž obhajoval stanoviska Kateřiny Švédské a švédského krále Erika.

Král Erik dodržuje předepsanou právní formu a sepisuje padesát jedna článků (*articuli*). Články se vyjadřují ke skutečnostem Brigitina života a důvodům, proč by měla být kanonizována. Na sněmu pak všichni přítomní a pozvaní svědci přispívají svými komentáři k jednotlivým článkům. Nejdůležitější z těchto audiencí se konala v roce 1379 ještě za papežování Urbana VI. Tohoto slyšení se zúčastňují i Brigitini nejbližší, tedy Petr Olafsson, Magnus Petri, Alfonso z Jaénu a dcera Kateřina (Breedveld-Baránková, 2008).

Kanonizační postupy vyžadovaly, aby se prvně prověřila pověst o Brigitině svatosti a později její výjimečné bohulibé vlastnosti. Taktéž se projednávaly jednotlivé prosby, které lidé k Brigitě vznášeli, a zázraky, které učinila.

Breedveld-Baránková píše o propozicích toto: „Kanonizační dokumenty se zmiňují celkem o třech oficiálních propozicích, které byly za Brigitina procesu před papežskou kurií předneseny. Dovídáme se o nich z oficiální listiny, kterou předložila přípravná kanonizační komise a v níž byl papež žádán o uznání svatosti Brigity Švédské a o zahájení procesu. Z této listiny je zřejmé, že dvě propozice byly určeny papeži Řehořovi XI. a jedna Urbanovi VI.“(2008, s. 57).

Autoři těchto propozic byli mistr Jan z Burgosu (Iohannes de Hispania, Juan de Burgos), biskup Petr z Orvieta a biskup Vilém z Achary v Irsku. Zde dochází k jistému zmatku v podaných informacích, protože Matouš z Krakova je považován

za autora čtvrté propozice. Kanonizační dokumenty ale hovoří pouze o třech oficiálních propozicích. Proto by se na první pohled zdálo, že Matoušova propozice není oficiální. Jedná se ale o jeden z omylů, kterých se během procesu objevilo několik. Např. kardinál Torquemada ve svém úvodu zařazuje druhou propozici Petra z Orvieta k návrhům předneseným před papežem Urbanem VI., přestože spis byl adresován papeži Řehoři XI. (Breedveld-Baránková, 2008).

Fakt, že byl Matouš z Krakova skutečně mužem na svém místě, dokazuje text jeho propozice, protože se tak uvádí ve známost jako skutečný advokát svatosti Brigity Švédské, jako člověk, který dokonale zná souvislosti celé kanonizační kauzy, a který se zásadním způsobem vkládá do procesu svatořečení.

Většinu textu Matoušovy propozice představuje popis *Revelací* Brigity Švédské a hájení jejich pravosti. V textu najdeme i některé z životopisných informací. O zázracích se autor zmiňuje jen velmi málo a okrajově. V podstatě ze všech zázraků promlouvá pouze o dvou.

O jednom, který se udál za života světice a o druhém posmrtném. Ústředním motivem celého textu je Brigitino vizionářství a její mystické kouzlo (Breedveld-Baránková, 2008).

Mystika jako pojem zvláštním způsobem otřásá středověkem. Považujeme za důležité se u tohoto pojmu zastavit a vysvětlit ho.

Jan Menšík základní myšlenku mystiky, objevující se v českých zemích, shrnuje takto: „Středověká mystika poutala hlavně dvěma svými směry: jinak živelnou touhou po přímém spojení s Bohem, touhou „vrhnout se v Boha jako v propast“ a prožívat přitom okamžiky nejvyššího duchovního slastného vzrušení; jednak nebojácnou snahou očistit církevní učení a zřízení od mnohých lidských nálezků prudkými reformními návrhy, podávanými v důsledku vidění a zjevení nejvyšším hlavám tehdejší společnosti, papežům, biskupům a císařům, jak vidíme u prostého sv. Františka z Assisi a v listech sv. Kateřiny Sienské nebo ve zjeveních sv. Brigity, pocházející ze švédského královského rodu. Obě tyto vlastnosti přiblížily ve druhé polovině čtrnáctého století mystiku i naší literatuře, kde nacházela živou půdu u spisovatelů hluboce nábožensky založených a dychtících po původní křesťanské dokonalosti (2006, s. 5).“

Jan Menšík dále také o mystice říká, že ve Švédsku plane mystický jas vidění svaté Brigity. Není překvapením, že za vlády Karla IV., kdy se Praha stala křižovatkou a centrem evropských uměleckých a myšlenkových proudů, se i v českých zemích objevují náboženské výrazy s mystickými prvky. Mystická literatura má svá středověká

náboženská témata, mezi která patří zejména výklad o duchovním nazírání (contemplatio), a o duchovním životě (vita contemplativa) s jeho protipólem životem aktivním (vita activa). Menšík nám rozdíl mezi životem aktivním a životem duchovním dobře demonstruje na biblických paralelách osob, např. Marie - Marta, příkladem Jákobových žen, Ráchel – Lia, nebo dokonce i paralelou Kristových učedníků Jan – Petr. S mystickým duchovním životem je spojeno i učení o těch, kteří se o něj snaží. Mluvíme tu tedy o rozdělení na tři stavy a na tři cesty (2006, s. 5).

Menšík dále o mystice hovoří toto: „U mystiků se rozeznávají tři hlavní stupně: odluka od smyslového života; nové zrození a vývoj duchovního uvědomění vyššího života – cesta k Bohu; těsné a hluboké spojení s božským životem, vědomá účast na nekonečném a věčném, a vědomé sjednocení s ním – cesta v Bohu. Toto trojstupňovité rozdělení má velmi staré kořeny. V řecké filosofii již Pythagoras označil číslo tři jako božské (začátek, střed, konec).“ (2006, s. 7)

Tuto trojstupňovitost mystických stavů od antických spisovatelů přebírá i sv. Augustin, ze kterého bude vycházet a čerpat křesťanská mystika dalších věků, především pak mystika středověká. Když už mluvíme o trojstupňovitosti, tak samozřejmě musíme zmínit jeden příklad za všechny, a to obraz svaté Trojice. Odraz tohoto božského trojího dělení v nás popisoval sv. Augustin jako tři hlavní lidské vlastnosti, paměť, vůle a rozum (memoria, voluntas, intelligentia). Pseudo – Dionysios užívá trojku při představení cesty člověka. Tato cesta by měla vést k dokonalosti a rozděluje se na cestu čistoty, cestu osvětlení a cestu splnutí (via purgativa, via illuminativa, via unitiva). Toto pojetí užívá středověk. Existuje také rozdělení na trojí způsob vidění. Vidět může člověk okem tělesným (oculus carnis), okem rozumným (oculus rationis) a duchovním okem (oculus contemplationis). Se zrakem souvisí i trojí způsob poznávání věcí. Sem řadíme myšlení (cogitatio), přemítání (meditatio) a poznání Boha (contemplatio). Ze spisů vzniklých na půdě českých zemí a obsahujících mystickou trojstupňovitost bychom ještě mohli zmínit spis zvaný *Malogranatum*, jenž vznikl ve čtrnáctém století, nalezen byl ve Zbraslavském klášteře a rozšířil se v mnoha rukopisech.

Konečně se dostáváme k mystickým třem stupňům svaté Brigity:

„Jiné rozdělení života na tři stupně má svatá Brigita ve svém výkladu o apoštolech Petrovi a Pavlovi (*Revelationes III, 27*), kde jako žačka učeného mistra Matyáše, linköpingského kanovníka, užívá mluvnického příměru (pozitiv⁴³,

⁴³ první stupeň při stupňování

komparativ⁴⁴, superlativ⁴⁵). Ve výkladu o svatém Benediktovi (*Revelationes III, 21*) dělí věřící na tři stavy podle trojího druhu ohně, jevícího se v hořící myrtě⁴⁶ s líbeznou vůní, v sušině, která dává žhavé uhlí a světlo, a v olivě, která dává plamen, světlo a žár. Prvý stav podle ní tvoří ti, kdo přijali chudobu, opovržení, tělesnou čistotou (poustevníci a řeholníci); druhý stav jsou ti, kdo se slovy a skutky rozohňovali pro Boha, vydávající žhavé uhlí spravedlnosti a blesky Božího kázání (vyznavači a učitelé); třetí stav jsou ti, kdo z ohnivé lásky ke Kristu toužili pro něho dát svůj život, vydávající světlo Boží známosti a žár horoucí lásky (mučedníci).“ (Menšík, 2006)

Tuto malou odbočku k mystice jsme považovali za nutnou pro lepší pochopení dalších detailů vztahujících se k Brigitinu kultu. Nyní můžeme opět navázat v duchu Matoušovy propozice ke svatořečení Brigity Švédské.

Jak už bylo naznačeno Breedveld-Baránkovou, životopisných informací o světici v Matoušově propozici bylo po málu. Jádrem díla se jeví její zjevení, která stojí ve středu. Breedveld-Baránková cituje přímo Matouše z Krakova⁴⁷, jenž mluví o svých snahách jako o neustálých reakcích na námitky, které byly v souvislosti s pravostí *Revelací* vyslovovány. Tím, že na ně dokáže pohotově reagovat a hájit si svá stanoviska, dokazuje, jak výborně musel mít celou kauzu nastudovanou a jak dobře se v postavách kolem celého procesu orientoval (2008, s. 57).

Autor posluchače čtivou formou uvádí do děje. Nejdříve mu představí obsah zjevení, kterých se Brigitě dostalo. Taky dodává, že všechny tyto události již byly prokázány v kanonizačním procesu. Jakoby autor naznačoval, že všechno, co se snaží přednést, již řečeno bylo. Ale kdyby snad přece někdo pochyboval o pravosti, tak raději vše ještě zopakuje. Poté Matouš uvádí jména, kterými byla Brigita ve svých vizích nejčastěji volána. Zde také připojuje pasáž o přívlastcích jiných světců. Díky tomuto přednesu tak čtenáři předkládá vynikající podobu Brigity jako světice, které byl dán mystický dar Ducha svatého. Dále text pokračuje citací z druhé knihy *Revelací*, která se pozastavuje nad jednou z nejčastějších otázek týkající se Brigitina proctví. A to, zda je možné, že by Bůh a Panna Maria vůbec hovořili k Brigitě jako k ženě, když ani nežila podle nějaké oficiální řehole (Breedveld-Baránková, 2008).

⁴⁴ druhý stupeň při stupňování

⁴⁵ třetí stupeň při stupňování

⁴⁶ Rod kvetoucích stále zelených teplomilných keřů z čeledi myrtovitých.

⁴⁷ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 38, 40.

„Mirantur multi, cur tecum loquor et non cum aliis, qui meliorem habent vitam et longiori tempore michi servierunt... Attamen, quia michi sic placuit, elegi te in spiritum meum, non quia tu illis es melior aut eis comparanda vel meritis eorum dignior, sed quia sic volui, qui de insipientibus facio sapientes...“⁴⁸

„Mnozí se diví, proč mluvím s tebou a ne s jinými, kteří vedou lepší život a kteří mi sloužili delší dobu... Nevybral jsem si tě však k sobě proto, že bys byla lepší než oni nebo že by ses s nimi mohla srovnávat, ale že jsem to chtěl já, který z nerozumných činím rozumné...“

Breedveld-Baránková k tomuto doplňuje, že Bůh zde Brigitu považuje za něco, co bychom mohli nazvat médium boží komunikace. Jako příklad pro srovnání se jí dostává novozákonní biblický text: „Bůh použije slabé a nevědomé, aby zahanbil mocné a moudré.“⁴⁹ Matouš dále píše o tom, že kvůli svému svědomí přistupoval k Brigitiným zjevením co možná nejkritičtěji a velmi obezřetně. Nezapomíná připomínat, že Brigitiny *Revelace* poznal již před pěti lety a za tu dobu měl několikrát možnost se k textu vrátit a znovu se do něj ponořit. Ale přesto však nenašel na jejím díle nic špatného a škodlivého, ba naopak shledává ho užitečnou zbožnou četbou, která rozhodně není v rozporu s Písmem Svatým (2008, s. 61).

Aby zněla Matoušova tvrzení důvěryhodněji, potvrzuje ve svém textu, že Brigitino dílo schvalují i jiné kapacity, např. arcibiskup Matyáš ze švédské Uppsaly a další tři biskupové, kteří také souhlasí s názorem Matouše z Krakova, jenž hlásá, že Brigitiny vize nepocházejí od ďábla, ale od Ducha Svatého (Breedveld-Baránková, 2008). Breedveld-Baránková zde zmiňuje C. - G. Undhagena⁵⁰, který se domnívá, že zmíněný arcibiskup byl dozajista Matyáš z Linköpingu a další postavou mohl být Petr z Alvastary.

Dále Matouš promlouvá o kardinálu jménem Nicolaus Misquinus (Caracciolo, titulární kardinál sv. Kytiaka), inkvizitorovi a dominikánovi, který svědčil ve prospěch Brigity během procesu o pravosti jedné z vizí, jež pocházela z Neapole.

Autor později předává celou knihu *Revelací* třem mistrům teologie. Jeden z těchto mistrů složil úvod k této knize a potvrzuje jejich nefalšovanost. Druhý mistr skládá

⁴⁸ Sancta Birgitta, *Revelaciones*, II, 16, 1;7.

⁴⁹ 1 Kor,1;27.

⁵⁰ Special Introduction, str. 47nn.

traktát, ve kterém reaguje na otázky odpůrců Brigitina kultu a na sporná a napadnutelná místa. Autorem tohoto traktátu mohli být tito tři muži: Magnus Petri, Alfons z Jaénu nebo kardinál Adam Easton. Všichni tři muži totiž napsali dílo, které by mohlo být oním zmíněným traktátem. Magnus Petri totiž v letech 1384 - 1391 sepsal apologetický list *Epistola contra calumpniantes (List proti pomlouvačům)*. Autorství traktátu by se dalo přiřadit Alfonsi z Jaénu, autoru prologu *Epistola solitarii (List samotářův)*. A v neposlední řadě šlo dost možná o spis *Defensorium S. Birgittae (Obrana sv. Brigity)*, který měl obranný charakter, vznikl v letech 1385 - 1389 a autorství náleželo Adamu Eastonovi (Breedveld-Baránková, 2008).

Matoušův text potom pokračuje částí o Brigitině řeholi, o níž se ve čtrnáctém století horlivě diskutovalo. Vysvětluje, jak dává tuto problematiku prověřit papež Řehoř XI. a po něm znovu i papež Urban VI., který Brigitinu řeholi definitivně schvaluje a podporuje 3. prosince 1379⁵¹.

Ke konci tohoto úseku Matouš uvádí dva Brigitiny výroky z jejích *Revelací*, díky kterým posvěcuje svá tvrzení. Jedná se o místo, kde vizionářka předpovídá řeckému království období plné bojů a válek, které má trvat tak dlouho, dokud se celý řecký národ pokorně neskloní před Bohem a nepřijme římskokatolickou církev. Matouš zajisté nezapomene potvrdit Brigitina slova tím, že to, co předpověděla, se také stalo. A aby autor ještě zesílil účinek, tak přidává další příklad proroctví, která byla předpovězena neapolské královně a kyperskému králi. Obě vize se taktéž vyplňují. Matouš končí své uvažování myšlenkou sdělující, že kdo by i po takto pádných argumentech chtěl o zjeveních pochybovat nebo je označovat za ďábelský výtvar, musel by být hloupý.

Druhý úsek Matoušova spisu se pohybuje kolem obrany Brigitiných vizí. Autor užívá deduktivního úsudku a říká, že se mu zdá nelogické, když má dokazovat pravost *Revelací*, která už byla jednou dokázána (Breedveld-Baránková, 2008). Na tomto místě by se čtenáři mohlo zdát, že je autor jakoby zahrán do kouta. Nenechme se však zmýlit, podle našeho názoru jde opět o to zdůraznit, že něco, co už bylo prokázáno, nepotřebuje dalších důkazů.

Poté Matouš připomíná ještě některé momenty z dějin procesu svěťce a z prověřování pravosti jejích spisů. Nezapomíná se vyjádřit k svaté církvi a podotýká, s jakou opatrností se papežové stavěli k Brigitiným vizím. Jmenovitě hovoří o Řehoři

⁵¹ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 26.

XI., který z počátku neměl žádné úmysly, natož pak plány, kam směřovat v procesu s Brigitou, přestože slyšel leccos o ní i o jejích zázracích a vizích. Přesvědčit se nechal až po mnohém vybízení od vlivných a vážených lidí, např. od již zesnulé sicilské královny Johanny Neapolské, také od zesnulého císaře Karla IV., od římské aristokracie, arcibiskupů a knížat z celého švédského království. Když se mu začaly množit tyto návrhy, tak teprve pak kývl. A svolil k zahájení vyšetřování (Breedveld-Baránková, 2008).

Breedveld-Baránková píše: „Poté však papež Řehoř XI. umírá a celý případ přechází do rukou nového papeže, Urbana VI., jehož Matouš ve své propozici přímo oslovuje. Až on měl totiž v konsistoři k dispozici petici od biskupa z Linköpingu, žádosti a mnohá svědectví, takže s pomocí Ducha svatého a na radu kardinálů sestavil novou vyšetřovací komisi. Za účelem oficiálních výsledků všech přizvaných svědků procesu vybral čtyři kardinály: kardinála z Grada (Thomas de Frignano), kardinála z Korfu (Iohannes de Corfu), kardinála z Colony (Agapitus de Columpna) a kardinála ze Zangra (Gentilis de Sangro). Po skončení šetření bylo podle zvyku vyvěšeno na dveře kostela sv. Petra a sv. Celsia v Římě obecné prohlášení, podle něhož se po devět dnů mohli hlásit případní odpůrci Brigitina svatořečení. Protože se žádní nepřihlásili, nic nebrání úspěšnému dokončení případu a tak - „svatému ať se dostane svatosti“ (2008, s. 66).“

Dílo Matouše z Krakova způsobovalo různé reakce. Existuje např. kázání o svaté Brigitě Švédské, které má anonymního autora. Nalezeno bylo přetištěné skoro v totožném znění. Toto kázání obsahovala sbírka *Onus mundi (Tíha světa)* z roku 1485⁵².

Celé kázání o Brigitě se jmenuje *Sermo anonymi in defensionem Revelationum S. Birgittae (Anonymní kázání na obranu Revelací sv. Brigity)*. Dílo bylo v oběhu v rukopisné podobě dlouhou dobu před tím, než se oficiálně vydalo.

A kvůli velké podobnosti s propozicí Matouše z Krakova, jak tvrdí i Menšík, byl právě on považován za onoho anonymního autora (2006, s. 117).

Breedveld-Baránková uvádí názor U. Montaga⁵³, který zvažuje možnost, že autorem sbírky kázání *Onus mundi* mohl být mistr Johannes Tortsh z Lipska. Z jeho pera vyšel také spis, který vznikl v roce 1424 a který celé sbírce poskytl název *Onus*

⁵²*Onus mundi*, vyd. E. Frank, Roma 1485.

⁵³ U. Montag, *Das Werk der heiligen Birgitta von Schweden in oberdeutscher Überlieferung: Texte und Untersuchungen*, München 1968, str. 151-200.

mundi, id est propheta de male futuro ipsi mundo superventuro (Tíha světa neboli proroctví o špatné budoucnosti, která čeká tento svět).

Tento traktát nabyl ve své době značné popularity a stal se velmi čteným. Autor v něm cíleně uvádí mnoho z Brigitiných výstražných vizí apokalyptického charakteru. Autorovým cílem je podat zprávu o konci světa, který zanedlouho nastane.

U. Montag uvádí, že traktát koluje ve vysoké míře na jihu Německa v letech 1424 – 1625. Tyto traktáty existovaly v hornoněmeckých verzích i ve verzích latinských.⁵⁴

Spis nepřijímali bratři ve Vadsteně pro jeho pichlavý a drsný charakter. Domnívali se totiž, že by na basilejském koncilu mohl spis nahrávat druhé straně. A tím by ohrozili stanoviska, která hájili kvůli Brigitě (Breedveld-Baránková, 2008).

Vznik a hojné šíření tohoto anonymního díla nás přesvědčuje o tom, jak oblíbená byla Matoušova propozice. Dokládá to, že tento Matoušův spisovatelský počín se u čtenářů setkal s velkým ohlasem, a to se netýkalo pouze Matoušových současníků, ale i generací následujících. Jeho obhajoba oblíbené vizionářky dokazuje neskutečnou oddanost a zapálenost pro věc. Právě díky takovýmto vzdělaným lidem smýšlejícím stejným směrem byl Brigitin kult vybudován na tak pevných základech. A díky nim má do dnešních dnů tak živou tradici.

3.3.3. Podoba a struktura Matoušovy formální žádosti

Nyní se pozastavme nad tím, jak vlastně Matoušova žádost pro papeže vypadala po své formální a strukturální stránce. Zdá se nám to být velmi důležité. Protože kdyby tato propozice nebyla tak precizně sestavena, tak by Matouš ani zdaleka tak neuspěl jako popularizátor a propagátor kultu svaté Brigity Švédské, a její tradice by možná dnes nebyly ani zdaleka tak bohaté.

Úplně prvotním tvůrčím cílem Matoušova díla měla být podpora Brigitina případu u papeže. Text adresoval autor nejvyššímu úřadu katolické církve, papežské kurii. Má podobu propozice, jejímž cílem bylo svatořečení Brigity. Kanonizační propozici můžeme jinými slovy nazvat prosbou o svatořečení. Takováto propozice má předepsanou formální stránku i složení díla.

⁵⁴ U. Montag, *The Reception*, str. 109-111.

Spis autor sestavil podle zásad obvyklých pro kazatelskou a traktátovou literaturu čtrnáctého století. Podobu textu vystavěl na scholastické metodě a vzhled textu povětšinou odpovídá formě řeči a kázání dané doby.

Breedveld-Baránková nás seznamuje s tím, že takovýto typ kázání se nazývá *sermo modernus* („moderní typ kázání“). Ve středověké literatuře se začíná objevovat zhruba od půlky dvanáctého století. Od starších typů kázání se moderní typ kázání lišil tím, že se snaží uspořádaně vytvořit soustavu pomocí logických tvrzení. A přesně takovým typem kázání je i Matoušovo dílo (2008, s. 66).

Z díla lze vycítit autorovu vzdělanost především díky kultivovanému a promyšlenému stylu jeho textu. Zde vidíme, že autorovi jako univerzitnímu reprezentantovi, velmi prospělo, že svůj písemný projev vycvičil na různých teologických traktátech. Díky nim přesně věděl, jak metodicky postupovat. Autor svou erudovanost a sofistikovanost prokazuje i tím, že cituje takové autory, jako např. sv. Řehoře Velikého, sv. Isidora ze Sevilly či Avicennu, Boëthia, sv. Augustina nebo sv. Jeronýma. Jednou také cituje z kanonického práva. A jinak velmi hojně uvádí výroky z Bible.

O tom, zda autor sám před papežem svou propozici přednesl, nebo zůstala pouze ve své písemné formě, neexistují žádné dobové záznamy. Tento fakt nás netěší, neboť by bylo neskutečně zajímavé, kdyby nějaký svědek zaznamenal reakce papežské kurie, poté co by byl příspěvek přednesen, pokud k tomu ovšem vůbec někdy došlo (Breedveld-Baránková, 2008).

I takto málo nám někdy odhaluje historie.

Matoušovo dílo je poměrně bohaté na různé slovní figury. Práce vypadá po stylistické stránce vybroušená a precizní. Autor užívá trópy. Často se objevují figury opakování, jejichž cílem je zbrzdit proud údajů. Text obsahuje i anafory⁵⁵. Např.:

„Quam racionabiliter autem, quam provide, quam circumspecte sancta mater ecclesia et specialiter Sanctitas Vestra antecedencia huius canonizacionis, de qua agitur, admiserit.“

(„Jak rozumně, jak obezřetně a jak rozvážně svatá matka církev a zvláště Vaše Svatost připustila předpoklady k této kanonizaci⁵⁶“)

Často se v díle také vyskytuje tzv. figura etymologica. To znamená repetice slov se stejným slovním základem. Např.:

⁵⁵ Slovní figura, opakování shodného slova nebo skupiny slov na začátku za sebou jdoucích veršů nebo vět.

⁵⁶ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 36.

„Sanctus sanctificetur.“ („Svatému ať se dostane svatosti.“).

V Matoušově textu se také často objevují významové figury, které vyjadřují autorova stanoviska a názory k danému sdělení. Sem řadíme apostrofu⁵⁷. Tuto figuru užívá četně, např. když v textu oslovuje nepřítomného papeže Urbana jako adresáta žádosti:

„Pater sanctissime, Sanctissime pater, Pater sancte.“

Také aplikuje významovou figuru zvanou similitudo. Jde o příměr nějakého faktu k různým úkazům z života člověka nebo ze světa přírody. Tento příměr má podpořit větší čtenářovu představivost. Např. Matouš připodobňuje přesvědčenost a pokoru Brigity Švédské k muži z Nového zákona, který si svůj dům postavil na skále:

„Similando in hoc viro sapienti, qui edificavit domum suam super petram.“ („V tom se podobala onomu moudrému muži, který si postavil svůj dům na skále.“)⁵⁸

Matouš Brigityny činy nezdívkou přirovnává ke skutkům apoštolů. Např.:

„ymmo exemplo Apostoli omnia arbitrata est ut stercora, ut Cristum lucrifaceret“ („a po Apoštolově vzoru dokonce všechno ostatní považovala za nicotnosti, jen aby si získala Krista“).⁵⁹

Nejkrásnější ozdobou Matoušova spisu jsou obrazná pojmenování. Sem řadíme metaforu⁶⁰, perifrázi⁶¹ a synekdochu⁶². Užití obrazného vyjádření u Matouše spatřujeme např., když se vyjadřuje k papeži Urbanovi VI. a k jeho zvolení za papeže:

„Sanctitas vestra, ad summum apostolatus apicem sublimata“ („Vaše Svatost, povýšená až na vrchol apoštolského úřadu“).⁶³ (Breedveld-Baránková, 2008)

V jeho textu se vyskytují i eufemismy⁶⁴. Např. užiije zjemňujícího projevu, když mluví o tom, že zemřel papež Řehoř:

„dominus Gregorius de medio est sublatus“ („z našeho středu odešel pan Řehoř“).⁶⁵

⁵⁷ Řečnická figura, v níž se mluvčí nebo pisatel "obrací jinam" než k přítomnému publiku, k nepřítomné či zemřelé osobě, případně oslovuje neživou věc.

⁵⁸ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 30., Mt, 24, 27.

⁵⁹ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 8.

⁶⁰ Jazyková a rétorická literární konstrukce spočívající v přenášení významu na základě vnější (strukturální) podobnosti.

⁶¹ Jde o opis, který vystihuje určitý jev nebo děj pomocí typických znaků.

⁶² Jazyková figura, při níž je název celku použit pro označení části nebo naopak název části pro označení celku.

⁶³ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 40.

⁶⁴ Zlehčování, zjemňování, přikrášlující pojmenování špatné nebo nepříjemné skutečnosti.

⁶⁵ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 38.

Obrazně také Matouš popisuje doposud žijící svědky Brigitina procesu jako ty, kteří jsou ještě drženi ve svém pozemském bytí:

„quos adhuc presens seculum in carne retinet“ („kteří jsou ještě na světě“).⁶⁶

Také velmi často u Matouše pozorujeme užití antonomasie, jinými slovy jde o opis vlastního jména význačnými přívlastky.

Breedveld-Baránková o tomto způsobu říká, že je jeho místo někde mezi synekdochou a vlastní perifrází, přičemž antonomasie je většinou motivována úsilím vyhnout se nechtěným opakováním dvou po sobě následujících vlastních jmen. Proto Matouš přiřazuje ve spisu Brigitě nejrůznější jména, tak aby ji přímo neoslovil jejím vlastním jménem. Např.:

„hec famula Dei; electa Dei; amica Dei; hec femina delicata; hec electa Dei sponsa; secretaria Dei; tam nobilis principissa“ („tato boží služebnice“; „boží vyvolená“; „boží přítelkyně“; „tato jemná žena“; „tato vyvolená boží nevěsta“; „boží služebnice“; „tak vznešená kněžna“).⁶⁷

Autor také využívá jako prostředek svého vyprávění hyperbolu⁶⁸. To je typické pro oslavné řeči v Matoušově textu. Někdy sahá až na samou hranici uvěřitelnosti, např. když líčí Brigitinu svatost a její mnohé poutě:

„visitabat reliquias et loca sanctorum maiora et notabiliora tocius mundi, omnia visitavit“ („navštěvovala posvátné relikvie a všechna větší a významnější poutní místa celého světa“).⁶⁹

Matouš taky spojuje světici s biblickými náměty. Často ji vyobrazuje jako světlo, které září příkladem pro všechny věřící. Nebo jako lucernu, která není schována pod nádobou, ale je umístěna na svícnu v domě. Všechny tyto příklady jsou nám důkazem autorova stylistického umu a schopnosti vytvořit uhlazený text (Breedveld-Baránková, 2008).

3.3.4. Matoušovo dílo po hagiografické stránce

Nesmíme vynechat důležitý detail, a to skutečnost, že Matoušova propozice je především dílem o životních osudech a činech svěťice. Z hlediska žánrové klasifikace dílo nazýváme jako hagiografické. Jeho ústředním motivem je právě Brigita Švédská.

⁶⁶ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 8.

⁶⁷ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 8, 42, 26, 34, 42, 34.

⁶⁸ Nadsázka či zveličení označuje záměrné přehánění skutečnosti s cílem zdůraznit subjektivní závažnost.

⁶⁹ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 10.

Matouš z Krakova se nesoustředí jen na samotnou Brigitinu osobu, ale především na podobu její svatosti. Pojem svatosti dobře vystihuje definice P. Browna: „Svatost překračuje pomyslnou hranici mezi nebem a zemí, božským a lidským, životem a smrtí.“⁷⁰

Breedveld-Baránková zase definuje svatost těmito slovy: „Vždyť svatým je ten, kdo vchází do přímého kontaktu s Bohem, a poté, co vstoupí do nebeského království, stává se u něj naším přímluvcem (2008, s. 84).“

Podoba svatosti, kterou zastává i Brigita, se řadí do historických souvislostí pozdně středověkého ženského vizionářství. Účinek tohoto vizionářství nabýval vlivu v časech zmatků vzniklých z velkého církevního rozkolu v roce 1378. Středověk vydal ještě jednu podobnou ženu, kterou řadíme také jako reprezentantku tohoto směru. Jmenovala se Kateřina Sienská (1347 – 1380), později se stala patronkou Itálie. Tyto pozdější světice měly snahu zdokonalit reformní úsilí tím, že svá božská povolání a pokárání míří přímo na nejvyšší místa dobové stupnice hodnot (Breedveld-Baránková, 2008).

Mluvíme-li o svatosti, musíme připomenout, že neexistuje pouze jeden jediný model svatosti, ale hned několik skupin, kam se může dotyčný zařadit. Podrobně se kategorií svatých zabývá R. Grégoire, který neřadí svaté podle časové posloupnosti, ale podle společných rysů:

„Tato typologie odráží existenci pěti základních skupin, v jejichž středu se formovaly jednotlivé modely svatosti; těmito skupinami jsou mučedník, mnich, biskup, urozený světec a žena.“⁷¹

E. Giannarelli model svatosti rozděluje u ženského pohlaví na tři základní skupiny. Ideální typ ženy světice je panna (virgo), vdova (vidua) a matka (mater). Tyto skupiny jmenujeme podle pořadí jejich významu, současně vytváří obraz náboženských a mravních hodnot své doby.

E. Giannarelli nám přináší také zajímavé srovnání. Zatímco v prvních staletích stál nejvýše mezi ideály křesťanské svatosti monastický život (contemptus mundi – pohrdání světem), prvořadým ideálem ženské svatosti je trvale panenství (virgo).

⁷⁰ P. Brown, *The Cult of Saints: Its Rise and Function in Latin Christianity*, The University of Chicago 1981, str. 21.

⁷¹ R. Grégoire, *Manuale di agiologia. Introduzione alla letteratura agiografica*, Fabriano 1997, str. 237-191.

Všechny skupiny ženské svatosti mají jeden jednotný pravzor, a to je Marie jako Matka boží (virgo – mater)⁷².

Při rozboru modelu svatosti naši pozornost upoutává motiv „ženy s mužnými vlastnostmi“ (mulier virilis). V tomto modelu svatosti se snoubí fenomén mužství s dokonalými vlastnostmi světice. Žena přemáhá vzorové rysy svého pohlaví. Popírá v sobě ženskost a posouvá se směrem k ideálu.

Breedveld-Baránková k tomuto dodává: „Za příklad této „mužné dokonalosti“ je např. považována vyrovnanost a jakási citová neangažovanost v těžkých životních situacích (často v rámci vlastní rodiny). V Brigitině legendistice se tento motiv objevuje, když její hagiografové líčí smrt syna Karla v Neapoli a pozitivně oceňují klid a vyrovnanost světice, která se na rozdíl od jiných přítomných žen zdržela pláče a začala oslavovat Boha (2008, s. 86).“ Prvními ženami, které přijímají tento motiv ženy s „mužnou dokonalostí“, byly bezesporu sv. Perpetua a sv. Felicita.

Další kategorií svatosti, do které bychom mohli Brigitu Švédskou zařadit, je skupina svatých vdov. Šlo o ženy, které po smrti svých choťů vstupovaly do klášterů a zavázaly se k řeholnímu životu. Stejně tak to měla i Brigita. Z jejího životopisu víme, že po smrti manžela Ulfa se odebere na pár let do kláštera, ačkoli se řeholnicí v pravém slova smyslu nikdy nestala. Z dalších zbožných vdov jmenujeme ještě např. Ritu (15. stol.) nebo Alžbětu Uherskou (13. stol.). (2008, s. 87)

Poslední kategorií, do které bychom mohli Brigitinu svatost začlenit, je žena – mystička. Ve stejné skupině, ve sféře typologie ženské svatosti se nachází např. i Klára z Montefalka (14. století), Kateřina Sienská (14. století), Teresa z Avily (16. století) a Hildegarda z Bingenu (12. století).

Breedveld-Baránková shrnuje všechny tyto skupiny, do nichž se Brigita řadila, těmito slovy: „Na základě tohoto Grégoirova přehledu bychom mohli sestavit hagiografický obraz sv. Brigity Švédské pomocí následujících charakteristik: Brigita zajisté naplňuje jeden z modelů tzv. svatých vdov. Její vlastní poslání se plně realizuje až poté, co ztratí manžela a stane se vdovou. Přitom hlavním rysem jejího vdovství zůstává jak život v charitě a bohatá sociální činnost, tak život v askezi, odříkání a modlitbě, který naplnila jako zakladatelka řádu a vizionářka. Na tomto modelu svatosti

⁷² E. Giannarelli, *La tipologia femminile nella biografia a nella autobiografia cristiana del IV secolo*, Roma 1980.

staví také oficiální církev, jak se podařilo ukázat R. Ellisovi⁷³ v prestižním kanonizačním kázání proneseném při příležitosti Brigitiny kanonizace papežem Bonifácem IX. Právě model svaté vdovy má dominantní postavení. Vedle toho charakter Brigitiny svatosti odrážejí i další kategorie: světice – mystička, světice urozeného původu, světice – matka světce a svatá vdaná žena (2008, s. 89).“

Celý Matoušův text provází motto *sanctus sanctificetur* („svatému ať se dostane svatosti“). Tento citát vybral Matouš ze *Zjevení* Jana. To, že autor zvolil právě tento citát, není náhoda, ale úmyslný počín, od kterého se odvíjí další konstrukce díla. Matouš totiž hned na začátku míní Brigitu Švédskou srovnávat s biblickými proroky, aby tak přesvědčil o její svatosti. Matouš sám o ní píše:

„ipsa fuit magna contemplatrix celestium multiplicemque apocalipsim habuit“ („oddávala se často duchovnímu rozjímání o nebeských věcech a sama měla mnohá zjevení“).⁷⁴

Hned v úvodu tedy Matouš z Krakova ve svém díle klade důraz na Brigitiny vizionářské dary. A zdůrazňuje jejich smysl. Autor se také pozastavuje u různých definic slova svatý.

Breedveld-Baránková o tomto píše: „Nejdříve je zde světec charakterizován jako „*sanctus, quasi sine terra*“ („svatý, jakoby bez vlastní země“). Autorova definice vychází z citace Jeronýmova komentáře ke starozákonnímu proroku Ezechieli. Celá úvaha pracuje s třemi biblickými aluzemi: Brigita opustila svou zemi po příkladu Abrahamově⁷⁵; na radu apoštolovu rozdala všechn svůj majetek⁷⁶; poslechla proroka a opustila svůj lid i dům svého otce⁷⁷. Ústředním biblickým podobenstvím, na které je třeba blíže poukázat, zůstává srovnání Brigity s postavou Abrahama: Abraham prokáže vůči Bohu maximální poslušnost a opouští svou zemi, aby šel tam, kam ho volá Pán.⁷⁸ Také Brigita opouští rodné Švédsko, aby odešla na Pánovo volání do Říma (2008, s. 91).

Jak dále zjišťujeme, tento obraz srovnání Brigity s Abrahamem nepoužívá Matouš jako první. Objevuje se už u starších Brigitiných životopisů. To ovšem nic neubírá na tom, že je to skutečně jako hagiografická skutečnost velmi přesvědčivý prvek, který

⁷³ R. Ellis, *The Swedish Woman, the Widow, the Pilgrim and the Prophetess: Images of St. Briget in the Canonization Sermon of Pope Boniface IX*, in: *Saint Bridget: Prophetess*, str. 93-120.

⁷⁴ Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizatione b. Brigide*, str. 4.

⁷⁵ Gn 12.

⁷⁶ Fp 3, 8.

⁷⁷ Ž 45, 11-12.

⁷⁸ Gn 12, 1: „I řekl Hospodin Abrahamovi: ‚Odejdi ze své země, ze svého rodiště a z domu svého otce do země, kterou ti ukážu.‘“

dokonale působí na čtenáře, a v pozdějších dílech je taktéž používán, např. papežem Bonifácem IX. v jeho kázání.

Toto porovnání s Abrahamem se nám zdá být neskutečně zajímavé, protože v něm shledáváme v jejich životních osudech i onen poutnický úděl. Tak tu máme ve srovnání nejen podobu Brigity vizionářky, ale opět i Brigity poutnice.

Poutavý názor se objevuje v díle R. Ellise, který říká: „Tak jako Abraham opustil svou zemi, aby za svou poslušnost získal od Boha zaslíbenou zemi s novým potomstvem, opustila Brigita svůj manželský status i své děti, aby se jejím duchovním potomstvem stal její nový řád.“⁷⁹

Samozřejmě je nám v předchozích aluzích naznačeno, že základní prvek svatosti představuje chudoba. Tento motiv chudoby jako charakteristický prvek pokory reprezentuje důležitou složku středověkého asketismu doby 13. – 15. století. Breedveld-Baránková píše, že Matouš z Krakova spojuje požadavky na chudobu s momentem, kdy Brigitě zemře muž. Ona odchází ze své vlasti a zanechává finanční zajištění. Autorka také srovnává tuto Brigitinu situaci s osobností vznešené princezny Alžběty Uherské. Ta žila ve 13. století. I ona pokorně přijímá nízké postavení a chudobu poté, co její choť zemřel. I o ní se píše ve čtvrté knize Brigitiných *Revelací* (2008, s. 92).

S nezbytnou chudobou souvisela i poslušnost (obediencia). O Brigitině poslušnosti víme z jejích životopisů. Poslušna byla svým zpovědníkům a všem svým duchovním představeným, kterým se cítila podřízena. Kvůli nim rezignovala i na svou vlastní vůli, které se naprosto zřekla.

O tomto motivu víme z řehole svatého Benedikta: „Motiv poslušnosti až do krajnosti je znám u řehole sv. Benedikta z Nursie, otce západního mnišství; Benedikt mnichům svého řádu předepisuje, že mají poslechnout jakýkoli příkaz svého nadřízeného, a to i tehdy, je-li v ohrožení jejich vlastní život.“⁸⁰

Matouš dále ve své hagiografické obhajobě zmiňuje, že ten, kdo je svatý, to musí prokazovat skutky zdrženlivosti (abstinencia) a milosrdenství (compassio). Autor vzpomíná na to, jak Brigita den co den zdvihala kříž Ježíše Krista, aby tak plnila svou povinnost nést stigmata⁸¹ na těle i v srdci.

⁷⁹ R. Ellis, *The Swedish Woman*, str. 110.

⁸⁰ *Řehole svatého Benedikta*, Praha 1993, kap. 68, str. 191.

⁸¹ Jako stigmata se v křesťanství označují rány na těle v místech, kde byl podle Bible zraněn Kristus během ukřižování. Křesťané věří, že stigmata se mohou projevit na velmi omilostněných věřících, u nichž jsou podle tajemství křesťanské mystiky symbolem ran Kristových.

Autor dále jmenuje všechny Brigitiny přednosti a ctnosti a samozřejmě běžné asketické počiny. Sem patří i častý půst, bdělost a vzdání se výsad spojených s urozeným původem. Tato rezignace na urozený život je společným a častým motivem hagiografií velké části urozených světců. Jako příklad slouží již zmíněná Alžběta Uherská nebo sv. Václav. Tím, že se světec postí uprostřed hodokvasu, dokazuje sílu své vůle. Jedná se o jakousi osobitou formu skryté zdrženlivosti, protože zcela se vyhnout hostině ze společenských příčin nebylo vhodné (Breedveld-Baránková, 2008).

Z oněch ostatních Brigitiných ctností Matouš z Krakova dále vyjmenovává modlitbu a rozjímavý život. Taktéž neopomíná se detailněji pozastavit u poutnických cest vykonaných Brigitou. Matouš píše, že středověké poutě ke svatým místům rozhodně nebyly aktivitou pro slabé povahy. Vyjmenovává to, že poutník musel povětšinou jít pěšky nebo jet na koni. Musel překonávat obrovské vzdálenosti, čelit rozmarům počasí, ale třeba také přepadením loupežníků.⁸²

Breedveld-Baránková cituje Matouše z Krakova, který dále promlouvá o vyšším stupni askeze, který spočívá v popření svého těla, a obvykle vede k značné bolesti: „V Brigitině případě se jedná o četné příklady sebeumrtvování: pomocí prutů a provazů s uzly bičuje své tělo; svazuje svá kolena tak těsně, až krvácejí; nechá na své tělo kapat vosk ze svíce a popálené rány úmyslně rozněcuje, aby se nemohly uzdravit (2008, s. 93).“

Brigita se podle Matouše vydává jako oběť Bohu. V této souvislosti autor dodává jako vysvětlení motiv, který bývá v hagiografii pojmenován jako „topos stálosti“ (constancia) nebo také „prostřáček boží“ (stultus Dei). Hagiografie to vysvětluje takto: Světec nebo světice neustále snáší nadávky a opovržení svého okolí. A většinou jsou ostatními označeni za hlupáky a blázny. Příkladem za všechny byl sv. František z Assisi.

Autor nezapomíná připomenout všechny Brigitiny skutky milosrdenství. Jak se stará o chudé, nemocné a padlé, ale podle Matouše je mnohem výše jako skutek milosrdenství soucit s hříšníky. Službu, kterou Brigita poskytuje prostitutkám a hříšníkům, Matouš staví nad všechny ostatních dobré skutky. Nejvýše však staví soucit s umučením Krista. Neboť skutky pomoci bližnímu poskytuje kdekdo. Na Kristovo lidství a utrpení klade Matouš z Krakova nejvyšší důraz a má v jeho díle zcela zvláštní postavení. Matouš se pak vrací opět k pojmu svatosti, který se snaží opět uchopit z jiné strany. Tvrdí, že svatost musí být posvěcena tím, že světec plně zakouší to, že se Bohu

⁸² Matouš z Krakova, *Proposicio super canonizacione b. Brigide*, str. 10.

zalíbil. Tím Matouš zcela jistě naráží na prorocké dary a vize. Toto zalíbení, podle Matouše, zakouší Brigita skrze vidění Krista, svatých a Panny Marie (Breedveld-Baránková, 2008).

Breedveld-Baránková píše: „Poté, co byla světice představena na základě všech základních komponentů křesťanské svatosti, tj. asketického způsobu života (půst, bdění, sexuální zdrženlivost, rezignace na majetek i vlastní vůli), života v nepřetržité modlitbě (vita contemplativa) i aktivní formy života spočívající ve skutcích milosrdenství a v charitě (vita activa), může autor poukázat na zvláštní dary, kterých se světici po zásluze dostalo (2008, s. 96).“

Matouš z Krakova právě tyto zvláštní dary, tedy zjevení, vize a zázraky, pokládá za neobyčejný projev moci, kterou jsou obdarováni lidé, jež Bůh požehnal velkou boží milostí. Dále autor argumentuje myšlenkou, že pokud se právě Brigitě dostalo těchto darů, pak k ní Bůh chová velkou náklonnost.

V dalších částech díla se Matouš soustřeďuje na hájení pravosti Brigitiných vizí. Z velké části uvádí doslovné výroky z Brigitiných *Revelací*. Matouš se také pozastavuje nad místem, které se stane v budoucnu velmi kritizovaným. Jedná se o úryvek ze sedmé kapitoly sedmé knihy *Revelací*, kde se Brigita Švédská prudce staví proti názoru, že není-li papež považován za skutečného papeže, není eucharistie⁸³, která se podává, platná. Tím Matouš nijak nechce zpochybnit Brigitin postoj k důležitosti eucharistie. Naopak mluví o tom, že Brigita chovala značnou úctu ke svátostem, nejvíce však k tělu Kristovu. Tento motiv se samozřejmě v hagiografii 13. - 14. století objevuje četně (Breedveld-Baránková, 2008).

V jiné části pak Matouš z Krakova promlouvá o jiném nedílném znaku světců, a to o vykonávání zázraků. Nicméně Matoušovy zmínky o Brigitiných zázracích se nám na první dojem jeví dosti kusé. Ještě než začíná probírat zázraky samotné, informuje nás o jedné z Brigitiných zázračných vlastností, a to schopnosti vycítění různých pachů, které signalizovaly a varovaly Brigitu před falešnými slovy proti Bohu.

Matouš zmiňuje velmi obecně klasické zázraky uzdravení, zázračná proroctví, přírodní zázraky a znalosti o budoucnosti. To vše přisuzuje Brigitě a opět připomíná,

⁸³Jedna ze základních součástí křesťanského kultu, kdy se připomíná Poslední večeře Ježíše Krista přijímáním vína a chleba a vzdávají se díky za spasení. Pojmem eucharistie se také označuje tento chléb a víno proměněné v tělo a krev Kristovu. V katolické církvi se slaví svatým přijímáním během mše.

že takovými dary může vládnout pouze světice. Autor taky upozorňuje na fakt, že těchto Brigitiných zázraků se ve skutečnosti událo mnohem více, než jen těch, které uvádějí kanonizační zápisy. Matouš však chce být důvěryhodný, a proto uvádí jen ty zázraky, které byly nepochybně prokázány a potvrzeny očitými svědky. Z množství asi dvou set Brigitiných zázraků hovoří o pouhých dvou. Autor tyto dva konkrétní zázraky vybírá cíleně. První zázrak, který zmiňuje, je Brigitino zjevení sv. Tomáše v Ortoně, který ji obdarovává kouskem relikvie. Zmínkou o tomto zázraku Matouš opět naráží na Brigitiny poutnické počiny. Druhý zázrak nastává po Brigitině smrti. Jedná se o zázračné oddělení masa od kostí, ke kterému došlo při přepravě Brigitiny tělesné schránky. Breedveld-Baránková totiž tvrdí, že neporušitelnost těla zajistí pro světce nebo světicí posmrtný doklad svatosti. Což pak logicky pomáhá k šíření legend (2008, s. 100).

Autor se v závěrečné fázi své propozice opět opírá o biblické motivy. Srovnává totiž Brigitu se starozákonní osobou Ester. Tímto připodobněním obou žen autor vytváří vrchol díla. Roli Ester Matouš připomíná ve chvíli, kdy uzavírá sňatek s perským králem. Jde o jakýsi náznak srovnání Brigity – Ester jako nevěst, oddaných chotí Kristových. Silná Ester je nástrojem božím a díky svému sňatku zachraňuje Židy, protože přesvědčí krále, aby zrušil nařízení o vyhubení židovského lidu.⁸⁴ A právě na tuto podobnost mezi Brigitou a Ester autor sází. Podsunuje čtenáři srovnání s Brigitou, která přece také jako Kristova nevěsta plní jeho vůli a zachraňuje společnost, tedy církev, před zlem, tedy před hrozbou církevního rozkolu a herezí.

Breedveld-Baránková k tomuto Matoušovu srovnání pouze doplňuje: „Díky jejím četným vizím a prorockým poselstvím, které Brigitiným prostřednictvím církvi zasílá sám Bůh, se proto v rukou této ženy ocitá – podobně jako v rukou biblické Ester – záchrana božího lidu před nepřáteli (2008, s. 101).“

Matouš tedy záměrně celý text vytváří tak, aby postava Brigity potvrzovala ideál vybrané zprostředkovatelkyně Boha, která se angažuje v událostech své doby. Z textu je patrná autorova bezmezná víra v pravost Brigitina díla. Obraz srovnání Ester a Brigity je jediným připodobněním k ženskému biblickému vzoru. Ostatní srovnání autor staví na mužských postavách z Bible. Např. Brigita je porovnávána s apoštolem Pavlem, Jobem, prorokem – žalmistou, prorokem Micheášem, Abrahamem a prorokem Ezechielem. Brigitin vzor svatosti jako svaté vdovy je v církevní tradici poměrně hodně zakořeněn. Jde o model ženy, která vyplňuje prázdné místo ve svém životě posláním,

⁸⁴*Est* 2, 18.

pohostinností, soucitem a charitou. Zatímco Matouš srovnává Brigitu s Ester, papež Bonifác se drží tradičního modelu svatých vdov a přirovnává ji k Anně a Judit (Breedveld-Baránková, 2008).

3.3.5. Osobnost Tomáše Štítného

Pokud jsme věnovali velkou pozornost Matoušovi z Krakova jako jednomu z největších propagátorů Brigitina kultu v českých zemích, tak musíme přibližně stejně velký zájem věnovat i neméně slavnému propagátoru kultu svaté Brigity Tomáši Štítnému.

Jan Menšík považuje Tomáše ze Štítného za našeho prvního význačného spisovatele zabývajícího se náboženskou tematikou. Štítného lákala již dříve zpracovaná témata různých autorů, jako např. *Stimulus amoris* nebo Bonaventurovo dílo *De Triplici Vita*, jehož první část Štítný přepracoval ve svém díle *Osteneč svědomie* (Erben, *Knížky šestery o obecných věcech křesťanských*, Praha 1852, s. 179 – 196).

Menšík dále zmiňuje, že spisovatelská činnost Tomáše Štítného trvala asi od roku 1374 do začátku patnáctého století. Hojně čerpá z překladu Augustinova díla *O bojování hříechův s šlechetnostmi* a ze spisu Davida Augšpurského *O sedmi vstupních*, ve kterém Štítného upoutávají nejen vysvětlení věcí náboženských, ale především výklady mystického charakteru (2006, s. 13).

O tom, jak Štítný prahnul po osvětě od těch nejslavnějších vzdělavců své doby, nás informuje Menšík: „Štítný jako spisovatel se nám jeví jako univerzální typ; horlivě touží po poučení ze všech význačných pramenů, které mu byly dostupné a které k nám tehdejší hojné kulturní styky přinášely z Francie (Hugo a Sancto Victore, Richard, dominikáni Vilém Peraldus a Jakub de Cessolis), z Itálie (sv. Bonaventura), z Anglie (Richard Holkot), z Německa (David Augšpurský, Jindřich Suso, Rudolf z Biberauchu), ze Švédska (Brigita). Překládá a znovu a znovu osobitým způsobem zpracovává své předlohy. Vedle mravních poutají ho i mystické prvky jeho předloh, ke kterým se sám několikrát ve svých zpracováních vrací. (2006, s. 14)“

Přestože je dílo Tomáše Štítného protkáno mystikou a autor nemůže skrýt tento zájem, sám o sobě říká, že není mystikem a že jeho zkušenosti nejsou autentické, že sám na vlastní kůži mystické stavy nezažil. Sám o sobě říkal: „Nekladuť toho, jakoť by mě to

tak znamenitě potýkalo, ale vybíraje z těch svatých Otcův řečí, (ješto) zkusivše toho, psali o tom (Menšík, 2006).“

V těchto řečech spatřujeme jakousi obranu. Přece jen se nachází v době středověku a vzpomeňme na Brigitu, která protože se se svými zjeveními nijak netajila, málem byla obviněna z čarodějnictví. Náboženská mystika v českých zemích teprve hledala své místo.

Přesto má Štítný výborné pochopení pro tyto jevy. A má neskutečný talent je čtenářům poutavě převyprávět. Menšík tvrdí, že to, co Štítného tolik přibližuje mystikům, je dychtivost přiblížit se Bohu nikoliv rozumem, ale citem a srdcem (2006, s. 14).

Podle Menšíka souvisí s mystickým nazíráním i mystické vizionářství. K tomuto názoru se přikláníme. Toto vidíme ve Štítného spisech, které přednášejí o duchovním životě, i o zjeveních a viděních. Prvním, kdo dal Štítnému v tomto podnět, byl David Augšpurský svým spisem *De septem processibus religiosi*. Svým výkladem David Augšpurský ponouká a povzbuzuje Štítného kritický postoj k zjevením a viděním.

Ke komentářům ohledně vizí a vidění se Štítný znovu uchyluje až ke konci své spisovatelské činnosti v letech 1391 – 1400 v překladech a zpracováních *Zjevení sv. Brigity*. Štítný zpracoval dvě recenze tohoto díla. Recenze z pozdější doby vyhlíží stručně, má samostatnou koncepci, dílo je určeno široké čtenářské obci. Recenze starší zpracoval autor zevrubněji, z větší části odpovídá své latinské předloze. Toto starší zpracování bylo určeno a věnováno dceři Anežce.

Záměrně si v obou pracích počíná tak, že z osmi Brigitiných originálních knih vybírá jen úseky a některé zcela vynechává. Do svého díla si účelně vyhlédl ta z těch Brigitiných zjevení, která svým tónem hovoří o reformních snahách mezi křesťany (Menšík, 2006).

Své dílo rozděluje na pět knih. Jmenují se takto: *I. Co dotýče té Panie zvláště, II. O matce Boží, III. O umučení Syna Božieho, IV. O křesťanstvu, V. O králích*. Obě recenze Štítného se zachovaly do naší doby pouze v opisech. První obšírnější recenze byla dochována jen ve velmi poničených opisech (Olomoucký rukopis), které datujeme do začátku patnáctého století. Druhá recenze se také dochovala pouze v opisech. Přesněji v pergamenovém rukopise petrohradské knihovny z roku 1419, v papírovém rukopise z roku 1453 a v rukopisném sborníku z roku 1526, který odborníci dlouho dobu považovali za ztracený, ale byl nalezen. Nyní se nachází v Národním muzeu v Praze. První i druhá recenze mají společné to, že jim chybí začátek prologu.

Autor začíná svůj úvod těmito slovy: „Divné slyšáno jest v naší zemi.“ Inspiračním zdrojem je zde zcela jistě pro Štítného mistr Matyáš, linköpingský kanovník, který stejnými slovy uvádí svůj *Prologus* Brigitiných *Zjevení*. Dalším inspiračním zdrojem se pro Štítného stal biskup Alfons, od kterého si vypůjčuje rozdělení zjevení na tři druhy (Menšík, 2006).

Fakt, že vzrůstal zájem o mystická zjevení, dokazuje zájem ostatních učených u nás. Např. krom již zmíněných jako Matouš z Krakova, můžeme jmenovat mistra Jindřicha z Oyty (působil v Praze v letech 1366 – 1377), o Brigitina zjevení se zajímal i Matěj z Janova.

Jan Menšík píše: „Štítný dává najevo výslovně svůj kritický postoj ke zjevením („až teď mně se dostaly česky popsati, kakžkoli ti, ktož mě znají, vědie to, že nerad o divích píši“ – „ale mnoho nechám, chtě odbyti skuoro, abych mohl psáti jiného něco, neb některému nemohu rozuměti a některé nenie tobě užitečné.“), jako i jinde v obdobném případě vyznává své stanovisko („O tomť nebudu mluviti, nebť mi jest vysoko prieliš“). Ale k Brigitiným zjevením je váben nejen zájmem své doby a tím, že Brigita, jeho vrstevnice, byla prohlášena roku 1391 za svatou (2006, s. 16).“

Tomáš Štítný nezapomíná připomenout, že to byl právě Matouš z Krakova, který v roce 1385 přinesl do Čech spis popisující zjevení svaté Brigity. Mluví o Matouši jako učeném mistru, „nematném muži“, o člověku s charismatem velké osobnosti, s velkou mravní silou a v neposlední řadě jako o svém příteli.

Autor si uvědomuje, že žije v době, která je mravně rozvrácená. Svůj podíl na tom má zajisté církevní rozkol. I z tohoto důvodu se lidé obrací s mystickou touhou k Bohu a stejně i Štítný „v těchto zlých posledních časiach“ na sebe nechává působit Brigitinu mystiku.

Menšík mírně odbočuje, když zmiňuje tento zajímavý fakt: „A jak nevzpomenout mohutný účinek těchto proroctví na Evropu, nýbrž i na slovanské národy! Plamenný protest sv. Brigity, který vkládá do rozhořčených Kristových slov proti pronásledování a ničení slovanských národů německým křižáckým řádem, používá Henryk Sienkiewicz⁸⁵ s uměleckým účinkem na počátku i na konci svého románu *Křižáci*⁸⁶, kde po úplné zkáze křižáků doznívá otřásajícím Brigitiným proroctvím slavná bitva u Grunwaldu (2006, s. 17).“

⁸⁵ Polský spisovatel, nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1905. Největší slávu získal svými historickými romány, týkajícími se polských a křesťanských dějin. Představitel polského pozitivismu.

⁸⁶ Historický román. V době vydání byla kniha protestem proti germanizaci prováděné úřady v pruské části rozděleného Polska.

Tomáš Štítný se snaží svůj text ozdobit živým a plastickým výrazem. Představuje se nám jako mistr jazyka. Jeho projev je opravdu symetricky vytříbený a dokonalý.

Své dílo začíná předmluvou, ve které seznamuje čtenáře s Brigitou Švédskou těmito slovy: „Až teď v tyto časy své nám ukázal miloserdie, kostel svůj skrze ženu napomenul, skrze svatú Brigitu ukázav jí v jejím náboženství mnohá vidění a chtěl, aby psána byla, a ohlásil svatost její, že jest vzdvižena v kostele Římském a mezi svaté připsána léta od Božieho narození po tisíci letech a po třech stech po dvětídcat prvého. A bylať jest za mne živa, neznal jsem já je, ale slýchal jsem o svatosti její a vídali ji známí moji.“

O tom, jak se Brigitina tvorba dostala do českých zemí, říká Štítný toto: „A jsouť ty knihy pilně mistry učenými opatřeny a není v nich blud nalezen, ač jsou vyšly skrze ženu. A zdali Buóh nemóž, co chce, ano toho plno Písmo, že Buóh často mdlé a potupené vyvoluje, aby silné pohanil. A zdali i ženy nebývaly prorokyně, a ještě Buóh skrze ně znamenitě činil veliké věci: Judith, Hester, Anna vdova, ony Sybyly. Protož ač i není duchu věřiti všelikému, však ne všech sprostých neučených aneb i žen jest, když takého co pravie, ale slušie zkusiti, od Boha-li to jde (Menšík, 2006).“

O Brigitině životní cestě pak Štítný hovoří toto: „A aby nebáli se zklamání kniehami této svaté ženy, znamenajte, kakt' jsou před tím ohrazeny. Byla žena urozená z pokolenie gotských králův. Daruóv skrze to nehledala, a vždy bydlila bohobojně. A po muži oddala se u veliké milosti v službu Bohu. A jakž počala ta vidění mievati, vícež pokorna byla, bojící se těžkého súdu, čím jí Buóh více darův milosti své ukazuje, a majíc za to, že takého nic není duóstojná. A byla by ráda ve své pokoře útajno to měla, co jest tak Bohem ukázáno. Ale Buóh chtěl, aby to popsala; on vie, k kterému užitku aneb komu. Pak mistr Remundus, mistr Písma svatého a zákona predikatorového, zpořiedil ty knihy zjevení těch. A řekl o ní tuto řeč, neb znal ji všicknu až do první kapitoly řka: „Kto smie říci, by taká viděních oblúzená. Odstup ta drzost!“ (Menšík, 2006)“

Dále Menšík cituje Tomáše Štítného, jak vysvětluje svým čtenářům, proč mají i oni uvěřit, že Brigitina zjevení nejsou žádné výmysly: „Divné jest, co se stalo skrze tu ženu. Ač hrubý lid u první snad tomu i neuvěří, jemuž není svědoma té ženy svatost, ale za toť mám, jakož Písmo praví o vstání z mrtvých Pána našeho Jezukrista, že zponenáhlu skrze mnohá ukázání vznikla viera. Avšak velikát' jest všem příčina věřiti řečem té svaté ženy, že tolik řečí, tolik divův neukázají nám viery jiné, jen tu, ještě jí nám ukázal Kristus. I to jest příčina věřiti těm řečem, že jedna sprostná žena vynesla jest,

ješto by tolik jich neuměla vymysliť a takových, ani by špíleti chtěla, jsúc urozená a daruóv skrže to nehledajíc, Boha milujíc a pravdu jeho, táhnúc i jiné k tomu. A jsú ta viděnie jejé múdrými učenými opatřena, zda by byla ze mdloby hlavy neb z uoklamanie ducha zlého. A ona míle snesla u veliké pokoře. A nalezeno jest, že všecká ta viděnie jejé táhnú ne ke zlému, ne k marnému, ale k řádnému všech polepšení a k chvále Boží (2006, s. 81-82).“

Menšík ješto uvádí Štítného výrok týkající se skutečnosti, že pro Brigitu nebylo jednoduché své vize uveřejňovat: „A to jest tiem hledala s prací svú i svú potupú, dějíc poselstvie podlé Božieho prikázanie k několiko papežóm, k biskupóm, k ciesařovi, králóm i k jiným. A ktož pilně znamená jejé všecky řeči, jimiž pravila něco budúcieho, mnohého jest pravda vyšla (2006, s. 81 - 82).“

Tomáš Štítný se vyjadřuje i v druhé předmluvě o konkrétní podobě Brigitiných zjevení: „Neb někdy tělesně viděla někaké sobě ukázanie a někdy v mysli v uobrázkách někakých postav. Ale však najviece, když bývá na modlitvách, v rozumu osvíceném [měla] svá viděnie, jakožto i sama ukazuje řkúci pokorně k Bohu v náboženství: „Ó nejmilejší Bože, sladší všeho, všem jest do divné, co ty se mnú činíš. Neb když se to líbí, jako uspiš mé tělo ne tělesným snem, ale duchovním kakýms upokojením a kaks v tu chvíli probudíš mú duši jako ze sna, aby duchovně vidala i slyšala to, co ty ráčíš ukázati (Menšík, 2006).“

V druhé předmluvě k *Zjevením* svaté Brigity pak Tomáš Štítný opět hovoří o tom, že účinek těchto vizí nemůže být v žádném případě zlý: „To jest pak zřejmé, že všecká viděnie popsaná na kniehách těchto a zevenie té svaté ženy ne ke zlému táhnú ani k marnému, ale k řádnému všech polepšení a k Božie chvále. Neb jest tiem hledala i svú potupu tak dějíc Božie poselstvie, jakž jé rozkázal (Menšík, 2006).“ Zde vidíme, jak Štítný čtenáři naznačuje, že Brigita svá vidění nevyšlovovala bezdůvodně, aby na sebe strhávala pozornost. Ale jak autor předesílá, samotné Brigitě to žádnou radost nečinilo. Avšak rozhodla se bezmezně plnit Boží vůli. Takže plnila a šířila všechno, co jí bylo zjeveno.

V sedmé kapitole z druhé předmluvy k *Zjevením* svaté Brigity Štítný vysvětluje to, že člověk nemusí pochybovat nad Brigitinými vizemi o jejich pravosti. Protože ješto v dobách, kdy žila, se mnoho moudrých a učených lidí zevrubně zabývalo prověřením pravosti její tvorby: „Již pak mám také ukázati, že ta zjevenie nebyla sú jé ducha zlého oklamáním, ale byla sú svatým Duchem. A kakžkoli dobřě jest to život a pokora té svaté ženy ukázala, až jest kostelem zdvižena a přičtena mezi svatý počet, ale mnoho mistruóv

svatého Písma a duchovní lidé, múdří preláti ještě za života jejího plně to znamenajíc ta vidění a zjevení té svatě paní opatřili, že nejsou obludy, ale sú Duchem svatým z Božie milosti (Menšík, 2006).“ Zde se domníváme, že v úryvku je patrný vliv Matouše z Krakova, od kterého musel být Tomáš Štítný jako od svého přítele velmi dobře informován.

Jan Menšík také cituje úsek z práce Štítného, který promlouvá o tom, jaký typ lidí Bůh obdarovává takovými dary vidění a zjevení. V úryvku autor také přidává drobné biografické údaje o světicích: „Prvé z těchto znamení jest, když ten, ješto má ta vidění, jest řádně života dobrého a v pokoře v Božiej milosti; a to se jest vše ukázalo na této panie, že jsúci urozená, bohatá, nedědila je sobě světa toho, ale ostavši po muži dědictvo příbuzným k němu ostavila a chudým některé rozdala a klášter pannám v tom světském království učinila a sobě málo ostavila, z něhož by skrovnú potřebu měla. Jako pútnice v Římě vyla slúžiec Bohu, jsúc poslušna otcě svého duchovního, jako múdrého, počestného a šlechtného, čistého byl jé Buóh dal, jemužto v pokoře všěcka svá vidění zjevovala, ješto i pak, jakož sem řekl to dřeve, i byl popsal je. A ktož taký, podlé svědectvie svatých Otcúv ten nemuóž zlym duchem i v takých vidění[ch] oklamán býti (2006, s. 83).“

Tomáš Štítný se pak ještě jednou vrací k tomu, jak si Brigita z počátku při svých viděních sama nebyla jistá, zdali se o ni nepokouší nějaké d'ábelské síly. V tomto opakování spatřujeme fakt, že autorovi opravdu záleželo na tom, aby čtenář nepovažoval knihu za výmysl a autora za lháře:

„A to jest měla do sebe tato svatá žena, žeť jest pokorně dávala múdřým vidění svá rozsuzovati, ne své chvály v tom hledajíc, ale úžitka obecního. Protož nebyla jsú obludná vidění její (Menšík, 2006).“

V jiných částech Štítného díla Menšík uvádí takové odstavce, kterými znovu autor hájí a brání světicích nejružnějšimi argumenty, např.:

„A tak jakžto svědčie knihy tyto, jmievala jest tato paní rozuom Božím světlem osvícený nad přirozený běh obecný, pro něžto nenie chybovati, neb jsú Bohem jěj ukazována vidění její (2006, s. 84).“

„A když ta svatá paní, ktož chce slovóm dobře rozoměti, vždy to pravila, ješto jest pravé a cné a vieře křestanské užitečné, jistý jest duóvod, že to nebylo z uoklamanie ducha zlého (2006, s. 84).“

„A když tato paní ta mievajíc vidění vždy se lepšila a stála v pokoře a v křesťanských obyčejích, zjeveno jest, že jsou ta vidění její od Boha vyla, neb jiní mnozí k úmyslům křesťanským sú skrzě to obráčení (2006, s. 84).“

„A to jest o životě této svaté paní ukázáno, kak jest krásně sešla s světa, ano je Buóh zjevil, kdy má umřieti (2006, s. 84).“

„A tak jest učinil panie této, jakožto v Řiemě dobře i v království Ciliském i na mnohých místech jinde, takže i zdvíhána a počtena mezi svaté (2006, s. 84).“

Tyto vybrané úryvky nám potvrzují přesvědčení Tomáše Štítného o Brigitině zbožnosti. Autor také poznamenává, že díky vizím této světice se lidé obraceli ke křesťanské víře, a se stejným cílem chtěl i on zprostředkovat lidem z českých zemí tyto hodnotné knihy.

Rovněž podotýká, že jen opravdu zbožným a vyvoleným osobnostem bývají skrzě Boha zjeveny okolnosti jejich vlastní smrti s konkrétním místem a časem. To Štítný považuje za poslední a nevyvratitelný důkaz Brigitiny zbožnosti a svatosti pro všechny, kdo ještě do této chvíle pochybovali.

Dílo Tomáše Štítného nás utvrzuje v myšlence, že jako propagátor Brigitina kultu sehrál neméně důležitou roli jako mistr Matouš z Krakova. Díky jednomu přátelství se tak knihy, které přinesl z Itálie Matouš, šířily ke Štítnému, který dílo uchopil podle svého. Přeložil ho a doplnil vlastními komentáři, aby se Brigitina poselství mohla šířit nejen v českých zemích, ale i celou Evropou. To nám dokazuje množství opisů, což vlastně bylo i Brigitiným prvotním záměrem.

4. IKONOGRAFIE A BRIGITIN KULT V EVROPSKÉM VÝTVARNÉM UMĚNÍ

V následující kapitole se budeme věnovat kultu svaté Brigity Švédské opět poněkud pod jiným zorným úhlem. Tentokrát bude předmětem zkoumání způsob zobrazení světice ve výtvarném umění a jeho četnost.

Pozornost věnujeme jednotlivým artefaktům, jejichž vizuální podoba je řazena na závěr práce v obrazových přílohách.

Uměleckých vyobrazení svaté Brigity Švédské existuje kolem osmi set. Nejvíce takovýchto předmětů se nachází samozřejmě ve Švédsku, dále pak ve Finsku, Německu, Norsku, Dánsku, Nizozemí, Anglii, Francii, Polsku, Itálii, ale také v Rakousku a v Čechách. Severské země jsou logicky nejvíce zastoupené. S Itálií si spojujeme velkou část Brigitina života, takže zde je její zastoupení taktéž pochopitelné. V Polsku se Brigitin kult rozšířil poté, co sestry Brigitina řádu v době reformace odešly ze Švédska právě do Polska.

Ve Švédsku se Brigitina ikonografie vyvíjela odlišně vzhledem k jiným kulturním předpokladům. Hlavní část zachovaných děl ze Švédska tvoří výšivky pocházející z brigitských klášterních dílen, dřevěné otáčivé sochy a nástěnné malby.

Věra Remešová ve svém díle *Ikonografie a atributy svatých* uvádí toto: „Svatá Brigita bývá zobrazována jako poutnice s holí, někdy klečí před křížem. Jejími atributy jsou kalamář a pero (zapisuje svá zjevení), krucifix, srdce s červeným křížem nebo kříž s plameny, srdce s písmeny IHS⁸⁷ (1991, s. 17).“

Tento popis Brigitiných atributů doplňují a rozšiřují Vera Schaubert a Hanns Michael Schindler: „Jsou různá znázornění zakladatelky řádu Brigity Švédské. Lze ji vidět jako poutnici s holí a lahví, pak jako abatyši s berlou, také jako řeholnici u psacího pultu s perem v ruce (epitaf v Německém národním muzeu v Norimberku), často také při přijímání jejích vidění. V kostele s. Maria Novella v Římě zachycuje freska ze čtrnáctého století Brigitu při vizi Ježíšova narození (1994, s. 376).“

František Ekert se k zobrazování svaté Brigity Švédské také vyjadřuje. Jeho popis se týká i oděvu světice: „Svatá Brigita jest patronka království Švédského. Zobrazována bývá v šedém rouše řeholním s černou plachetkou, na níž tři bílé pruhy a patero

⁸⁷ IHS nebo také JHS (písmena I a J se v latině dlouho nerozlišovala) je zkratka jména Ježíš v řečtině (ΙΗΣΟΥΣ, *Jésús*), která se užívala v západní i východní církvi, někdy i v biblických rukopisech. Původně to tedy byla řecká písmena *iota-éta-sigma*, nikoli latinská písmena I, H a S, jež jsou jim podobná. Na východních ikonách se nejčastěji objevuje zkratka IH XP (*Jésús Christos*).

červených teček tvoří korunu. V ruce drží srdce označené křížem. Na jiných obrazech jest vypořádána jako poutnice s holí, kloboukem a lahvicí za pasem (1899, s. 104).“

Vidíme tedy, že Brigita měla celou řadu atributů. Záleželo pouze na umělci, s jakým znakem ji vyobrazí. Pokud měla být zvýrazněna podstata poutnictví, tak použil poutnickou brašnu, poutnickou hůl nebo klobouk.

Když mělo dílo vystihovat zaznamenávání Brigitiných proroctví, tak autor použil pero, kalamář, knihu nebo psací pult.

Pokud chtěl umělec poukázat na Brigitin urozený původ, tak ji vypořádnil s korunou. Když chtěl umělec zaznamenat Brigitu, která prožívá svá vidění, tak ji obvykle zobrazil se zrakem upřeným k nebesům. Ruce měla světice povětšinou také vztažené vzhůru.

Někteří umělci zobrazují mystičku se svatozáří a jiní bez ní. To se lišilo podle toho, v které době umělecké dílo vzniklo. Mnoho děl bylo totiž vyhotoveno ještě před tím, než byla prohlášena za svatou. Tyto drobné rozdíly výrazně pomáhají s datací jednotlivých artefaktů.

Velmi často vyobrazují světici ve společnosti svaté rodiny nebo někoho jiného ze světských osob. Nejednou tvoří na obrazech dvojici s dcerou Kateřinou, s králem Magnem Erikssonem, se svatým Olafem a se svatým Kryštofem.

Vděčným námětem pro vyobrazení výjevů ze života svaté Brigity je vykonávání zázraků. Množství umělců tak na svá plátna zvětšují scénu, jak Brigita učiní zázrak, a navrátí slepé dívce zrak.

Peter Dinzelbacher ve svém díle *Světice, nebo čarodějky?* tvrdí, že ideální typ středověké mystické světice, který existoval přinejmenším do období osvícenství, je žena svým vlastním tělem představující přímé božské působení (2003, s. 90). O takovéto zobrazení Brigity se snažili i autoři ve výtvarném umění. Často je na jednotlivých artefaktech obličej Brigity zkřivený křečí, protože právě zažívá mystický zážitek nebo vidí budoucnost.

Peter Dinzelbacher také píše: „Svaté ženy prožívaly svá vidění většinou ve specifickém tělesném stavu, tj. ve spánku nebo ve vytržení. Vnější smyslové vnímání je tedy suspendováno a tělo je často bez pohybu (2003, s. 171)“. I tyto skutečnosti se výrazně odráží v zobrazování světice ve výtvarném umění. Sochy znázorňující Brigitu v těchto stavech mají strnulý výraz.

I v oblasti ikonografie je třeba, abychom si uvědomili, že ve středověku nebyly vždy ženy jako Brigita respektovány a uznávány. Existovaly názory, že se jedná

o čarodějky. A stejně tak mohli mít umělci, kteří se rozhodli je vyobrazit, velké problémy s přijetím společnosti. Dinzelbacher o takovém případě hovoří: „V Lipsku žil malíř jménem Heinrich, který se ve společnosti teologů vyjadřoval obdivně o vdoviných zjeveních. Hned se mu od jednoho z nich dostalo odpovědi: „, , Jestli nepřestaneš mluvit o téhle nové herezi a o knížkách té staré ženštiny, pošlu tě na hranici“ ‘ Což si také umínil a nechal ho předvést...Příštího rána stál už Heinrich roztřesen před kolegiem a byl pak tvrdě vyslýchán, aby ho usvědčili a potrestali jako heretika.“ Vedl však svůj spor tak přesvědčivě, že musel být propuštěn, zatímco jeho žalobce stihla pomsta Boží: zemřel na mrtvici. Jeho mrtvola prý tak zapáchala, že čističi stok, kteří ji transportovali, se jí nechtěli dotknout ani za dvojnásobnou mzdu (2003, s. 27).“

K projevům úcty ke svaté Brigitě patří i stavby zasvěcené právě této světici. Chtěli bychom z tohoto odvětví jmenovat alespoň kapli ve Vídni zasvěcenou svaté Brigitě, kde od roku 1900 vznikla i čtvrť pojmenovaná Brigittenau.

Taktéž musíme zmínit římský kostel Santa Brigida. Tento kostel byl postaven na místě, kde stával dům, ve kterém světice bydlela. Vznikl v patnáctém století, poté co byla mystička kanonizována papežem Bonifácem IX.

Poslední impozantní stavba, o které se chceme zmínit, je klášter Altmünster v Horním Bavorsku. V roce 1497 ho převzaly Brigitky. Dnes se jedná o poslední klášter Brigitina řádu v Německu.

Tolik tedy obecně ke svaté Brigitě a ikonografii. Nyní se zaměříme na popis konkrétních artefaktů, který dotvoří naši představu o vyobrazování světice.

Jako první uvádíme umělecká díla s vyobrazením svaté Brigity, která se nacházejí ve Švédsku.

Č. 1

Tuto sochu svaté Brigity Švédské vyrobili v Lübecku v severním Německu. Měří 136 cm. Nyní se nachází ve Švédské Vadsteně v diecézi Linköping. Doba výroby artefaktu je stanovena někdy mezi lety 1425 – 1450. Socha je vyhotovena z dřeva dubu. Vyrobena je metodou polychromování, což ve výtvarném umění znamená, že výtvarník sochu opatřil vícebarevným nátěrem. Umělci bývá socha nazývána extatickou Brigitou.

Socha má sedící polohu a na tváři mírný úsměv. Socha má obě předloktí ve zvednuté poloze, ale ruce chybí. Sochu Brigity kryje černý plášť s četnými záhyby přes ramena směrem dolů. Oči má pootvřené, černé, řasy tmavé, nos široký, narůžovělé

tváře a plné rty. Hlavu má světice krytou bílým závojem se stříbrnou podšívkou. Dále je zahalena v černé látce, pod ní vystupují bílé šaty sepnuté zlatým páskem. Opора, na které světice sedí, je tmavě hnědé barvy s oranžovým pozadím.

Ve Vadsteně se socha nachází přibližně od konce patnáctého století. Brigitin extatický pohled směřuje vzhůru k nebesům v očekávání božských poselství. Domníváme se, že ruce měla mít Brigita původně zdvižené vzhůru. Jiná skupina odborníků se ale domnívá, že Brigitiny ruce zaujímaly jinou polohu. Pravá ruka měla držet pero a levá měla být opřena.⁸⁸

Č. 2

Jiná, velmi zajímavá socha svaté Brigity, má na výšku 91 cm a na šířku 37 cm. Nachází se ve Švédsku v kostele města Törnevalla. Její vyhotovení je řazeno někdy mezi rokem 1400 až 1425. Výchozím materiálem je, stejně jako u přechozí sochy, dub. Brigitina socha hledí čelně. Předloktí má zdvižená. Ale stejně jako u předchozí sochy ruce chybí. Hlavu má světice zahalenou závojem, který pokrývá i ramena. Tvář má úzkou, oči mírně vypoulené, dlouhý úzký nos, a drobná zavřená ústa. Svrchní oděv kryje ramena a dole kolena. Šaty mají dlouhé rukávy a v pase jsou sepnuty páskem. Zpod šatů vylézají špičaté boty. Sochu zdobily původně i barvy, plášť měl mít podšívku v červené barvě a šaty měly mít zlatavou barvu. Socha je poškozena v místech krku.

Č. 3

Třetím uměleckým artefaktem je přenádherná středověká dřevěná plastika. Plastika má výšku 172 cm. Svou velikostí působí majestátním dojmem. Vyrobená byla ve Švédsku, v diecézi Linköping. Umístěna byla v kostele města Hägerstad. Umělec užil metodu polychromování a zlacení na dřevu z borovice. Brigitu zobrazil umělec ve stoje s knihou a perem jako atributy. Dílo vzniklo pravděpodobně v patnáctém století.

Brigitu autor umístil do souboru více postav. V ústředí celého výjevu je svatá rodina, svatá Anna, Panna Marie a malý Ježíšek. Za svatou rodinou sedí na lavičce čtyři muži. V místě nohou svaté rodiny umělec umístil anděly hrající na hudební nástroje. Po bocích ústředního výjevu umístil svatou Brigitu Švédskou a její dceru, svatou Kateřinu. Brigitinu hlavu pokrývá bílý závoj. Svrchní oděv je dlouhý, a zpod něj vylézají

⁸⁸ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 30. 1. 2014]

špičaté boty. V pravé ruce svírá knihu jako symbol svých *Revelací*. Kniha má červenou barvu se zlatými rohy, její nositelka ji tiskne k prsům. V levé dlani drží úzké pero.

Dcera Kateřina drží levou rukou lampu a v pravé ruce atribut chybí. Autor díla vícebarevný nátěr provedl mistrně. Všechny postavy mají perfektně vyzdobené kostýmy. V současné době se plastika už nenachází v kostele, ale kvůli zájemcům o výtvarné umění byla umístěna do muzea.

Č. 4

Další památkou, na které je vyobrazena svatá Brigita, je nástěnná malba. Zachovala se ve velmi špatném stavu. Malba má výšku 130 cm. Nachází se ve švédské Vadsteně. Její vznik datujeme mezi roky 1580 až 1582. Její věk je tedy mladší než výše uvedená díla. Malba vznikla uměleckou technikou al secco, což znamená malba na suchou omítku. Tato technika se liší od malby al fresco, kterou malíř vytváří do vlhké omítky.

Na malbě autor vyobrazil svatou Brigitu s dcerou Kateřinou. Brigitu autor vyobrazil v modrém plášti. V ruce drží černou knihu. Za ní stojí anděl v dobovém oděvu s nabíranými rukávy. Anděl má rusé vlasy a zelený svrchní oděv. Brigitina dcera Kateřina je oděna v kostýmu, který symbolizuje, že je abatyši. Nad jejich hlavami je nápis, který pojmenovává osoby na malbě.⁸⁹

Č. 5

Na dalším uměleckém předmětu se také podepsal zub času, neboť je velmi poškozený. Dílo má výšku 165 cm. Vyrobeno bylo v Německu. V současné době se nachází ve švédském Söderköpingu. Dílo vzniklo v patnáctém století, konkrétně někdy mezi lety 1475 až 1500. Umělec použil techniku malby na dřevo. Brigita Švédská na obraze zaujímá polohu ve stoje. Světiče stojí vedle biskupa, kterého podle jeho atributů nemůžeme nijak blíže identifikovat. Biskup je zobrazen tak, jak všichni středověcí biskupové. Nemá žádné speciální znamení.

Obě postavy stojí na kostkované podlaze. Kostky mají barvy bílé a hnědě růžové. Za nimi visí hnědozelený závěs s lemovými třásněmi v bílé a červené barvě. Hlava světiče je kryta bílým závojem, mystička je oděna v bílých šatech a černém svrchním oděvu. V obou rukách drží otevřenou knihu s červeným krytím. V pravé ruce má navíc

⁸⁹ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 30. 1. 2014]

psací potřeby. Dílo bylo z Německa do Švédska převezeno pravděpodobně někdy v patnáctém století. Nyní se dílo nachází v národním historickém muzeu. Ze dřeva je na mnoha místech sedřen lak.

Č. 6

Tato přenádherně provedená socha má výšku 61 cm. Nachází se ve švédském Linköpingu. Socha zachycuje světici ve vzpřímené poloze, ve stoje. Její stáří se datuje na dobu mezi lety 1500 až 1525. Sochař volil jako materiál dub, jenž obecně prokazuje odolné vlastnosti. Autor užil techniku polychromování.

Brigita stojí, a v pravé ruce pevně drží zavřenou knihu. Přes závoj, který jí kryje hlavu, má korunu, kterou nosí sestry jejího řádu dodnes. Závoj je hladký a splývá z hlavy dolů na ramena. Obličej vypadá hladce bez náznaku nějaké vrásky. Šaty jsou viditelné pouze na přední straně, jinak jsou kryté pláštěm s nabíranými záhyby. Levá ruka úplně chybí. Těžko tedy říci, zdali světice držela ještě nějaký svůj atribut. Socha se navzdory svému stáří vyznačuje dobrým stavem.

Č. 7

Další artefakt se zachoval ve výborném stavu a poskytuje vskutku nádhernou podívanou. Mluvíme tu o překrásné dřevěné plastice o výšce jednoho metru a šířce 113,5 cm. Dílo pochází ze severního Německa, z města Lübeck. Dnes se nachází ve švédském městě Tjällmo, diecéze Linköping. Vznik díla datujeme mezi roky 1425 až 1450. Jako materiál byl použit dub, dřevěná plastika je zdobena malbou.

Na díle jsou vyobrazeny čtyři postavy. Brigitina osoba se nachází nejvíce vlevo. Osobou s korunou na pravé straně je pravděpodobně král Erik. Vyobrazení postav je propracováno do detailu. A to především, co se týče jejich kostýmů. Světice drží v levé ruce pero v jakémsi výchovném gestu. Upřeně hledí do knihy. Má tradičně bílý závoj, jako Kristova nevěsta, bílé šaty, a řeholnický černý plášť. Kniha, ve které Brigita čte, má červenou barvu, a pero namáčí v inkoustu. Kolem hlavy má zlatavou záři s černými obrysy. Červené pozadí kryjí zlaté hvězdy. Podlaha má zelený odstín. Aktuálně se plastika nachází v národním historickém muzeu. Její stav je velmi dobrý.⁹⁰

⁹⁰ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 31. 1. 2014]

Č. 8

Následující artefakt řadíme také mezi plastiky. Na výšku má úctyhodných 143 cm. Dílo pochází ze severního Německa. Dnes se nachází ve švédském Linköpingu. Dílo vzniklo asi v letech 1475 až 1500. Jako materiál pro plastiku bylo použito dřevo dubu. Na plastice je několik dřevěných soch, ve vrchní části stojí sedm postav, ve spodní části postav osm. Ústředním motivem je v centru výjevu Kristus na kříži. Svatá Brigita se nachází v úzkém výklenku v horním registru levého křídla. Světice má v náručí svůj obvyklý atribut – knihu, a usmívá se nepatrným úsměvem. Plastika se dodnes nachází v místním linköpingském kostele.

Č. 9

Zde se setkáváme s nástěnnou malbou, která se bohužel vyznačuje velkou mírou poškození. Malba se vyskytuje ve švédské Vadsteně. Brigitina postava je vyobrazena vestoje. Malba vznikla někdy v letech 1475 až 1500. Umělcovou metodou byla technika al secco, tedy opět malba na suchou omítku. Malba je umístěna na stěně pilíře v královské síni Vadstenského kláštera.

Zobrazení je dnes už bohužel velmi kusé, a značně obtížně se vyobrazení detailněji identifikuje. Brigitu halí řeholnický plášť, který je díky obrysům záhybů dobře rozpoznatelný. Před sebou má postava světice červenou knihu. Na levé straně se objevují kontury a barevné fragmenty, které v celku mohly být původně řečnickým pultem. Malbu objevili v roce 1956. Nálezci ihned rozpoznali, že se jedná o velkou vzácnost a zakryli ji, aby nedošlo k výraznějšímu poškození. To byl ovšem kámen úrazu, neboť při sundávání krytí byla omítko ještě více poničena. Dílo se dodnes nachází na témže místě.

Č. 10

Nádherná dřevěná středověká plastika, na které autor vyobrazil svatou Brigitu Švédskou se svatým Olafem. Dílo má šířku 42 cm a zhotovili ho ve Švédsku. Dnes ho můžeme nalézt v kostele města Tollstad, v diecézi Linköping. Materiálem, ze kterého plastiku zhotovili, je bukové dřevo. Vznik díla odhadujeme mezi lety 1475 až 1500. Autor artefaktu použil techniku polychromování.

Brigitina soška stojí před modrým pozadím pod červenožlatým baldachýnem⁹¹. Světici halí černý plášť. Oběma rukama drží otevřenou knihu, přičemž pravou na něco

⁹¹Baldachýn nebo také nebesa jsou původně pevný látkový závěs, později dřevěná nebo kamenná stříška nad trůnem, oltářem nebo lůžkem.

v knize ukazuje. Má pozlacený závoj s červenou podšívkou. Svatý Olaf zaujímá místo v druhém výklenku vedle Brigity. Nad hlavou má stejný baldachýn jako Brigita. Přestože se na mnoha místech z plastiky loupe lak, považujeme ji za zachovanou a velmi nádhernou.

Z dalších uměleckých předmětů s Brigitiným vyobrazením uvádíme pár příkladů, které byly nalezeny ve Finsku.

Č. 11

Tato nástěnná malba se nachází ve finském městě Hattula, v místním kostele. Malba vznikla nejspíše v letech 1510 – 1525. Malíř využil techniku al secco, na suchou omítku. Malba zaujímá místo v presbytáři⁹² na východní straně kostela. Malba svaté Brigity je součástí celkem čtyřiceti dvou obrazů svatých.

V levé ruce drží světice knihu, kterou má rozevřenou, a v pravé má pero, kterým ukazuje na část v knize. Oděna je v krátkém namodralém plášti s mnohými záhyby dole. Její tvář je bledá, a okolo hlavy má potmělou svatozář. Pozadí stěny pokrývají velké růže.

Č. 12

Toto dílo se nachází v soukromé sbírce. Obraz má na výšku 92 cm a šířku 89 cm. Obraz namaloval Carl Peter Mazer. Jde o olejomalbu, která vznikla mezi lety 1850 až 1875.

Scéna zachycuje svatou Brigitu před králem Magnusem. Král sedí na trůnu v brnění. Krále obklopuje jeho družina. Vztah Brigity a švédského krále se během let měnil a vyvíjel. Ze začátku byl králův postoj vůči Brigitě pozitivní, později se změnil v kritický a po smrti Brigity svůj názor opět mění.

Č. 13

Z Finska také pochází velmi krásné pečetidlo o šířce 3,9 cm a výšce 6,5 cm. Artefakt pochází z jihozápadního Finska, z města Níndal. Vyhotoveno bylo asi ve čtrnáctém století. Jako materiál posloužila měď. Oválné pečetidlo je rozděleno do tří sekcí. Ústředním motivem je Madona s gotickou korunou. V klíně chová malého Ježíše.

⁹²Presbytář čili kněžiště, někdy též chór, je část prostoru křesťanského kostela či katedrály, která je vyhrazena kněžím.

O úroveň níž autor zobrazuje Brigitu, která sedí na lavičce nad otevřenou knihou. Tradičně je oděna v šatech a plášti. V levé ruce drží kalamář. Nejnižší úroveň zaujímá klečící jeptiška. Aktuálně se dílo nachází v národním historickém muzeu.⁹³

Č. 14

Finsko se také pyšní touto úchvatnou freskou, na kterou autor namaloval svatou Brigitu. Nástěnná malba se nalézá v jihozápadním Finsku, ve městě Parga. Její vznik zasazujeme do doby patnáctého století, někdy mezi lety 1470 – 1490. Kostel v Parze je trojlodní budovou. Freska se světicí se nachází na jižní straně lodi. Autor použil techniku malby na suchou omítku.

Postava světice se usmívá a její figura se natáčí doleva. Autor Brigitu vyobrazuje klasicky, s dlouhými šaty a s dlouhým modrým pláštěm, který splývá až na zem a Brigita ho má i za sebou jako vlečku. V levé ruce drží zavřenou knihu. Hlavu jí kryje pokrývka bílé barvy. Stěnu v pozadí zdobí mnoho hvězd. Pod úrovní nohou čteme tematický nápis: „Sancta Birgitta ora pro nobis“, psaný minuskulí⁹⁴. Za nápisem se nacházejí tři květiny.

Č. 15

Mezi středověké artefakty nepatří pouze sochy, fresky a pečetidla, ale také umělecké tkaniny. Právě mezi takovéto předměty patří i tato hedvábná vyšívaná textilie. Dílo má délku 217 cm a výšku 16,5 cm. Utkána a vyšita byla ve finském klášteře města Níddendals. Později zdobila chrám v Hvittis. Textilie pochází ze čtrnáctého století. Dílo je zhotoveno z velmi jemného hedvábí a vyšito technikou řetízkového stehu.

Na celém plátně autor vyšil celkem čtrnáct různých scén. Naše fotografie zachycuje pouze část s Brigitou. Jednotlivé scény jsou od sebe odděleny. Scéna s Brigitou a dcerou Kateřinou se nachází v pravé části. Světice má dva atributy, v levé ruce nádherně zdobený kříž a v pravé knihu v červené barvě. Brigitu halí světlé šaty a tmavší plášť o něco kratší než šaty. Okolo hlavy má Brigita vyšitou širokou zlatou svatozář. Ostatní scény zobrazují např. sv. Annu nebo Mariin příběh. V současné době se tato památka nachází v národním muzeu v Helsinkách.⁹⁵

⁹³ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 31. 1. 2014]

⁹⁴ Minuskule (malá písmena, minusky) jsou forma písmen (v latince *a, b, c, ...*), jejich opakem jsou velká písmena (majuskule).

⁹⁵ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 1. 2. 2014]

Velké množství uměleckých předmětů s vyobrazením svaté Brigity Švédské má svůj původ také v Norsku a Dánsku. Uvedeme si aspoň pár zajímavých příkladů.

Č. 16

Z Dánska pochází tato úchvatná freska, která zobrazuje Brigitu trochu jinak, než na předchozích nástěnných malbách. Můžeme ji najít v dánském městě Undlöse, v tamním kostele. Brigita je vyobrazena jako poutnice. Její vznik se řadí někdy mezi léta 1425 až 1450. Malíř použil techniku malby na suchou omítku. Freska se nachází v severní části kostela v oblouku.

Brigita je oděna jako poutnice, pravděpodobně mělo jít o zachycení její cesty do Jeruzaléma, protože Brigitu malíř zachytil jako starou ženu. Místo typických Brigitiných atributů, které jsme vídali na předchozích freskách, jako např. kniha, má Brigita na této fresce atribut poutnické hole a poutnického klobouku, protože její život nebyl jenom o psaní a zaznamenávání vizí, ale také o velmi dlouhých a strastiplných poutích. Ruce světice vzpíná k sobě, což naznačuje, že se modlí. Na boku jí visí červený poutnický vak. Poutnický plášť jí volně splývá na zem. Barvy na fresce časem vybledly, dobře patrné jsou pouze obrysy.

Č. 17

Dánsko nám otevírá pohled na jinou zajímavou fresku z města Gislinge. Dílo autor namaloval na suchou omítku. Brigitu vyobrazil v jednom z oblouků. Brigita sedí na židli a nohy nejsou vidět. V levé ruce drží otevřenou knihu a pravou rukou ukazuje na text v knize. Hlavu má při čtení mírně nakloněnou doleva. Nápis v latině za hlavou světice nás informuje o tom, koho freska zobrazuje.

Č. 18

Tato malba sice původně pochází z Německa, ale za několik staletí již zcela srostla s Norskem. Na výšku má 129 cm a na šířku 113 cm. Pochází z Lübecku z dílny žáka Lucase Cranacha. Dílo vzniklo v roce 1520. Malba je namalována na dubovém dřevě.

Brigita je zobrazena jako starší žena se zelenou knihou v levé ruce a s kalamářem v pravé. Po její levici stojí svatý Kryštof. Světice má šedé šaty, černý plášť a bílou pokrývku hlavy. Dílo je velmi dobře zachováno a dnes bychom ho hledali v Oslu.

Množství děl má svůj původ v Německu:

Č. 19

Zajímavý dřevoryt⁹⁶ se zobrazením Brigity pochází z německého Lübecku. Výrobu datujeme do roku 1492. Brigita sedí u stolu a zaznamenává vize, které jí Bůh zjevil. Zrak má obrácen k nebi. Komunikuje také s Pannou Marií. Dílo je ve velmi dobrém stavu. Na dřevorytu jsou zobrazena i zvířata.⁹⁷

Č. 20

Další ukázkou umění, které pochází z Německa, je jiný dřevoryt. Dílo vyrobil Bartholomeus Ghotan. Vznikl v německém Lübecku. Dílo bylo vyhotoveno v roce 1492. Jak už bylo zmíněno, umělec použil techniku dřevorytu, tedy grafickou techniku tisku.

Na dřevorytu autor zaznamenal latinsky psanou předmluvu, kterou ilustroval právě zobrazením svaté Brigity v sedící poloze, která předává slovo Boží kněžím a biskupům v přepychových rouchách. Nad Brigitinou hlavou se vznáší oblak, v jehož středu sedí na trůnu nebeský Otec s Pannou Marií, okolo nichž se shromáždil zástup andělů a svatých.

Č. 21

Zajímavý dřevoryt ukazuje příloha č. 21. Pochází z dílny neznámého umělce pravděpodobně z jižního Německa. Dřevoryt je ruční prací a tentokrát je barevný. Patrně vznikl ve čtrnáctém století. Autor vyobrazuje Krista, který spí, hlavu má v levé dlani, a postavu má v nadživotní velikosti. V pravém dolním rohu klečí Brigitina postava zjevně menší velikosti, která naznačuje nepatrnost lidské bytosti oproti velikosti Boha. Brigita má ruce sepjaté v modlitbě k Bohu. Dřevoryt nás uchvacuje svou nápadnou barevností.

⁹⁶Dřevoryt (xylografie) je grafická technika tisku z výšky, vynalezená Thomasem Bewickem v 18. století. Po vynálezu se technika velice rychle rozšířila po Evropě. Na rozdíl od dřevorezu je matrice nařezána napříč létům, což umožňuje bohatší modelaci a stínování obrazu.

⁹⁷ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 1. 2. 2014]

Č. 22

Zde je další nádherně propracovaný dřevoryt vyrobený v Německu. Autor Albrecht Dürer zhotovil dílo v bavorském Norimberku. Přesným rokem zhotovení je rok 1502. Dílo se zachovalo ve velmi dobrém stavu. Jedná se o grafickou předmluvu k druhé knize Brigitiných *Revelací*.

Střed výjevu zaujímá sedící Brigita. Ve spodní části vyobrazuje autor ozbrojené rytíře z řad šlechty, k nimž má směřovat Brigitino poselství a předání Božské inspirace, neboť její rady měly odrážet ideál křížáctví. Ve vrchním výjevu na nejvýše postaveném místě sedí Bůh a kolem něj zaujímají veškerý prostor světci a andělé.⁹⁸

Č. 23

Z německých sbírek zobrazujících Brigitu Švédskou pochází také tato freska. Dnes bychom ji lokalizovali do města Zwingenberg. Autor vyhotovil malbu do vlhké omítky. Jde o stropní malbu oltářního výklenku Schloss Zwingenberg. Zobrazení Brigity zařadil autor mezi sbírku dalších padesáti dvou svatých zobrazených v místním zámeckém kostele, v drtivé většině jde právě o nástěnné malby.

Brigitu namaloval autor s typickými atributy poutníka, s poutnickou holí v ruce a s kloboukem. Na holi má zavěšenou poutnickou brašnu a v druhé ruce drží knihu. Na šedých šatech má černý plášť, hlavu jí kryje závoj, na němž má korunu a kolem něj svatozář. Autor ji zobrazil ve výklenku s cimbuřím⁹⁹.

Č. 24

Taktéž z Německa pochází tato malba namalovaná na smrkovém dřevě. Obraz má na výšku 94 cm a na šířku 60,5 cm. Toto precizní dílo nemá známého autora. Použitá technika je malba. Dílo se nachází ve městě Konstanz v oblasti Baden – Württemberg. Obraz byl namalován v roce 1415.

Na výjevu je zaznamenáno Ježíšovo narození tak, jak ho Bůh Brigitě zjevil. Ježíš leží na zemi a kolem něj je svatozář. Boží paprsky Ducha Svatého pronikají skrz střechnu

⁹⁸ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 3. 2. 2014]

⁹⁹ Cimbuří je ozubené zakončení vrcholu hradby. Jeho účelem je umožnit obráncům hradeb relativně bezpečný boj (zuby jim umožňují lépe se krýt před palbou obléhatelů). Tento typ hradeb znali již starověcí Řekové a Římané, používán byl tisíce let. Zhruba na konci 14. století se cimbuří začíná modifikovat směrem k zužování proluk a rozšiřování zubů, kterýžto vývoj byl završen přeměnou proluk ve střílny a zánikem cimbuří jakožto používaného obranného prvku, i nadále se však objevovalo (či přetrvávalo) jako estetický prvek.

na Ježíška a Pannu Marii. Za Marií klečí Brigita, obě mají ruce sepjaté k modlitbě. Brigita má světlé šedomodré třpytivé šaty a svrchní plášť se zlatým lemem. Oba oděvy jsou zobrazeny jako tenká průsvitná látka. Brigita má kolem hlavy svatozář a její tvář vypadá mladě. Pohled upírá na paprsky Ducha svatého, který sestupuje na Ježíška. Za Brigitou nesmí chybět její poutnické atributy, jimiž jsou hůl a poutnický klobouk. Dílo se zachovalo ve velmi dobrém stavu. V současné době se nachází v muzeu Rosgarten v městě Konstanz.¹⁰⁰

Č. 25

Nemůžeme vynechat tuto bohatě zdobenou grafiku. Zhotovil ji již jednou jmenovaný Bartholomeus Ghotan. Pochází z německého Lübecku. Vytvořena byla v roce 1492. Grafická ilustrace vznikla jako předmluva k padesáté druhé kapitole šesté knihy Brigitiných *Revelací*.

Brigitu zobrazil umělec ve středu celého výjevu. Nad ní se nachází Kristus a Marie v plovoucím oblaku, v jehož lemu jsou vyobrazení andělů a svatých. Po pravé ruce má světice zástupce duchovenstva a po levé ruce zástupce moci světské. Brigitu vyobrazil klasicky v řeholním rouše a svatozáři kolem hlavy. Spodní výjev vyobrazuje ilustraci vznešených a povýšených žen, které skončí v pekelných plamenech a mukách očistce. Dílo se jeví být ve velmi dobrém stavu.

Č. 26

Z dílny německého malíře Rudolfa Stahela pochází tento obraz namalován technikou olejomalby. Dílo má na výšku 77 cm a široké je 92 cm. Nachází se v německém městě Konstanz v dominikánském klášteře Zoffingen, oblasti Baden – Württemberg. Obraz vznikl v roce 1522. Autor namaloval svůj obraz na panel zhotovený z měkkého dřeva.

Na obraze se objevují čtyři hlavní postavy. Uprostřed na kamenné podlaze leží Ježíšek. Dítě zahaluje paprsek Ducha svatého a vznáší se nad ním bílá holubice¹⁰¹, nad níž jsou tři andělé. Po levé straně klečí Panna Marie, která je vyzutá z bot a svrchní plášť má také odhozený na zemi. Brigita klečí hned za Marií. Má klasické oblečení, zelené šaty, hnědý plášť a bílou pokrývku hlavy. Poutnickou hůl si opírá

¹⁰⁰ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 3. 2. 2014]

¹⁰¹ Tradičním symbolem míru je v oblasti židovské a křesťanské kultury holubice se zelenou větvičkou v zobáku, která připomíná záchranu lidstva z biblické potopy (Gn 8,8-12) a Noemovu smlouvu s Hospodinem.

o pravé rameno. Záda jí kryje poutnický vak a klobouk. Tvář Brigity vypadá mladě. Nad hlavou má svatozář, a nad ní červený nápis, který popisuje, o koho jde. Dílo se zachovalo ve velmi dobrém stavu. Nyní bychom ho našli v muzeu Rosgarten v městě Konstanz.

Č. 27

Z Německa se nám také zachovalo toto pečetidlo. Pochází z šestnáctého století. Autor Brigitu zobrazil z profilu, jak hledí na ukřižovaného Krista. Světice sedí u psacího stolu, před sebou má kalamář s inkoustem a otevřenou knihu, které se dotýká levou rukou. Na hlavě má závoj a korunu, kterou obklopuje svatozář. Text kolem vyobrazení Brigity je v němčině.

Č. 28

Jako poslední příklad německého umění vyobrazujícího světici uvádíme tento dřevoryt, jehož rozměry jsou 6,9 cm na výšku a 6,4 cm na šířku. Autora neznáme. V současné době je umístěn v Staatsbibliothek v Mnichově. Dílo bylo zhotoveno v roce 1475.

Jedná se o dřevoryt, na kterém je znázorněna světice v poutnickém hávu. Má široké bílé šaty a šedý plášť. Přes rameno jí visí poutnická taška a na zadní straně závoje je patrný poutnický klobouk. Levou rukou se opírá o poutnickou hůl a v pravé drží velký kříž. Dílo zůstalo v dobrém stavu.

Mnoho uměleckých děl s motivem Brigitina kultu vzešlo z Itálie:

Č. 29

Tato malba vznikla rukou Martina di Bartolomeo di Biagio. Pochází z Pisy, z klášterního kostela San Domenico, z regionu Toskánska. Dnes bychom ji hledali v Berlíně. Na výšku má 12,8 cm a na šířku 23,2 cm. Dílo vzniklo někdy v době mezi lety 1389 až 1434. Tato malba tvoří součást Mariina oltáře.

Autor namaloval Brigitu Švédskou, která se zjevuje ve snu švédské princezně. Brigita stojí na podstavci. Obklopují ji ženy, které se k ní modlí. Světice je oblečena

v tmavých šatech, plášti a bílém závoji. Na výjevu, na pravé straně leží princezna v hlubokém spánku. Dílo se zachovalo v neponičeném stavu.¹⁰²

Č. 30

Tuto památku řadíme mezi iluminované rukopisy. Na výšku má 32 cm a na šířku 23 cm. Pochází z italského Turína. Jeho vznik datujeme na rok 1370. Rukopis značně poničil požár. Ale v roce 1904 se ukázalo, že poškození není tak závažné, jak se předpokládalo. Jednalo se o celostránkovou ilustraci dokreslující čtenářovu představivost při čtení Brigitiných zjevení.

Autor vyobrazil jedno z vidění světice, které zachycuje mnicha na žebříku. Přes značné poničení je na ilustraci patrný žebřík, paprsky Ducha svatého, městské hradby a krom mnicha i další postavy. Brigita sedí na koni. Nejvíce poškodil požár pravou stranu a vrchní část listu.

Č. 31

Další artefakt je italská malba, kterou vytvořil Turino Vanni. Pochází z toskánského města Pisa a dnes se nachází tamtéž v městském muzeu. Jako techniku využil autor malbu na panel. Vznik díla se datuje do čtrnáctého století.

Na první pohled nás zaujme pestrá barevnost malby. Výjev znázorňuje Brigitino vidění narození Ježíše Krista. Panna Maria klečí v bělostném šatě po levé straně, ruce má sepjaté vzhůru. Božský paprsek dopadá z nebe až na Marii a dítěátko. Svatá Brigita, jež je umístěna za Marií, má postavu stejné velikosti jako Josef a Marie, a také jejich hlavy zdobí stejná svatozář. Tato skutečnost s Brigitinou svatozáří nám naznačuje, že obraz byl pravděpodobně namalován až po Brigitině svatořečení. Nad postavami v jeskyni se vznášejí ve vzduchu andělé s hudebními nástroji v rukách.

Č. 32

Autorem dalšího díla je Niccolo di Tommaso. Malba byla nalezena v italské Nepoli. Dnes se nachází ve vatikánských muzeích v Římě. Malbu vytvořil autor na dřevo někdy v letech 1373 – 1375. Dílo nemohlo být namalováno dřív než v roce 1373, protože v tomto roce se světice vrátila z poutě do Svaté země, a malba líčí právě zjevení,

¹⁰² Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 3. 2. 2014]

jehož se jí dostalo v Jeruzalémě. Taktéž nemohlo být dílo vytvořeno později než v roce 1376, protože to už byl autor po smrti. Tyto skutečnosti nám velmi pomáhají v dataci.

Obraz reprodukuje vidění svaté Brigity o narození Krista, které měla při cestě do Betléma. V jeskyni vidíme klečet Marii po levé straně vedle Ježíška, který leží na zemi nahý. Kolem Marie jsou rozházeny šaty, do kterých měla dítě zavinout. Sama Marie má na sobě bílé šaty. V pravé části obrazu stojí Jozef, který podle Brigitina vidění měl zapálit svíci a připevnit ji na stěnu jeskyně. Za postavou Marie leží vůl a osel. Nad jeskyní je znázorněn Bůh obklopen z obou stran svatými. Brigita klečí za Jozefem na pravé straně. Hlavu má zakrytou závojem, a kolem něj září svatozář. Šaty má bílé a roucho černé. V rukou drží růženec. Za ní je velmi nenápadně umístěna poutnická hůl s kloboukem a vakem. Marii, Josefovi a Bohu vychází z úst latinský nápis. U Marie zní takto: „Ave Maria, Gracia Plena, Dominus Tecum.“ (Zdrávas Maria, milosti plná, Pán s tebou). U Josefa zní takto: „Sanctus Joesepus Sponsus Viriginis.“ (Svatý Jozefe, manželí Panny). Od vyobrazení Boha vychází následující nápis: „Hic Est Filius Meus.“ (To je můj syn.)¹⁰³

Č. 33

Jinou Brigitinu podobu nalzáme na iluminovaném rukopise z Itálie. Umělec použil jako materiál pergamen. Dílo pochází ze čtrnáctého století.

Jde o miniaturu z rukopisu, na kterém autor znázorňuje jedno z Brigitiných vidění o dvou klečících knížatech. Na výjevu se Kristus a Panna Maria, kteří se nachází v levém horním rohu, snaží světici vytáhnout k nebi. Brigitu umělec znázornil v šedých šatech, bílém závoji a černém plášti. U nohou má Brigita korunu, kterou umělec naznačuje její urozený původ. Oba muži klečí na zemi. Jeden muž má před sebou také korunu a druhý klobouk. Dekorativní pozadí se podobá orientálnímu koberci. Dílo pochází pravděpodobně ze Sienské školy a je v dobrém stavu. Aktuálně bychom tento iluminovaný rukopis našli ve švédském městě Göteborg v univerzitní knihovně.

Některé umělecké předměty pochází z Nizozemí. Zde uvádíme několik příkladů:

¹⁰³ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 3. 2. 2014]

Č. 34

Tato malba pochází z holandského Amsterdamu. Na výšku má 59,5 cm a na šířku 45 cm. Malba vznikla mezi lety 1525 až 1550. Jde o velmi dramatickou scénu.

V pozadí vidíme jednotlivé vybrané obrazy z Kristovy křížové cesty. Na výjevu vpravo mu nasazují trnovou korunu, vedle ho bičují. Na scéně úplně vlevo je Kristus předveden před lid. Před ním vyobrazil malíř Brigitu Švédskou, která k Ježíšovi natahuje pravou ruku. Brigita má na sobě řeholní roucho hnědé barvy a černobílý závoj s korunou a červenými tečkami symbolizující Kristovy rány. Dílo je ve velmi dobrém stavu a našli bychom je v holandském městě Uden.¹⁰⁴

Č. 35

Tato socha svaté Brigity Švédské má svůj původ v nizozemském Amsterdamu. Její rozměr je 102 cm na výšku. Vyrochána byla někdy mezi roky 1500 až 1525.

Brigitina postava stojí čelně. Levou nohou má nakročeno dopředu. Její oděv je bohatě zvlněný četnými záhyby. Přes hlavu má závoj, který jí zakrývá ramena. Přes závoj má korunu, kterou nosí řádové sestry jejího řádu dodnes. Na pravém rameni má dvě ptačí nožky, sotva viditelné. U pravé nohy leží na zemi dvě koruny. Domníváme se, že jedna má symbolizovat korunu světskou a druhá korunu nebeskou. Obě ruce světice chybí. V současné době se socha nachází v nizozemském Uden.

Značná část artefaktů má z důvodu reformace svůj původ v Polsku:

Č. 36

Jedná se o nádhernou sochu ze šestnáctého století. Na výšku má 85 cm. Pochází z polského Gdaňsku. Vyhotovena byla mezi léty 1500 až 1525. Umělec použil techniku polychromování dřeva.

Brigita stojí čelně a upřeně hledí dopředu. V pravé ruce drží otevřenou knihu, levou má uraženou. Nad šedobílým závojem má korunu s červenými tečkami. Šaty má černé a plášť zlacený s modrou podšívkou a malými zlatými hvězdami. Socha se zachovala ve velmi dobrém stavu. V současné době je umístěna v národním muzeu v Gdaňsku.

¹⁰⁴ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 4. 2. 2014]

Č. 37

Obraz svaté Brigity Švédské není záležitostí pouze středověkého umění. Důkazem živosti Brigitina kultu je následující dřevěná soška z roku 2000 pocházející z Polska. Má výšku 23 cm. Soška pochází z dílny autora Stanislaw Swiderskeho. Socha se nachází v soukromé sbírce.

Brigitu vyobrazil umělec již jako starou ženu v klasické poutnické podobě s poutnickou holí a rancem. Má vrásčitou strhanou tvář a opírá se o svou hůl.

Č. 38

Následující socha vyhotovená ze dřeva pochází také z naší doby. Nachází se v soukromé sbírce. Vyrobená byla v roce 2001.

Brigitinu sochu autor vyobrazil jako velmi mladou dívku, jež má vlasy schované pod závojem. Stojí s rukama sepjatýma k modlitbě. Šaty i roucho jí splývají na podlahu.¹⁰⁵

Č. 39

Další soška z Polska je nádherným zobrazením Brigity s většinou jejích atributů. Vyrobal ji Stanislaw Prokopiuk. Soška má výšku 50 cm a je v soukromé sbírce. Sochař použil jako materiál dřevo a dílo vzniklo v roce 1988.

Mystička stojí vzpřímeně. Na sobě má bílé šaty s červeno oranžovým přehozem a rudě červeným pláštěm. Hlavu má zahalenou v černém závoji, který ještě překrývá koruna s červenými tečkami, nad nimiž se vznáší svatozář. V pravé ruce drží kříž a v levé otevřenou knihu s textem namířeným směrem k divákovi. Před sebou na zemi má další tři atributy. Nejvíce nalevo stojí poutnická hůl s brašnou odkazující na Brigitino putování. Nejvíce napravo je koruna zdobená červenými a zelenými kameny vyrobenými ze skla. Koruna naznačuje Brigitin vznešený původ. Brigitin obličej vypadá, jako kdyby spala.

Některé umělecké předměty pochází z Francie a Anglie:

¹⁰⁵ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 4. 2. 2014]

Č. 40

Z Paříže pochází tento iluminovaný rukopis. Jeho vznik datujeme do čtrnáctého století. Miniaturu autor namaloval na pergamen. Zobrazení Brigity, jak přijímá anděla, je zcela unikátní.

Brigita sice k andělu natahuje paže, ale malíř nenamaloval ruce. Na obloze namaloval slunce i hvězdy. Zde je patrný jakýsi kontrast. Nenastal ani den ani noc. Světice má na sobě tmavě modré šaty s krásným zlatým lemováním, na šatech má zlatý plášť s bílou podšívkou. Kolem pasu má opasek a na něm zavěšený růženec, a na šňůrce malý klíč. Pozadí za světící tvoří nádherný gobelín pověšený na tyči. Za gobelínem i před ním pak rostou vždy dvojice rozkvetlých stromů. Dílo se zachovalo ve velmi dobrém stavu. Aktuálně je umístěno v muzeu Jacquemart – André v Paříži.¹⁰⁶

Č. 41

Z Anglie pochází tato grafická kresba. Svůj původ má v šestnáctém století. Autor ji namaloval na papír.

Výkres znázorňuje, jak světice Brigita navrácí zrak slepé dívce. Na dívčinu tvář vztahuje pravou ruku a vypadá to, jak kdyby jí chtěla požehnat. V ruce drží hůl, která ovšem nevypadá jako hůl poutnická, ale spíše jako hůl náležející biskupům. Hlavu má zahalenou v závoji, na kterém je ještě koruna a svatozář. V pozadí výjevu zobrazil autor město a most. Dílo můžeme dnes nalézt v Britském muzeu.

V neposlední řadě nesmíme zapomenout uvést i příklady uměleckých předmětů vzniklých v českých zemích, které jsou také dokladem živosti Brigitina kultu a tradice i v našich zemích:

Č. 42

Z České republiky pochází tento ručně barvený dřevoryt z patnáctého století. Na výšku má 18,5 cm a na šířku 12,4 cm. Autor nám není znám. Svůj původ má v Praze. Vyhotoven byl asi v roce 1475.

Brigita je znázorněna, jak sedí u psacího stolu a zaznamenává svá zjevení. Po pravé straně má na stole dva kalamáře a v pravé ruce drží pero. V levém horním rohu znázornil autor Pannu Marii s Ježíškem. Poutnická hůl je opřena o stůl a na ní klobouk

¹⁰⁶ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 4. 2. 2014]

s brašnou. V levém spodním rohu leží na zemi koruna odkazující na Brigitin původ. V pravém spodním rohu je ve znaku český lev, napovídající, odkud dřevoryt pochází. Dílo se zachovalo v dobrém stavu. Toto dílo má nyní ve svých sbírkách Metropolitní knihovna v Praze.

Č. 43

I druhá památka, o které se zmíníme, je dřevoryt. Na výšku má 29 cm a na šířku 21,5 cm. Vznik díla se odhaduje někdy kolem roku 1470.

Světici autor zobrazuje jako poutníci. V pravé ruce drží poutnickou hůl, v levé pak kříž. Poutnickou brašnu má světice zapnutou a zavěšenou přes rameno. Šaty má světle zelené a plášť podobného odstínu, ale trochu do šedivé. Závoj na hlavě má černobílou barvu a na něm je poutnický klobouk, nad ním pak svatozář, ve které je vepsáno, o kterou světici jde. Červenočerné pozadí za mystičkou připomíná hedvábný brokát. Na úrovni její hlavy je nápis, který bychom přeložili takto: „Královna ze Švédska.“ Dřevoryt měl původně větší výšku. Ale jak je na fotografii patrné, byl uříznut a zkrácen, aby se vešel do knihy. Teď má dřevoryt ve vlastnictví Metropolitní knihovna v Praze.¹⁰⁷

Touto kapitolou o ikonografii a obecně o zobrazování Brigity Švédské ve výtvarném umění jsme chtěli informovat o tom, s jakou rychlostí se rozšířila tradice této vizionářky během několika staletí do řady zemí. Cílem bylo ukázat na konkrétních příkladech, jak tyto předměty vypadají a jakou mají historickou a uměleckou hodnotu. Naším cílem nebylo hovořit obecně o živosti Brigitina kultu, ale chtěli jsme podat konkrétní doklady z umění středověku i současnosti.

¹⁰⁷ Dostupné z: <http://www.sanctabirgitta.com/> [cit. 4. 2. 2014]

ZÁVĚR

Záměrem mé diplomové práce bylo pokračovat v bádání o životě a tradici kultu svaté Brigity Švédské v návaznosti na mou bakalářskou práci. Jak píše Jacques Le Goff, každý světec hoden toho jména měl už za života snahu přiblížit se postavě Syna Božího, proto nesmíme žasnout, že se sobě všichni svatí tolik podobají (2003, s. 264).

Přestože se hagiografie ustavičným poukazováním na svatost světce zbavuje historického rozměru, předmětem mého zájmu bylo ukázat netuctovost tohoto příběhu zasazeného do středověku. Cílem bylo odhalit stálou živost Brigitina kultu a tradic. Moje práce se snaží také upozornit na rozmach mystiky, která se rozšiřuje od 13. století, a také na rozvoj prorockého vizionářství, jehož účinek stoupá v čase zmatků z velkého církevního rozkolu v roce 1378. Toto vizionářství bylo mnohdy ze strany církve kritizováno, ba až pronásledováno, jak uvádí francouzský historik Jacques Le Goff: „Důvodem byla nedůvěra kněží k těmto ženám, které je svým tvrzením o možnosti spojení s Bohem v milostném splynutí vůlí zde ve světě ohrožovaly v jejich roli prostředníků mezi lidmi a oním světem (2003, s. 277).“ Touto citací se snažím naznačit, že Brigitin příběh není jen dalším v řadě, ale jde o osobnost, která se snažila jako žena v církvi o něco, co středověk ještě nemohl pochopit. Mluvím zde o nadčasovosti, která přežila dodnes.

Pozornost byla kladena na kult svaté Brigity, tedy i na události posmrtné, které podpořily rozšíření její tradice. Celou práci rozřazuji do tří hlavních kapitol. První se týká Brigitina života. Připomínám zásadní mezníky v její pozemské pouti a v podkapitole potom probírám detailně proces svatořečení, který je sám o sobě velice spletitý.

V ústředí celé práce pak stojí velká kapitola o kultu svaté Brigity Švédské. Tuto velkou kapitolu rozřazuji do podkapitol, které se vždy vztahují ke konkrétnímu tematickému souboru. První podkapitola předkládá Brigitino dílo, patnáct modliteb *Tajemství spásy*. V následující podkapitole tyto modlitby překládám z latiny do češtiny, aby čtenář okusil styl Brigitina psaní. V poslední podkapitole tohoto bloku o modlitbách rozebírám diskutabilní téma skutečného autorství těchto modliteb.

Další oddíl nese název Kongregace sester Nejsvětějšího Spasitele. V těchto podkapitolách se propojuje minulé se současným. Hovořím o Brigitině řádu, o nejstarším místě, kde sestry brigitky sídlily, o klášteře ve Vadsteně a o tom, jak život řádových sester plyne dnes.

V posledním souboru podkapitol, které se týkají kultu svaté Brigity, se zabírám těmi nejvýznamnějšími propagátory Brigitina díla a tradic. Začínám zmínkou o králi a císaři Karlu IV., který se s Brigitou v Římě osobně seznámil. Ona mu dokonce věnovala dvě kapitoly ve svých knihách *Revelací*. A protože Karel IV. tehdy jako císař sídlil v Praze, která byla v této době velkým kulturním centrem, mohl tak král sám šířit Brigitino dílo, zasazovat se o svatořečení mystičky. Ale hlavně se zasloužil o to, že vůbec Brigitu uvedl do povědomí Evropy.

O další rozmach Brigitina kultu už se pak postaral mistr Matouš z Krakova. Tento vzdělanec jakožto člen papežské komise, jenž prověřoval pravost a náboženskou věroučnost knih Brigity Švédské, měl dílo dokonale nastudované. Byl skálopevně přesvědčen o tom, že neobsahuje nic d'ábelského, a proto je také nechal v Itálii opsat a přinesl do českých zemí, aby se mohlo dále šířit mezi lid.

Následující dvě podkapitoly se vztahují k Matoušovým formálním žádostem o kanonizaci Brigity Švédské. První z nich nás informuje o obsahu těchto žádostí. Druhá pak hovoří o podobě a struktuře, jak jsou žádosti formulovány.

V poslední kapitole související s Matoušem se zabírám rozбором jeho díla po stránce hagiografické. Matouš místy nepřímou naráží na skutečnost, že mnoho kritiků Brigitina díla s ní má jen jediný problém, a to ten, že nevěří, že by Nebeský Otec pověřil nějakým vizionářským poselstvím ženu. Zde si dovoluji citovat Le Goffa, který právě o podobných ženách hovoří takto: „Všechny tyto světice doufají, že papež a panovníci sjednotí síly křesťanstva oslabeného vnitřními boji k duchovnímu vzepětí a umožní tak konečně zahájit reformu církve, již si celý svět toužebně přeje, jež se však zdá v očích lidu neuskutečnitelná (2003, s. 277).“ Víme, že Brigita nebyla jedinou ženou s takovými snahami, jmenujme ještě jako příklady ženské vizionářské svatosti Markétu z Cortony, Kláru z Montefalka a Andělu z Foligna.

V úplně poslední podkapitole tohoto bloku informuji čtenáře o Tomáši Štítném, který zasluhuje jako propagátor kultu svaté Brigity místo hned vedle Matouše z Krakova. Tím, že přeložil Brigitiny *Revelace*, přiblížil dílo lidu a tak notně podpořil jeho šíření Evropou. Přestože Štítný zprvu naznačuje, že mnohým věcem z mystiky a z Brigitiných knih nerozumí, přesto jejich pravověrnost nezpochybňuje, neboť je přesvědčen, že jinak by nepravost byla odhalena již dávno a Brigita by nemohla nijak uspět se svou kanonizací.

Poslední velkou kapitolu věnuji ikonografii a zobrazení svaté Brigity Švédské v evropském výtvarném umění. Zjistíme, že uměleckých předmětů s podobou naší světice

existuje ve světě kolem osmi set. Domnívám se, že pro ženu, kterou prohlásili za patronku Evropy, je to číslo odpovídající. Čtenáře seznamuji se čtyřiceti třemi artefakty s vyobrazením mystičky. Přidávám fotografie s detailními popisy díla pro názornost. Nesnažím se o zahlcení čtenáře termíny z výtvarného umění. Spíše mi jde o to ukázat zase jinou formu šíření Brigitina kultu. Příklady artefaktů pocházejí ze Švédska, Finska, Dánska, Norska, Nizozemí, Francie, Polska, Rakouska, Německa, ale i z českých zemí. Ano, tím poukazuji na fakt, kam až se legendy o svaté Brigitě dostaly a kde všude zakořenily.

Na začátku jsem si stanovila cíl představit čtenáři celistvý obraz jedné středověké mystičky. Záměrem nemělo být zavalení čtenáře biografickými údaji, historickými událostmi ani výtvarnými pojmy. Účelem bylo předložit obraz kultu svaté Brigity, který se vyvíjel po staletí. Považovala jsem tedy za nutné začít od narození světice a pokračovat dál i po její smrti, neboť toto vypravování zdaleka nekončilo okamžikem úmrtí.

Životní pouť této světice mě fascinuje. Žasnu nad neskutečnou mravní silou i nad tou fyzickou, kterou potřebovala k vykonání všech svých poutí. Žasnu nad touto ženou, kterou středověk příliš nepochopil a jejíž svatořečení si musela vybojovat hrstka vzdělanců. Pro živost jejího kultu si ale myslím, že jde o příběh nadčasový a pro studenty klasické filologie doslova vzorový.

ANOTACE

Příjmení a jméno autora: Švoncová Zuzana

Název katedry a fakulty: Katedra klasické filologie

Filizofická fakulta

Název diplomové práce: Kult svaté Brigity Švédské v tradici latinské literatury

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Lubor Kysučan, Ph.D.

Počet znaků: 216 342

Počet stran: 150

Počet příloh: 47

Počet titulů použité literatury: 26

Klíčová slova: Svatá Brigita Švédská

Svatobrigitské tradice a kult

Revelace

Matouš z Krakova

Tomáš Štítný

RESUMÉ

Ve své práci se zabývám kultem svaté Brigity Švédské. Píši o Brigitině životní pouti, o jejím díle, o propagátorech jejího kultu a tradic, a také o její ikonografii. Podávám celistvou představu o této mystičce a vizionářce. Mou práci prostupují aspekty filologické, duchovní, historické i umělecké, které jsou všechny obsaženy v Brigitině kultu, jenž se udržuje do dnešní doby. Má práce do jisté míry částečně navazuje na mou bakalářskou práci, která nesla název Svatá Brigita Švédská a české země ve světle písemných pramenů. Cílem mé práce bylo zpracovat dějiny kultu svaté Brigity Švédské.

SUMMARY

My thesis deals with the cult of the saint Bridget of Sweden. I wrote about Bridget's life journey, about her life work, about the propagators of her cult and traditions, but also about her iconography. I give the readers solid image about this mystic and visionary. Filological, spiritual, historical and artistic aspects, which are all included in the cult of saint Bridget, which is maintained up today, are crossing through my work. My thesis up to some measure follows my bachelor thesis, which carried the name Saint Bridget of Sweden and Czech Lands in the lights of the literary sources. The target of my thesis was to process the history of the cult of saint Bridget of Sweden.

BIBLIOGRAFIE

Původní prameny

1. MERLO HORSTIUS, Jacobus. *Paradisus Animae Christianae*. Nabu Press. ISBN 124811700X. Dostupné z: <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Filius/StBrigid.html> [cit. 14. 4. 2014]

2. KARMELITÁNSKÉ NAKLADATELSTVÍ V KOSTELNÍM VYDŘÍ. *Nový Zákon: Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 978-80-7192-873-7.

Odborná literatura

1. ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. 2. dopl. vyd. Vimperk: POPYRUS, 1993. ISBN 80-85776-06-5.
2. BREEDVELD-BARÁNKOVÁ, Drahomíra. *Brigitské traktáty: Proposice ke svatořečení svaté Brigity Švédské. Umučení Krista z Revelací svaté Brigity*. Praha: OIKOYMENH, 2008. 7. svazek. ISBN 978-80-7298-310-0.
3. BROWN, P. *The cult of the Saints. It's Rise and Function in Latin Christianity*. London, 1981.
4. COLLIJN, I. *Acta et processus canonizacionis beate Birgitte*. Uppsala, 1924.
5. DINZELBACHER, Peter. *Svěťice, nebo čarodějky?: osudy "jiných" žen ve středověku a novověku*. Vyd. 1. Překlad Petr Babka. Praha: Vyšehrad, 2003, 283 s. Kulturní historie. ISBN 80-702-1650-6.
6. EKERT, František. *Církev vítězná: Životy svatých a světic božích*. Praha: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1899. sv. 4.
7. ELLIS, R. *The Swedish Woman, the Widow, the Pilgrim and the Prophetess. Images of St. Bridget in the Canonization Sermon of Pope Boniface IX*. Roma, 1991.
8. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. Praha: ZVON, české katolické nakladatelství, 1992. ISBN 80-7113-008-7
9. GIANNARELLI, E. *La tipologia femminile nella biografia e nell'autobiografia cristiana del IV. secolo*. Roma, 1980.
10. GRÉGOIRE, R. *Manuale di agiologia. Introduzione alla letteratura agiografica*. Fabriano, 1997.
11. LE GOFF, Jacques. *Středověký člověk a jeho svět*. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-682-4.
12. MENŠÍK, Jan. *Počátky staročeské mystiky*. Praha: Dauphin, 2006. ISBN 80-7272-093-7.

13. MONTAG, U. *Der Werk der heiligen Birgitta von Schweden in oberdeutscher Überlieferung*. München, 1968.
14. MONTAG, U. *The Reception of St Birgitta in Germany*. Turnhout, 2000.
15. NECHUTOVÁ, Jana. *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-305-1.
16. PRAŽÁK, Josef M., František NOVOTNÝ a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko-český slovník*. 18. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955.
17. PRESS, František. *Den svaté Brigity*. Brno: Mariánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-86108-00-7.
18. REMEŠOVÁ, Věra. *Ikonografie a atributy svatých*. 2. vyd. Praha: Zvon, 1991, 85 s. ISBN 80-711-3045-1.
19. *Řehole svatého Benedikta*. Praha, 1993.
20. SCHAUBER, Vera a Hans Michael SCHINDLER. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 1994.
21. UNDHAGEN, C. G. *General Introduction*. Uppsala, 1978.
22. UNDHAGEN, C. G. *Special introduction*. Uppsala, 1978.
23. UNDHAGEN, C. G. *Une source du prologue (Chap. I) aux Révélations de Sainte Brigitte par le cardinal Jean de Turrecremata*. 1960.
24. VRÁNA, Ludvík. *Tajemná slova: Zjevení a vidění svaté Brigity Švédské*. Olomouc: Dominikánská edice Krystal, 1938. svazek 32.

Internetové zdroje

1. <http://catholica.cz/?id=3194> [cit. 11. 1. 2014]
2. <http://brigitta.blog.cz/0903/modlitba-svate-briditty> [cit. 9. 1. 2014]
3. <http://www.preces-latinae.org/thesaurus/Filius/StBrigid.html> [cit. 10. 1. 2014]
4. <http://revue.theofil.cz/krestanske-osobnosti-detail.php?clanek=791> [cit. 12. 1. 2014]
5. <http://www.severskelisty.cz/osobnos/osob0042.php> [cit. 13. 1. 2014]
6. <http://birgitta.vadstena.se/> [cit. 13. 1. 2014]
7. <http://www.horydoly.cz/turiste/svedska-patronka-svata-brigita.html> [cit. 13. 1. 2014]
8. <http://www.sanctabirgitta.com/index.asp> [cit. 13. 1. 2014]

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Příloha č. 2

Příloha č. 4

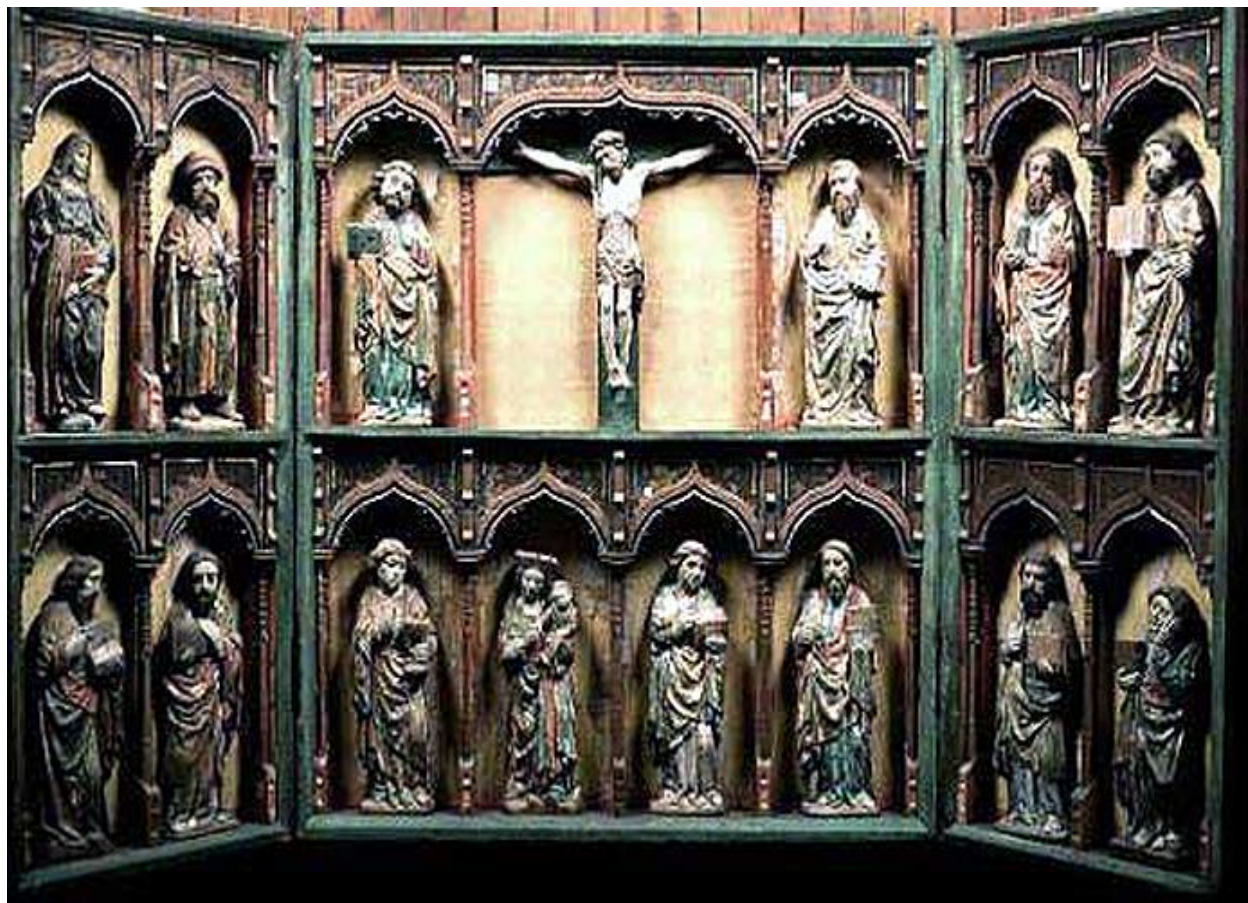
Příloha č. 5

Příloha č. 6

Příloha č. 9

Příloha č. 14

Příloha č. 15

Filius dei loquitur
dicens. Si quis
proficitur alijs non
ideo superbi-
re debet quia prelat⁹ ē.
sed magis timere.
quia omnes eius
nature sunt. et om-
nis potestas est a
deo. Quippe si bo-
nus est qui prefi-
tur. a deo est. ad p-
prium et aliorum sa-

lutes. Si vero ma-
lus est. permissio-
e dei est. ad subdito-
rum correctio-
nem et manus iudicium su-
um. Ergo cum ali-
quis vel cogitur vel
desiderat preesse. ta-
lem se exhibeat sub-
ditis. ut et desio-
rabilis sit moribus
et etiam vita. uti-
lissim⁹ i iusticia et eq-

tate. Et accenoat ne verbis vel exemplis vel abusione potestatis sue ma-
teriam et occasionem peccandi alijs tribuat. Quia nichil ita prouocat iram
dei et homines ad peccandum sicut lasciuia prelatum. Si enim heli y face-
dos sicut finees et moyses steterat in vigore sacerdotij sui. et dilexisset spu-
liter filios suos. tota generatio eius saluata fuisset.

Es ist kein strenger lebenn
dann das ritterlich lebenn ob
sy in irer warer einsetzung be
stünden wann die ritterschafft
der Cristheit ist nit angefan
gen durch die besetzung der
welt geitzigkeit sonder zu ster
cken die warheit vnd zu weit
tern den glauben.

Die ritter die ettwen trugen
waffen die waren berait zege
ben das leben vmb die gerecht
tigkeit vñ zueergerissen ir plut
vmb den haligē glauben die
tünfftige zefurdern zu der ge
rechtigkeit vñ die bösen zueer
trucken vñ zediennütigē. Aber
sy sein yetz abgewende.

Wann sy traben hochfart
mit iren schönen cōpeln sy be
gem reichtumb sy zerfließen
in begirlicheit. Darüb die cō
pel vñ den sy hochfart trabē

werdē ertöde mit dem swert der lantzen vnd der agst darumb vermanich sy das sy such
en mein parmherzigkeit das sy man gerechtigkeit nit findē die da bestēdig ist als ein perg
pymend als das fair erschrockenlich als der tomflag vñ snell als ein pog zuschieffen.

Mater dei loquitur mulieres deponat vestes ostentationis. quoniam propter superbia
 assumpserunt. Quia dyabolus dictavit mulieribus pretempnentibus mores patrie
 sue antiquos et laudabiles quondam novam abusione et ornamenta incecetia in capi
 tibus et pedibus et reliquis membris ad provocandum luxuriam et irritandum deum in stri
 ctis vestibus ostensione mamillarum unctioibus et. que oino deo sunt odiosa.

Audi scorpio mater mea
 ve michi. quia male recepi
 fili me ve michi. quia quicumque
 a te cum gaudio didici
 hec modo luo cum ploratu

Audi lacerta et veneno
 la filia mea. ve michi quod
 unquam fui mater tua. Quo
 tiens imitaris opera con
 suetudinis mee. scilicet
 peccata que te docui. to
 tiens innotat pena mea

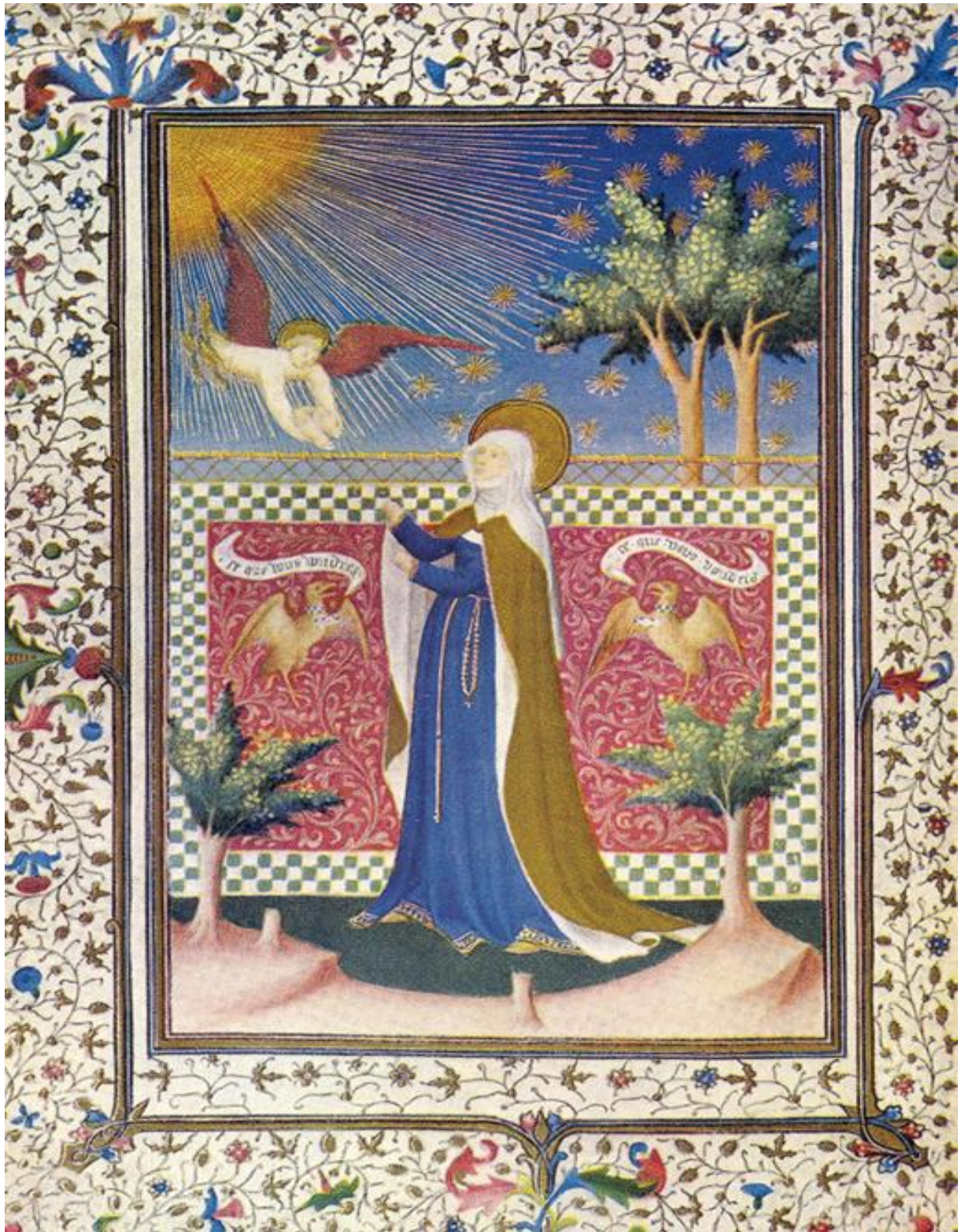

Příloha č. 37

Příloha č. 44

Sestry Brigitýnky

Příloha č. 45

Zjevení svaté Brigity Švédské

Příloha č. 46

Sestry Brigitynky dnes

Příloha č. 47

Seznam obrazových příloh

Č. 1

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 2

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 3

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 4

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 5

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 6

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 7

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 8

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 9

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 10

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 11

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 12

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 13

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 14

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 15

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 16

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 17

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 18

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 19

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 20

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 21

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 22

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 23

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 24

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 25

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 26

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 27

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 28

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 29

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 30

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 31

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 32

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 33

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 34

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 35

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 36

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 37

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 38

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 39

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 40

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 41

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 42

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 43

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 44

(<http://revue.theofil.cz/krestanske-osobnosti-detail.php?clanek=791>, 5. 2. 2014)

Č. 45

(<http://revue.theofil.cz/krestanske-osobnosti-detail.php?clanek=791>, 5. 2. 2014)

Č. 46

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)

Č. 47

(<http://www.sanctabirgitta.com/>, 5. 2. 2014)